

ВІДПОВІДІ НА РЕКОМЕНДОВАНИЙ ПЕРЕЛІК

**питань та ситуаційних завдань для проведення
творчого конкурсу при вступі до вищих навчальних
закладів із специфічними умовами навчання:
для спеціальностей 081 «Право», 262 «Правоохоронна діяльність»**

I. Питання до першого блоку «Майбутня професія – поліцейський»

1. Поняття Національної поліції України.

Національна поліція України – це центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку

2. Завдання Національної поліції України.

Стаття 2 Закону України «Про національну поліцію»

Завданнями поліції є надання поліцейських послуг у сферах:

- 1) забезпечення публічної безпеки і порядку;
- 2) охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави;
- 3) протидії злочинності;
- 4) надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги.

3. Принципи діяльності Національної поліції України.

Розділ II Закону України «Про національну поліцію» встановлює такі принципи діяльності Національної поліції:

1. Верховенство права (стаття 6);
2. Дотримання прав і свобод людини (стаття 7);
3. Законність (стаття 8);
4. Відкритість та прозорість (стаття 9);
5. Політична нейтральність (стаття 10);
6. Взаємодія з населенням на засадах партнерства (стаття 11);
7. Безперервність (стаття 12).

4. Які органи складають систему Національної поліції України?

Систему поліції складають:

1. центральний орган управління поліцією;
2. територіальні органи поліції.

5. Які органи та підрозділи функціонують у складі поліції?

У складі поліції функціонують:

- 1) кримінальна поліція;
- 2) патрульна поліція;
- 3) органи досудового розслідування;
- 4) поліція охорони;
- 5) спеціальна поліція;
- 6) поліція особливого призначення.

6. Хто такий поліцейський?

Поліцейським є громадянин України, який склав Присягу поліцейського, проходить службу на відповідних посадах у поліції і якому присвоєно спеціальне звання поліції.

7. Повноваження Національної поліції України.

Стаття 23 Закону України «Про Національну поліцію» визначає основні повноваження поліції.

1. Поліція відповідно до покладених на неї завдань:

1) здійснює превентивну та профілактичну діяльність, спрямовану на запобігання вчиненню правопорушень;

2) виявляє причини та умови, що сприяють вчиненню кримінальних та адміністративних правопорушень, вживає у межах своєї компетенції заходів для їх усунення;

3) вживає заходів з метою виявлення кримінальних, адміністративних правопорушень; припиняє виявлені кримінальні та адміністративні правопорушення;

4) вживає заходів, спрямованих на усунення загроз життю та здоров'ю фізичних осіб і публічній безпеці, що виникли внаслідок учинення кримінального, адміністративного правопорушення;

5) здійснює своєчасне реагування на заяви та повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події;

6) здійснює досудове розслідування кримінальних правопорушень у межах визначеної підслідності;

7) розшукує осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду, ухиляються від виконання кримінального покарання, пропали безвісти, та інших осіб у випадках, визначених законом;

8) у випадках, визначених законом, здійснює провадження у справах про адміністративні правопорушення, приймає рішення про застосування адміністративних стягнень та забезпечує їх виконання;

9) доставляє у випадках і порядку, визначених законом, затриманих осіб, підозрюваних у вчиненні кримінального правопорушення, та осіб, які вчинили адміністративне правопорушення;

10) вживає заходів для забезпечення публічної безпеки і порядку на вулицях, площах, у парках, скверах, на стадіонах, вокзалах, в аеропортах, морських та річкових портах, інших публічних місцях;

11) регулює дорожній рух та здійснює контроль за дотриманням Правил дорожнього руху його учасниками та за правомірністю експлуатації транспортних засобів на вулично-дорожній мережі;

12) здійснює супроводження транспортних засобів у випадках, визначених законом;

13) видає відповідно до закону дозволи на рух окремих категорій транспортних засобів; у випадках, визначених законом, видає та погоджує дозвільні документи у сфері безпеки дорожнього руху;

14) вживає всіх можливих заходів для надання невідкладної, зокрема домедичної і медичної, допомоги особам, які постраждали внаслідок кримінальних чи адміністративних правопорушень, нещасних випадків, а також особам, які опинилися в ситуації, небезпечній для їхнього життя чи здоров'я;

15) вживає заходів для визначення осіб, які не здатні через стан здоров'я, вік або інші обставини повідомити інформацію про себе; встановлює особу за невпізнаним трупом;

16) забезпечує безпеку взятих під захист осіб на підставах та в порядку, визначених законом;

17) у межах своєї компетенції, визначеної законом, здійснює контроль за дотриманням вимог законів та інших нормативно-правових актів щодо опіки, піклування над дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування, вживає заходів щодо запобігання дитячій бездоглядності, правопорушенням серед дітей, а також соціального патронажу щодо дітей, які відбували покарання у виді позбавлення волі;

18) вживає заходів для запобігання та припинення насильства в сім'ї;

19) здійснює охорону об'єктів права державної власності у випадках та порядку, визначених законом та іншими нормативно-правовими актами, а також бере участь у здійсненні державної охорони;

20) здійснює на договірних засадах охорону фізичних осіб та об'єктів права приватної і комунальної власності;

21) здійснює контроль за дотриманням фізичними та юридичними особами спеціальних правил та порядку зберігання і використання зброї, спеціальних засобів індивідуального захисту та активної оборони, боєприпасів, вибухових речовин і матеріалів, інших предметів, матеріалів та речовин, на які поширюється дозвільна система органів внутрішніх справ;

22) здійснює у визначеному законом порядку приймання, зберігання та знищення вилученої, добровільно зданої або знайденої вогнепальної, газової, холодної та іншої зброї, боєприпасів, набоїв, вибухових речовин та пристроїв, наркотичних засобів або психотропних речовин;

23) здійснює контроль у межах своєї компетенції, визначеної законом, за дотриманням вимог режиму радіаційної безпеки у спеціально визначеній зоні радіоактивного забруднення;

24) сприяє забезпеченню відповідно до закону правового режиму воєнного або надзвичайного стану, зони надзвичайної екологічної ситуації у разі їх оголошення на всій території України або в окремій місцевості;

25) виконує в межах компетенції запити органів правопорядку (правоохоронних органів) інших держав або міжнародних організацій поліції відповідно до закону та міжнародних договорів України;

26) здійснює оперативно-розшукову діяльність відповідно до закону;

26) вживає заходів для забезпечення публічної безпеки і порядку під час примусового виконання судових рішень і рішень інших органів (посадових осіб), а також вживає заходів, спрямованих на усунення загроз життю та здоров'ю державних виконавців, приватних виконавців та інших осіб, які беруть участь у вчиненні виконавчих дій, здійснює привід у виконавчому провадженні.

Залучення для проведення виконавчих дій працівників поліції здійснюється за вмотивованою постановою виконавця, яка надсилається керівнику територіального органу поліції за місцем проведення відповідної виконавчої дії. Відмова у залученні поліції для проведення виконавчих дій допускається лише з підстав залучення особового складу даного територіального органу поліції до припинення групового порушення громадської безпеки і порядку чи масових заворушень, а також для подолання наслідків масштабних аварій чи інших масштабних надзвичайних ситуацій.

8. Види відповідальності поліцейських.

У разі вчинення протиправних діянь поліцейські несуть кримінальну, адміністративну, цивільно-правову та дисциплінарну відповідальність відповідно до закону.

9. Зміст терміна «поліцейські послуги».

Поліцейські послуги – це надання в межах повноважень поліції послуг у сферах: забезпечення публічної безпеки і порядку; охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави; протидії злочинності; надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги.

10. Критерії оцінки ефективності діяльності органів і підрозділів поліції.

Рівень довіри населення до поліції є основним критерієм оцінки ефективності діяльності органів і підрозділів поліції.

11. Коли було ухвалено Закон України «Про Національну поліцію»?

Закон України «Про Національну поліцію» було ухвалено 02 липня 2015 року.

12. Хто здійснює безпосереднє керівництво поліцією?

Відповідно до статті 21 Закону України «Про Національну поліцію» безпосереднє керівництво поліцією здійснює керівник поліції.

13. Основні обов'язки поліцейського.

Відповідно до статті 18 Закону України «Про Національну поліцію» поліцейський зобов'язаний:

- 1) неухильно дотримуватися положень Конституції України, законів України та інших нормативно-правових актів, що регламентують діяльність поліції, та Присяги поліцейського;
- 2) професійно виконувати свої службові обов'язки відповідно до вимог нормативно-правових актів, посадових (функціональних) обов'язків, наказів керівництва;
- 3) поважати і не порушувати прав і свобод людини;
- 4) надавати невідкладну, зокрема домедичну і медичну, допомогу особам, які постраждали внаслідок правопорушень, нещасних випадків, а також особам, які опинилися в безпорадному стані або стані, небезпечному для їхнього життя чи здоров'я;
- 5) зберігати інформацію з обмеженим доступом, яка стала йому відома у зв'язку з виконанням службових обов'язків;
- 6) інформувати безпосереднього керівника про обставини, що унеможливають його подальшу службу в поліції або перебування на займаній посаді.

Поліцейський на всій території України незалежно від посади, яку він займає, місцезнаходження і часу доби в разі звернення до нього будь-якої особи із заявою чи повідомленням про події, що загрожують особистій чи публічній безпеці, або в разі безпосереднього виявлення таких подій зобов'язаний вжити необхідних заходів з метою рятування людей, надання допомоги особам, які її потребують, і повідомити про це найближчий орган поліції.

Звертаючись до особи, або у разі звернення особи до поліцейського, поліцейський зобов'язаний назвати своє прізвище, посаду, спеціальне звання та пред'явити на її вимогу службове посвідчення, надавши можливість ознайомитися з викладеною в ньому інформацією, не випускаючи його з рук.

Додаткові обов'язки, пов'язані з проходженням поліцейським служби в поліції, можуть бути покладені на нього виключно законом.

14. Порядок приймання на службу до органів поліції.

На службу в поліцію можуть бути прийняті громадяни України віком від 18 років, які мають повну загальну середню освіту, незалежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, які володіють українською мовою.

На службу в поліції не можуть бути прийняті:

- особи, які відмовляються від взяття на себе зобов'язань дотримуватись обмежень та/або від складання Присяги поліцейського, визначених законом;
- особи, які звільнені або мали бути звільнені з посад на підставі Закону України «Про очищення влади».
- особи, визнані недієздатними або обмежено дієздатними особами;
- особи, засуджені за умисне скоєння тяжкого та особливо тяжкого злочину, у тому числі судимість якої погашена чи знята у визначеному законом порядку;
- особи, які мають непогашену або не зняту судимість за скоєння злочину, крім реабілітованих;
- особи, відносно яких було припинено кримінальне провадження з nereабілітуючих підстав;
- особи, до яких були застосовані заходи адміністративної відповідальності за скоєння адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією;
- особи, які відмовляються від процедури спеціальної перевірки під час прийняття на службу в поліції або від процедури оформлення допуску до державної таємниці, якщо для виконання нею службових обов'язків потрібен такий допуск;
- особи, які мають захворювання, що перешкоджають проходженню служби в поліції. Перелік захворювань, що перешкоджають проходженню служби в поліції, затверджується Міністерством внутрішніх справ України спільно з центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я;
- особи, які втратили громадянство України та/або мають громадянство (підданство) іноземної держави, або особи без громадянства;
- особи, які надали завідомо неправдиву інформацію під час прийняття на службу в поліції.

Комплектування поліції проводиться шляхом виявлення кандидата, його вивчення, перевірки за оперативним обліком і за місцем мешкання, прийняття рішення про прийом кандидата на службу.

Процес відбору проходить такі основні етапи:

- соціально-правовий відбір;
- професійно-психологічний відбір;
- медичний відбір;
- конкурсно-екзаменаційний відбір .

Призначення на посади поліцейських здійснюють посадові особи органів поліції відповідно до номенклатури посад, яку затверджує Міністерство внутрішніх справ України, та відповідно до результатів конкурсу.

Призначення на посади курсантів (слухачів) вищих навчальних закладів із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських, здійснюють керівники таких закладів.

Для визначення кандидата для призначення на відповідну посаду з метою добору осіб, здатних професійно виконувати повноваження поліції та посадові обов'язки за відповідною вакантною посадою, у випадках, передбачених Законом України «Про Національну поліцію», може проводитися конкурс на службу в поліції та/або на обіймання вакантної посади.

Проведення конкурсу здійснюється з урахуванням рівня професійної компетентності, особистих якостей і досягнень кандидатів на прийняття на службу та обіймання вакантної посади.

Конкурс на службу в поліції проводиться в таких випадках:

– для осіб, які вперше приймаються на службу в поліцію з призначенням на посади молодшого складу поліції.

– за рішенням керівника, уповноваженого призначати на посади молодшого, середнього та вищого складу поліції, при їх комплектуванні в порядку просування по службі.

Конкурс проводиться відповідно до Типового порядку проведення конкурсу на службу до поліції та/або зайняття вакантної посади, що затверджується Міністром внутрішніх справ України. Для його проведення з метою забезпечення прозорого добору (конкурсу) та просування по службі поліцейських на підставі об'єктивного оцінювання професійного рівня та особистих якостей кожного поліцейського, відповідності їх посаді, визначення перспективи службового використання в органах поліції утворюються постійні поліцейські комісії.

Службові відносини особи, яка вступає на службу в поліції, розпочинаються від дня видання наказу про призначення на посаду поліцейського.

Розрізняють два види призначення на посаду поліцейського:

– безстрокове призначення (до виходу на пенсію або у відставку) – здійснюється за умови успішного виконання службових обов'язків;

– строкове призначення – здійснюється в разі заміщення посади поліцейського на період відсутності особи, за якою відповідно до закону зберігається посада поліцейського, або посад, призначенню яких передують укладення угоди.

Випускники вищих навчальних закладів зі специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських, призначаються на відповідні вакантні посади безпосередньо після закінчення навчання.

Якщо законом визначаються додаткові вимоги до кандидатів щодо призначення на окремі посади в органах поліції, призначення на такі посади здійснюється за умови відповідності особи, яка призначається на таку посаду, додатковим вимогам.

Слід зазначити, що Законом України «Про Національну поліцію» (стаття 68) передбачено особливий порядок призначення поліцейських на посади під час здійснення реорганізації.

15. Види відпусток, які надаються поліцейському.

Поліцейським надаються щорічні чергові оплачувані відпустки в порядку та тривалістю, визначених Законом України «Про Національну поліцію». Поліцейському надаються також додаткові відпустки у зв'язку з навчанням, творчі відпустки, соціальні відпустки, відпустки без збереження заробітної плати (грошового забезпечення) та інші види відпусток відповідно до законодавства про відпустки.

16. Види та підстави звільнення зі служби в поліції.

Поліцейські можуть бути звільнені зі служби в поліції за такими підставами:

1) у зв'язку із закінченням терміну контракту;

2) через хворобу – за рішенням медичної комісії про непридатність до служби в поліції;

3) за віком – у разі досягнення встановленого для нього граничного віку перебування на службі в поліції відповідно до ст.76 Закону України «Про Національну поліцію»: для молодшого складу поліції до досягнення ними 55-річного віку; для середнього і вищого складу поліції до підполковників поліції включно також 55 років, а для полковників, генералів поліції – 60 років. У разі якщо поліцейський має високу

професійну підготовку і досвід практичної роботи на обійманій посаді та визнаний придатним за станом здоров'я для проходження служби, граничний вік перебування на службі може бути продовжений, але не більше ніж на 5 років, керівником, уповноваженим призначати на посади поліцейських. У виняткових випадках керівник поліції може повторно продовжити таким особам термін служби до п'яти років.

- 4) у зв'язку із скороченням штатів або проведенням організаційних заходів;
- 5) через службову невідповідність;
- 6) у зв'язку із реалізацією дисциплінарного стягнення у вигляді звільнення зі служби, накладеного відповідно до Дисциплінарного статуту Національної поліції України;
- 7) за власним бажанням;
- 8) у зв'язку з переходом у встановленому порядку на роботу до інших міністерств і відомств (організацій);
- 9) у зв'язку з безпосереднім підпорядкуванням близькій особі;
- 10) у разі набрання законної сили рішенням суду щодо притягнення до відповідальності за скоєння адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, або кримінального правопорушення;
- 11) у зв'язку з набуттям громадянства або підданства іншої держави.

Днем звільнення зі служби в поліції вважається день видання наказу про звільнення або дата, зазначена в наказі про звільнення. День звільнення вважається останнім днем служби.

17. Що таке однострій поліцейських?

Поліцейські мають єдиний однострій. Поліцейський отримує однострій безоплатно. Зразки предметів однострою поліцейських затверджує Кабінет Міністрів України. На однострої поліцейського розміщується нагрудний знак із чітким зазначенням його спеціального жетона. Поліцейському заборонено знімати з однострою чи приховувати нагрудний знак, а також будь-яким іншим чином перешкоджати прочитанню інформації на ньому або фіксуванню її за допомогою технічних засобів. Поліцейський, який виконує функції в цивільному одязі, зобов'язаний мати при собі нагрудний знак, передбачений цією частиною, крім випадків, коли наявність нагрудного знака перешкоджає проведенню негласної слідчої (розшукової) дії. Поліцейським підрозділу спеціального призначення номер нагрудного знака додатково зазначається на однострої і на шоломі таким чином, щоб його було можливо прочитати або зафіксувати за допомогою технічних засобів, крім випадків, коли такі поліцейські відповідно до рішень уповноважених осіб поліції виконують завдання в режимі секретності. Правила носіння та норми належності однострою поліцейських затверджує Міністр внутрішніх справ України. Використання спеціальних звань, відзнак, однострою і службового посвідчення поліцейського особою, яка не є поліцейським, заборонено і має наслідком відповідальність відповідно до закону.

18. Хто за загальним правилом може бути прийнятий на службу в поліцію?

На службу в поліцію можуть бути прийняті громадяни України віком від 18 років, які мають повну загальну середню освіту, незалежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, які володіють українською мовою.

19. Якими видами діяльності не може займатися поліцейський під час проходження служби?

Поліцейський не може під час проходження служби займатися іншою оплачуваною діяльністю, крім науково-педагогічної, наукової або творчої

20. Поняття та види поліцейських заходів.

Поліцейський захід – це дія або комплекс дій превентивного або примусового характеру, що обмежує певні права і свободи людини та застосовується поліцейськими відповідно до закону для забезпечення виконання покладених на поліцію повноважень.

Поліція для виконання покладених на неї завдань вживає заходів реагування на правопорушення, визначені Кодексом України про адміністративні правопорушення та Кримінальним процесуальним кодексом України, на підставі та в порядку, визначених законом. Поліція для охорони прав і свобод людини, запобігання загрозам публічній безпеці і порядку або припинення їх порушення також застосовує в межах своєї компетенції поліцейські превентивні заходи та заходи примусу, визначені цим Законом. Поліція для виконання покладених на неї завдань може застосовувати інші заходи, визначені окремими законами.

21. Зміст терміна «поліцейське піклування».

Поліцейське піклування – це превентивний поліцейський захід, який полягає у тимчасовому нагляді і короткочасному обмеженні права на свободу пересування та особисту недоторканість особи, яка потребує допомоги, через її передачу до спеціально визначених законом закладів, місць чи законним представникам неповнолітньої особи.

Поліцейське піклування може здійснюватися щодо:

- 1) неповнолітньої особи віком до 16 років, яка залишилася без догляду;
- 2) особи, яка підозрюється у втечі з психіатричного закладу чи спеціалізованого лікувального закладу, де вона утримувалася на підставі судового рішення;
- 3) особи, яка має ознаки вираженого психічного розладу і створює реальну небезпеку оточуючим або собі;
- 4) особи, яка перебуває у публічному місці і внаслідок сп'яніння втратила здатність самостійно пересуватися чи створює реальну небезпеку оточуючим або собі.

22. Превентивні поліцейські заходи.

Поліція може застосовувати такі превентивні заходи:

- 1) перевірка документів особи;
- 2) опитування особи;
- 3) поверхнева перевірка і огляд;
- 4) зупинення транспортного засобу;
- 5) вимога залишити місце і обмеження доступу до визначеної території;
- 6) обмеження пересування особи, транспортного засобу або фактичного володіння річчю;
- 7) проникнення до житла чи іншого володіння особи;
- 8) перевірка дотримання вимог дозвільної системи органів внутрішніх справ;
- 9) застосування технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, засобів фото- і кінозйомки, відеозапису;
- 10) перевірка дотримання обмежень, установлених законом стосовно осіб, які перебувають під адміністративним наглядом, та інших категорій осіб;
- 11) поліцейське піклування.

23. Поліцейські заходи примусу.

Поліція під час виконання повноважень уповноважена застосовувати такі заходи примусу:

- 1) фізичний вплив (сила);
- 2) застосування спеціальних засобів;
- 3) застосування вогнепальної зброї.

24. Правила застосування поліцейським вогнепальної зброї.

Поліцейський зобов'язаний заздалегідь попередити особу про застосування вогнепальної зброї і надати їй достатньо часу для виконання законної вимоги поліцейського, крім випадку, коли зволікання може спричинити посягання на життя і здоров'я особи чи та/або поліцейського або інші тяжкі наслідки, або в ситуації, що склалася, таке попередження є не виправданим або неможливим. Попередження може бути зроблено голосом, а за значної відстані або звернення до великої групи людей - через гучномовні установки, підсилювачі звуку. Вид та інтенсивність застосування заходів примусу визначаються з урахуванням конкретної ситуації, характеру правопорушення та індивідуальних особливостей особи, яка вчинила правопорушення. Поліцейські зобов'язані надавати невідкладну медичну допомогу особам, які постраждали в результаті застосування вогнепальної зброї. Заборонено застосування вогнепальної зброї до жінок з явними ознаками вагітності, малолітніх осіб, осіб з явними ознаками обмежених можливостей або старості, крім випадків учинення ними збройного чи групового нападу, учинення збройного опору поліцейському, що загрожує життю і здоров'ю інших осіб або поліцейських, якщо відбити такий напад або опір іншими способами і засобами неможливо.

25. Чому поліція повинна захищати права людини? І яким чином це здійснюється?

Поліція повинна захищати права людини тому, що відповідно до ст. 2 Закону України «Про Національну поліцію» одним із завдань поліції є охорона прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави. Поліція здійснює захист прав людини через реалізацію повноважень покладених на неї чинним законодавством.

26. Які законні дії поліцейських можна розцінювати як обмеження права на свободу та особисту недоторканність?

Нікого не може бути позбавлено свободи інакше ніж відповідно до процедури, встановленої законом, і в таких випадках, як:

законний арешт або затримання особи за невиконання законної вимоги суду або для забезпечення виконання будь-якого обов'язку, передбаченого законом;

законний арешт або затримання особи, здійснені з метою припровадження її до встановленого законом компетентного органу на підставі обґрунтованої підозри у вчиненні нею правопорушення або якщо є розумні підстави вважати за необхідне запобігти вчиненню нею правопорушення чи її втечі після його вчинення;

затримання неповнолітнього на підставі законного рішення з метою застосування наглядових заходів виховного характеру або законне затримання неповнолітнього з метою припровадження його до встановленого законом компетентного органу.

27. Що повинен повідомити поліцейський особі одразу після її затримання?

Поліцейський не має права обмежувати свободу людини, крім як на підставах та в порядку, визначених законом. Поліцейський зобов'язаний пояснити затриманій особі зрозумілою для неї мовою підстави для затримання та права затриманої особи, надати можливість з моменту затримання захищати себе особисто та користуватися правовою допомогою захисника, а також повідомити про факт затримання третій особі, яку повинна обрати затримана особа. Поліцейський повинен забезпечити затриманому надання медичної допомоги за необхідності. Поліцейський не повинен піддавати катуванню затриманих осіб, допускати жорстоке, нелюдське або таке, що принижує людську гідність, ставлення до них. Поліцейський повинен забезпечити людське ставлення та повагу до затриманої особи. Поліцейський може застосувати заходи поліцейського примусу до

затриманої особи лише у передбачених законом випадках, з дотриманням вимог законності, необхідності, пропорційності та ефективності заходу.

28. Які завдання виконують поліцейські при введенні надзвичайного стану?

У загальному вигляді до завдань поліції при виникненні надзвичайних ситуацій, а також введенні надзвичайного стану належать:

1. Забезпечення громадського порядку і громадської безпеки, безпеки дорожнього руху.

2. Забезпечення охорони життя, здоров'я, прав, свобод і законних інтересів громадян.

3. Організація охорони державної та особистої власності громадян, що залишилися без нагляду.

4. Забезпечення охорони режимно-обмежувальних і карантинних зон в осередках радіоактивного, хімічного, бактеріологічного (біологічного) зараження, а також під час їх ліквідації.

5. Участь у проведенні аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт:

– розвідка районів, зон, ділянок, об'єктів проведення робіт з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації;

– ліквідація або мінімізація впливу небезпечних чинників, які виникли внаслідок надзвичайної ситуації;

– пошук та рятування постраждалих, надання їм екстреної медичної допомоги і транспортування до закладів охорони здоров'я;

– евакуація або відселення постраждалих;

– відповідні підрозділи поліції видають дозволи на пересування автомобільними дорогами великогабаритних та великовагових транспортних засобів до місця проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій та у зворотному напрямку;

– проведення інших робіт та заходів залежно від характеру та виду надзвичайної ситуації.

6. Надання допомоги органам виконавчої влади, місцевого самоврядування, посадовим особам щодо ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій.

7. Ведення адресно-довідкової роботи та обліку утрат серед населення у разі виникнення надзвичайної ситуації.

29. Основні форми реалізації громадського контролю за професійною діяльністю працівників органів поліції України.

До форм здійснення громадського контролю віднесено:

– звіт про поліцейську діяльність;

– прийняття резолюції недовіри керівникам поліції;

– залучення громадськості до розгляду скарг на дії чи бездіяльність поліцейських.

30. Види контролю за дотриманням законності в професійній діяльності органів поліції.

Контроль в професійній діяльності органів поліції – це спосіб забезпечення дисципліни і законності, який є системою спостереження, вивчення, перевірки і оцінки оперативно-службової діяльності Національної поліції.

Основними завданнями контролю є:

– забезпечення точного і неухильного виконання положень нормативно-правових актів, регламентуючих діяльність Національної поліції;

– забезпечення своєчасності і повноти виконання завдань, що покладаються на окремі підрозділи чи посадових осіб;

- попередження і усунення порушень дисципліни, недоліків в роботі;
- підвищення загального рівня організаторської і оперативно-службової діяльності;
- сприяння раціональному розподілу робочого навантаження.

Існує декілька класифікацій контролю:

- залежно від призначення контролю виділяється загальний (всесторонньо охоплює діяльність суб'єкта, що контролюється) і спеціалізований (контроль окремого напрямку роботи);

- залежно від мети та часу здійснення контролю розрізняють попередній (спрямований на прогнозування та запобігання проблем), поточний (призначений для підтримки установленої схеми взаємодії суб'єктів) та підсумковий контроль (який застосовується для покращення роботи всієї системи);

- залежно від частоти проведення та передбачуваності контроль може бути систематичним, тобто таким, що здійснюється періодично, та одиничним (позаплановим), який здійснюється в разі необхідності;

- за предметною ознакою виділяються такі види контролю: фінансовий, експортний, антидемпінговий тощо;

- за формами здійснення розрізняють такі види контролю, як: аналіз, аудит, моніторинг, нагляд, облік, оцінка, ревізія, спостереження, перевірка;

- залежно від суб'єкта виділяється державний (здійснюється органами державного управління) та недержавний (здійснюється недержавними структурами) контролю;

- за сферою діяльності, яка підлягає контролю, розрізняють внутрішньовідомчий (контроль у межах одного відомства), міжвідомчий (застосовується стосовно об'єктів, які організаційно підпорядковані органам виконавчої влади) та позавідомчий (застосовується стосовно об'єктів, які організаційно не підпорядковані органам виконавчої влади) контролю

31. Функції якого органу поліції безпосередньо пов'язані із забезпеченням публічного порядку та безпеки?

Патрульної поліції

32. Зміст якого принципу діяльності поліції з охорони публічного порядку і забезпечення публічної безпеки повинен ґрунтуватися на суворому дотриманні законів?

Законності

33. Як працівники поліції зобов'язані ставитись до правопорушників у разі неправомірної поведінки з їх боку?

З повагою до людської честі та гідності, з забезпеченням дотримання прав та свобод людини і громадянина.

34. Що є змістом принципу політичної нейтральності поліцейської діяльності?

Поліція забезпечує захист прав та свобод людини незалежно від політичних переконань та партійної належності. Поліція у своїй діяльності є незалежною від рішень, заяв чи позицій політичних партій та громадських об'єднань. В органах і підрозділах поліції заборонено використовувати будь-які предмети, на яких зображена символіка політичних партій, та провадити політичну діяльність. Поліцейським заборонено висловлювати особисте ставлення до діяльності політичних партій під час виконання службових повноважень, а також використовувати службові повноваження у політичних цілях.

35. Які існують форми та методи участі громадськості в охороні публічного порядку?

В статті 11 Закону України "Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону" визначено форми взаємодії органів Національної поліції і громадських формувань з охорони громадського порядку

1) спільне з поліцейськими патрулювання і виставлення постів на вулицях, майданах, залізничних вокзалах, в аеропортах, морських і річкових портах, у місцях компактного проживання громадян, розташування підприємств, установ, організацій, навчальних закладів, а також у місцях можливої появи порушників кордону в межах району, що контролюється Державною прикордонною службою України, прикордонної смуги;

2) участі в забезпеченні охорони громадського порядку під час проведення масових заходів, погоджених у випадках, передбачених законом, з виконавчими органами місцевого самоврядування;

3) участі у заходах правоохоронних органів, спрямованих на боротьбу з окремими видами правопорушень.

36. Який документ відіграє фундаментальну роль у правовому регулюванні діяльності органів поліції?

Конституція України, Закон України «Про Національну поліцію»

37. У чому полягає мета атестування поліцейських?

Метою атестування є оцінка ділових, професійних, особистих якостей поліцейських, їх освітнього та кваліфікаційного рівнів, на підставі глибокого і всебічного вивчення визначення відповідності посадам, а також перспектив їхньої службової кар'єри.

38. У яких випадках поліції (поліцейському) заборонено застосовувати водомети?

поліції (поліцейському) заборонено застосовувати водомети при температурі повітря нижче +10°C

39. Де утворюються територіальні органи поліції?

Територіальні органи поліції утворюються як юридичні особи публічного права в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, районах, містах, районах у містах та як міжрегіональні (повноваження яких поширюються на декілька адміністративно-територіальних одиниць) територіальні органи у межах граничної чисельності поліції і коштів, визначених на її утримання

40. Хто спрямовує та координує діяльність поліції?

Діяльність поліції спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ України згідно із законом.

41. Чи є обов'язковим тестування на поліграфі під час прийому громадянина на службу в поліцію?

Громадяни України, які виявили бажання вступити на службу в поліцію, за їхньою згодою проходять тестування на поліграфі.

42. Що зобов'язаний мати при собі поліцейський, який виконує функції в цивільному одязі?

Поліцейський, який виконує функції в цивільному одязі, зобов'язаний мати при собі нагрудний знак, передбачений цією частиною, крім випадків, коли наявність нагрудного знака перешкоджає проведенню негласної слідчої (розшукової) дії.

43. Що є підставою для порушення справи про адміністративне правопорушення?

Підставою для порушення справи про адміністративне правопорушення є факт виявлення вчиненого адміністративного правопорушення.

44. Основні вимоги до поведінки поліцейського.

Під час виконання службових обов'язків поліцейський повинен:

неухильно дотримуватися положень Конституції та законів України, інших нормативно-правових актів, що регламентують діяльність поліції, та Присяги поліцейського;

професійно виконувати свої службові обов'язки, діяти лише на підставі, у межах повноважень та в спосіб, що визначені Конституцією, законами України, іншими нормативно-правовими актами, прийнятими відповідно до Конституції та законів України, міжнародними договорами України, а також цими Правилами;

поважати і не порушувати права та свободи людини, до яких, зокрема, відносяться права: на життя; на повагу до гідності; на свободу та особисту недоторканність; недоторканність житла; на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань; на свободу світогляду і віросповідання; володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності; на мирні зібрання; на свободу пересування, вільний вибір місця проживання; інші права, які передбачені Конституцією та законами України, міжнародними договорами України;

у кожному окремому випадку обирати той захід з-поміж заходів, передбачених законодавством України, застосування якого призведе до настання найменш негативних наслідків;

неухильно дотримуватись антикорупційного законодавства України, обмежень, пов'язаних зі службою в Національній поліції України, визначених Законами України «Про Національну поліцію», «Про запобігання корупції» та іншими актами законодавства України;

виявляти повагу до гідності кожної людини, справедливо та неупереджено ставитися до кожного, незважаючи на расову чи національну приналежність, мову, стать, вік, віросповідання, політичні чи інші переконання, майновий стан, соціальне походження чи статус, освіту, місце проживання, сексуальну орієнтацію або іншу ознаку;

поводитися стримано, доброзичливо, відкрито, уважно і ввічливо, викликаючи в населення повагу до поліції і готовність співпрацювати;

контролювати свою поведінку, почуття та емоції, не дозволяючи особистим симпатіям або антипатіям, неприязні, недоброму настрою або дружнім почуттям впливати на прийняття рішень та службову поведінку;

мати охайний зовнішній вигляд, бути у встановленій формі одягу;

дотримуватися норм ділового мовлення, не допускати використання ненормативної лексики;

зберігати інформацію з обмеженим доступом, яка стала йому відома у зв'язку з виконанням службових обов'язків;

інформувати безпосереднього керівника про обставини, що унеможливають його подальшу службу в поліції або перебування на займаній посаді.

Поліцейський повинен дотримуватись субординації у стосунках з колегами, з повагою ставитись до старших за віком.

45. Що заборонено поліцейському під час виконання службових обов'язків?

Під час виконання службових обов'язків поліцейському заборонено:

сприяти, здійснювати, підбурювати або терпимо ставитися до будь-яких форм катування, жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання;

допускати будь-які привілеї чи обмеження за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовною або іншими ознаками;

використовувати будь-які предмети, на яких зображена символіка політичних партій, та провадити політичну діяльність, висловлювати особисте ставлення до діяльності політичних партій під час виконання службових повноважень, а також використовувати службові повноваження в політичних або особистих цілях;

розголошувати та використовувати інформацію з обмеженим доступом, яка стала йому відома у зв'язку з виконанням службових обов'язків, у тому числі після припинення служби в поліції, крім випадків, визначених законом;

знімати з однострою чи приховувати нагрудний знак (жетон), а також будь-яким іншим чином перешкоджати прочитанню інформації на ньому або фіксуванню за допомогою технічних засобів, крім випадків, коли поліцейський виконує службові обов'язки в режимі секретності в установленому законодавством України порядку;

перебувати на службі в нетверезому стані, у стані наркотичного або токсичного сп'яніння, уживати тютюнові вироби під час безпосереднього виконання службових обов'язків і в невстановленому місці.

46. Яким чином керівник органу (підрозділу) поліції зобов'язаний запобігати виявам неетичної поведінки своїх підлеглих поліцейських?

Керівник органу (підрозділу) поліції зобов'язаний запобігати проявам неетичної поведінки своїх підлеглих поліцейських шляхом організації роботи з розвитку професійної етики, у тому числі через проведення навчань, інформаційно-роз'яснювальної роботи.

Керівник органу (підрозділу) поліції у разі виявлення корупційного правопорушення чи одержання інформації про вчинення такого правопорушення підлеглими зобов'язаний у межах своїх повноважень ужити заходів щодо припинення такого правопорушення та негайно письмово повідомити про його вчинення спеціально уповноважений орган у сфері протидії корупції.

Керівник органу (підрозділу) поліції повинен:

бути прикладом дотримання Конституції та законів України, інших нормативно-правових актів, прийнятих відповідно до Конституції та законів України, професійно-етичних вимог, основних принципів професійної діяльності та правил поведінки поліцейських, визначених цими Правилами, а також вимагати їх дотримання від підлеглих;

відповідати за віддані (видані) розпорядження (доручення) і накази, наслідки їх реалізації, відповідність їх законодавству України;

об'єктивно оцінювати виконання службових обов'язків підлеглими, а в разі порушення норм законодавства України або недотримання вимог Правил етичної поведінки поліцейських - ініціювати притягнення їх до відповідальності згідно із законодавством України;

заохочувати етичну поведінку;

запобігати виникненню конфлікту інтересів у діяльності підлеглих, а в разі виникнення - сприяти його оперативному вирішенню.

Керівник органу (підрозділу) поліції не має права:

перекладати свою відповідальність на підлеглих;
 використовувати службове становище в особистих інтересах або інтересах третіх осіб;
 проявляти зарозумілість, грубість, некоректність стосовно підлеглих.

47. Дії керівника органу (підрозділу) поліції в разі виявлення корупційного правопорушення чи одержання інформації про вчинення такого правопорушення підлеглими.

Керівник органу (підрозділу) поліції у разі виявлення корупційного правопорушення чи одержання інформації про вчинення такого правопорушення підлеглими зобов'язаний у межах своїх повноважень ужити заходів щодо припинення такого правопорушення та негайно письмово повідомити про його вчинення спеціально уповноважений орган у сфері протидії корупції.

48. Правила поведження поліції із затриманою особою.

Поліцейський не має права обмежувати свободу людини, крім як на підставах та в порядку, визначених законом. Поліцейський зобов'язаний пояснити затриманій особі зрозумілою для неї мовою підстави для затримання та права затриманої особи, надати можливість з моменту затримання захищати себе особисто та користуватися правовою допомогою захисника, а також повідомити про факт затримання третій особі, яку повинна обрати затримана особа. Поліцейський повинен забезпечити затриманому надання медичної допомоги за необхідності. Поліцейський не повинен піддавати катуванню затриманих осіб, допускати жорстоке, нелюдське або таке, що принижує людську гідність, ставлення до них. Поліцейський повинен забезпечити людське ставлення та повагу до затриманої особи. Поліцейський може застосувати заходи поліцейського примусу до затриманої особи лише у передбачених законом випадках, з дотриманням вимог законності, необхідності, пропорційності та ефективності заходу.

49. Визначення служби в поліції.

Служба в органах поліції – це державна служба особливого характеру, яка є професійною діяльністю поліцейських з виконання покладених на поліцію повноважень (ч.1 ст. 59 Закону України «Про Національну поліцію»).

50. Обмеження, пов'язані зі службою в поліції.

Стаття 61 Закону України «Про Національну поліцію» встановлює обмеження, пов'язані зі службою в поліції.

На поліцейських поширюються обмеження, визначені Законом України "Про запобігання корупції", Законом України «Про Національну поліцію» та іншими законами України.

Не може бути поліцейським:

- 1) особа, визнана недієздатною або обмежено дієздатною особою;
- 2) особа, засуджена за умисне вчинення тяжкого та особливо тяжкого злочину, у тому числі судимість якої погашена чи знята у визначеному законом порядку;
- 3) особа, яка має непогашену або незняту судимість за вчинення злочину, крім реабілітованої;
- 4) особа, щодо якої було припинено кримінальне провадження з nereабілітуючих підстав;
- 5) особа, до якої були застосовані заходи адміністративної відповідальності за вчинення адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією;

6) особа, яка відмовляється від процедури спеціальної перевірки під час прийняття на службу в поліції або від процедури оформлення допуску до державної таємниці, якщо для виконання нею службових обов'язків потрібен такий допуск;

7) особа, яка має захворювання, що перешкоджає проходженню служби в поліції. Перелік захворювань, що перешкоджають проходженню служби в поліції, затверджується Міністерством внутрішніх справ України спільно з центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я;

8) особа, яка втратила громадянство України та/або має громадянство (підданство) іноземної держави, або особа без громадянства;

9) особа, яка надала завідомо неправдиву інформацію під час прийняття на службу в поліції.

За поліцейськими зберігаються всі права, визначені для громадян України Конституцією та законами України, крім обмежень, встановлених Законом України «Про Національну поліцію» та іншими законами України.

Поліцейський не може бути членом політичної партії.

Поліцейський не може організовувати страйки та брати участь у страйках.

51. Поняття корупції.

Корупція - використання особою, наданих їй службових повноважень та пов'язаних із цим можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень та пов'язаних із цим можливостей.

52. Поняття та види корупційних правопорушень.

Корупційне правопорушення – це діяння, що містить ознаки корупції, вчинене суб'єктами, на яких поширюється дія Закону України «Про запобігання корупції», за яке законом встановлено кримінальну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність.

53. Загальна характеристика нормативно-правових актів у сфері запобігання корупції.

Конституція України

Кримінальний кодекс України (зі змінами та доповненнями)

Закон України “Про запобігання корупції”

Закон України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення”

Кодекс України про адміністративні правопорушення (ст. 1-212) (ст. 213-330)

Закон України "Про Національне антикорупційне бюро України"

Закон України "Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 роки"

Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції від 01.01.2010 № 251-V

Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією від 01.01.2006 N 2476-IV

Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією від 01.03.2010 N 252-V

Указ Президента України від 14.10.2014 № 808/2014 “Про Національну раду з питань антикорупційної політики”

Указ Президента України від 21.10.2011 № 1001/2011 “ Про Національну антикорупційну стратегію на 2011-2015 роки”

Указ Президента України від 25 січня 2012 року №33/2012 "Про Порядок організації проведення спеціальної перевірки відомостей щодо осіб, які претендують на зайняття посад, пов'язаних із виконанням функцій держави або місцевого самоврядування"

Постанова Кабінету Міністрів України від 29.04.2015 №265 "Про затвердження Державної програми щодо реалізації засад державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційної стратегії) на 2015-2017 роки"

Постанова Кабінету Міністрів України від 02.11.2011 № 1126 "Про внесення змін та визнання такими, що втратили чинність, деяких актів Кабінету Міністрів України"

Постанова Кабінету Міністрів України від 14.05.2015 №301 "Про внесення змін та визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України у зв'язку з прийняттям Закону України "Про запобігання корупції"

Постанова Кабінету Міністрів України від 16.11.2011 № 1195 "Про затвердження Порядку передачі дарунків, одержаних як подарунки державі, Автономній Республіці Крим, територіальній громаді, державним або комунальним установам чи організаціям"

Наказ Міністерства юстиції України від 23.03.2012 № 448/5 «Про затвердження Порядку проведення спеціальної перевірки наявності в осіб, які претендують на зайняття посад, пов'язаних із виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, корпоративних прав»

Наказ Голодержслужби від 04.08.2010 № 214 "Про затвердження Загальних правил поведінки державного службовця"

Наказ Міністерства фінансів України від 13.03.2015 № 333 "Про затвердження Порядку здійснення перевірки достовірності відомостей, зазначених у декларації про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру"

54. Державні органи, що здійснюють запобігання та протидію корупції.

До спеціально уповноважених державних органів, що здійснюють запобігання та протидію корупції відносять Національне антикорупційне бюро України, Національне агентство з питань запобігання корупції органи прокуратури, органи Національної поліції

55. Категорії осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування.

Особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування:

а) Президент України, Голова Верховної Ради України, його Перший заступник та заступник, Прем'єр-міністр України, Перший віце-прем'єр-міністр України, віце-прем'єр-міністри України, міністри, інші керівники центральних органів виконавчої влади, які не входять до складу Кабінету Міністрів України, та їх заступники, Голова Служби безпеки України, Генеральний прокурор, Голова Національного банку України, Голова та інші члени Рахункової палати, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, Голова Верховної Ради Автономної Республіки Крим, Голова Ради міністрів Автономної Республіки Крим;

б) народні депутати України, депутати Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутати місцевих рад, сільські, селищні, міські голови;

в) державні службовці, посадові особи місцевого самоврядування;

г) військові посадові особи Збройних Сил України, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України та інших утворених відповідно до законів військових формувань, крім військовослужбовців строкової військової служби, курсантів вищих військових навчальних закладів, курсантів вищих навчальних закладів, які мають у своєму складі військові інститути, курсантів факультетів, кафедр та відділень військової підготовки;

г) судді, судді Конституційного Суду України, Голова, заступник Голови, члени, інспектори Вищої ради правосуддя, посадові особи секретаріату Вищої ради правосуддя,

Голова, заступник Голови, члени, інспектори Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, посадові особи секретаріату цієї Комісії, посадові особи Державної судової адміністрації України, присяжні (під час виконання ними обов'язків у суді);

д) особи рядового і начальницького складу державної кримінально-виконавчої служби, податкової міліції, особи начальницького складу органів та підрозділів цивільного захисту, Державного бюро розслідувань, Національного антикорупційного бюро України;

е) посадові та службові особи органів прокуратури, Служби безпеки України, Державного бюро розслідувань, Національного антикорупційного бюро України, дипломатичної служби, державної лісової охорони, державної охорони природно-заповідного фонду, центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної податкової політики та державної політики у сфері державної митної справи;

є) члени Національного агентства з питань запобігання корупції;

ж) члени Центральної виборчої комісії;

з) поліцейські;

и) посадові та службові особи інших державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим;

і) члени державних колегіальних органів.

56. Національне агентство з питань запобігання корупції та його повноваження.

Національне агентство з питань запобігання корупції (далі - Національне агентство) є центральним органом виконавчої влади зі спеціальним статусом, який забезпечує формування та реалізує державну антикорупційну політику.

Національне агентство утворюється Кабінетом Міністрів України відповідно до Конституції України, цього та інших законів України.

До повноважень Національного агентства з питань запобігання корупції належить:

1. Проведення антикорупційної експертизи проектів нормативно-правових актів, що вносяться на розгляд Верховної Ради України або Кабінету Міністрів України.

2. Запобігання конфлікту інтересів у діяльності публічних службовців:

виявлення фактів вчинення дій чи прийняття рішення в умовах реального чи потенційного конфлікту;

внесення керівництву відповідного органу приписів щодо усунення порушень законодавства, проведення службового розслідування, притягнення винної особи до відповідальності;

складання протоколів про адміністративні правопорушення за фактами недотримання законодавства щодо врегулювання конфлікту інтересів;

звернення до суду з позовами про визнання в судовому порядку незаконними нормативно-правових актів, рішень, виданих (прийнятих) в умовах конфлікту інтересів.

3. Забезпечення функціонування системи електронного декларування майнового стану публічних службовців:

контролювання своєчасності подання декларацій та проводить їх перевірку;

складання протоколів про адміністративні правопорушення у разі виявлення фактів несвоєчасного подання публічними службовцями декларацій або подання у них завідомо недостовірних відомостей, а також передавання відповідних матеріалів у випадку ознак корупційного злочину до НАБУ чи іншого правоохоронного органу;

здійснення моніторингу способу життя публічних службовців з метою встановлення відповідності їх рівня життя наявним у них та членів їх сім'ї майну і одержаним ними доходам.

4. Забезпечення державного контролю за дотриманням обмежень щодо фінансування політичних партій, використанням політичними партіями виділених з державного бюджету коштів:

приймання фінансових звітів від політичних партій;
аналіз поданих політичними партіями фінансових звітів;
затвердження розподілу коштів, виділених з державного бюджету на фінансування статутної діяльності політичних партій.

складання протоколів про адміністративні правопорушення у разі виявлення фактів порушення порядку подання політичними партіями фінансових звітів або строків їх подання або порушення порядку фінансування політичних партій.

5. Організація виявлення корупційних ризиків у діяльності державних органів та органів місцевого самоврядування:

затвердження методології оцінювання корупційних ризиків у діяльності відповідних органів та надає їм методичну допомогу у виявленні таких ризиків;
погодження антикорупційних програм відповідних органів;
координація роботи органів щодо виконання антикорупційних програм.

6. Здійснення співпраці з викривачами корупції:

забезпечення моніторингу виконання положень законодавства у сфері захисту викривачів;

забезпечення захисту викривачів корупції, у тому числі прийняття участі у судових процесах щодо надання їм такого захисту, зокрема у випадку їх незаконного звільнення з роботи у зв'язку з інформуванням про корупцію;

ініціювання питання щодо притягнення до відповідальності осіб, винних у порушенні прав викривачів у зв'язку з інформуванням про корупцію.

57. Національне антикорупційне бюро України та його права.

Національне антикорупційне бюро України – правоохоронний орган з широкими силовими повноваженнями, на який покладається попередження, виявлення, припинення та розкриття корупційних злочинів.

Національному бюро та його працівникам для виконання покладених на них обов'язків надається право:

заводити оперативно-розшукові справи на підставі постанови, що затверджується начальником відповідного підрозділу Національного бюро, та здійснювати гласні та негласні оперативно-розшукові заходи;

за рішенням Директора, погодженим з прокурором, витребувати від інших правоохоронних органів оперативно-розшукові справи та кримінальні провадження;

витребувати за рішенням керівника структурного підрозділу НАБУ відомості про майно, доходи, видатки, фінансові зобов'язання осіб, відомості про використання коштів Державного бюджету України, розпорядження державним або комунальним майном. НАБУ має прямий доступ до публічних автоматизованих інформаційних і довідкових систем, реєстрів та банків даних, користується державними засобами зв'язку і комунікацій, мережами спеціального зв'язку та іншими технічними засобами;

знайомитися із документами та іншими матеріальними носіями інформації, необхідними для попередження, виявлення, припинення та розслідування кримінальних правопорушень, у тому числі такими, що містять інформацію з обмеженим доступом;

на підставі рішення Директора або його заступника, погодженого з прокурором, отримувати від банків, депозитарних, фінансових та інших установ, підприємств та організацій інформацію про операції, рахунки, вклади, правочини фізичних та юридичних осіб;

на підставі відповідного рішення суду на строк до 10 діб опечатувати архіви, каси, приміщення (за винятком жилих) чи інші сховища, брати їх під охорону, а також вилучати предмети і документи у порядку, передбаченому КПК;

залучати на добровільній основі, у тому числі на договірних засадах, кваліфікованих спеціалістів та експертів з будь-яких установ, організацій, контрольних і фінансових органів;

за письмовим рішенням Директора Національного бюро або його заступника, погодженим із прокурором, створювати спільні слідчі групи, що включають оперативних та слідчих працівників;

за пред'явлення службового посвідчення входити безперешкодно до державних органів, органів місцевого самоврядування та зони митного контролю, а за письмовим розпорядженням Директора або його заступника — безперешкодно проходити до військових частин та установ, пунктів пропуску через державний кордон України;

використовувати з наступним відшкодуванням завданих збитків транспортні засоби, які належать фізичним та юридичним особам (крім транспортних засобів дипломатичних, консульських та інших представництв іноземних держав і організацій, транспортних засобів спеціального призначення);

надсилати державним органам, органам місцевого самоврядування обов'язкові до розгляду пропозиції та рекомендації щодо усунення причин і умов, які сприяють вчиненню кримінальних правопорушень, а також отримувати протягом 30 днів інформацію про їх розгляд;

здійснювати співробітництво з фізичними особами, у тому числі на договірних засадах, дотримуючись умов добровільності і конфіденційності цих відносин, матеріально і морально заохочувати осіб, які надають допомогу;

подавати до суду позови про визнання недійсними угод;

створювати інформаційні системи та вести оперативний облік;

зберігати, носити та застосовувати вогнепальну зброю і спеціальні засоби, а також застосовувати заходи фізичного впливу;

видавати особам, взятим під захист, зброю, спеціальні засоби індивідуального захисту та сповіщення про небезпеку;

здійснювати правове співробітництво із компетентними органами іноземних держав, міжнародними організаціями;

одержувати у вигляді довідки від органів прокуратури та Міністерства юстиції матеріали, отримані (надані) у рамках надання міжнародної правової допомоги;

виступати як представник інтересів держави під час розгляду у закордонних юрисдикційних органах справ про розшук, арешт, конфіскацію та повернення в Україну відповідного майна, захист прав та інтересів держави, а також залучати з цією метою юридичних радників, зокрема іноземних;

порушувати питання щодо створення спеціальних умов (у тому числі щодо засекречування перебування) в місцях несвободи для осіб, які співпрацюють із НАБУ.

58. Обмеження щодо використання службових повноважень чи свого становища.

Особам, на яких поширюється дія Закону України «Про запобігання корупції» зазначеним у частині першій статті 3 цього Закону, забороняється використовувати свої службові повноваження або своє становище та пов'язані з цим можливості з метою одержання неправомірної вигоди для себе чи інших осіб, у тому числі використовувати будь-яке державне чи комунальне майно або кошти в приватних інтересах.

59. Обмеження щодо одержання подарунків.

Особам, зазначеним у пунктах 1, 2 частини першої статті 3 Закону України «Про запобігання корупції», забороняється безпосередньо або через інших осіб вимагати, просити, одержувати подарунки для себе чи близьких їм осіб від юридичних або фізичних осіб:

- 1) у зв'язку із здійсненням такими особами діяльності, пов'язаної із виконанням функцій держави або місцевого самоврядування;
- 2) якщо особа, яка дарує, перебуває в підпорядкуванні такої особи.

60. Додержання вимог закону та етичних норм поведінки.

Посадові особи юридичних осіб публічного права, які не зазначені у пункті 1 частини першої статті 3 Закону України «Про запобігання корупції», особи, які входять до складу наглядової ради державного банку, державного підприємства або державної організації, що має на меті одержання прибутку під час виконання своїх службових повноважень зобов'язані неухильно додержуватися вимог закону та загально визначених етичних норм поведінки, бути ввічливими у стосунках з громадянами, керівниками, колегами і підлеглими.

61. Обмеження щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності.

Особам, зазначеним у пункті 1 частини першої статті 3 Закону України «Про запобігання корупції», забороняється:

1) займатися іншою оплачуваною (крім викладацької, наукової і творчої діяльності, медичної практики, інструкторської та суддівської практики із спорту) або підприємницькою діяльністю, якщо інше не передбачено Конституцією або законами України;

2) входити до складу правління, інших виконавчих чи контрольних органів, наглядової ради підприємства або організації, що має на меті одержання прибутку (крім випадків, коли особи здійснюють функції з управління акціями (частками, паями), що належать державі чи територіальній громаді, та представляють інтереси держави чи територіальної громади в раді (спостережній раді), ревізійній комісії господарської організації), якщо інше не передбачено Конституцією або законами України.

2. Обмеження, передбачені частиною першою цієї статті, не поширюються на депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутатів місцевих рад (крім тих, які здійснюють свої повноваження у відповідній раді на постійній основі), присяжних.

62. Обмеження після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави, місцевого самоврядування.

Особам, уповноваженим на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, які звільнилися або іншим чином припинили діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, забороняється:

1) протягом року з дня припинення відповідної діяльності укладати трудові договори (контракти) або вчиняти правочини у сфері підприємницької діяльності з юридичними особами приватного права або фізичними особами - підприємцями, якщо особи, зазначені в абзаці першому цієї частини, протягом року до дня припинення виконання функцій держави або місцевого самоврядування здійснювали повноваження з контролю, нагляду або підготовки чи прийняття відповідних рішень щодо діяльності цих юридичних осіб або фізичних осіб - підприємців;

2) розголошувати або використовувати в інший спосіб у своїх інтересах інформацію, яка стала їм відома у зв'язку з виконанням службових повноважень, крім випадків, встановлених законом;

3) протягом року з дня припинення відповідної діяльності представляти інтереси будь-якої особи у справах (у тому числі в тих, що розглядаються в судах), в яких іншою

стороною є орган, підприємство, установа, організація, в якому (яких) вони працювали на момент припинення зазначеної діяльності.

63. Обмеження спільної роботи близьких осіб.

Особи, зазначені у підпунктах "а", "в"- "з" пункту 1 частини першої статті 3 Закону України «Про запобігання корупції» (Президент України, Голова Верховної Ради України, його Перший заступник та заступник, Прем'єр-міністр України, Перший віце-прем'єр-міністр України, віце-прем'єр-міністри України, міністри, інші керівники центральних органів виконавчої влади, які не входять до складу Кабінету Міністрів України, та їх заступники, Голова Служби безпеки України, Генеральний прокурор, Голова Національного банку України, Голова та інші члени Рахункової палати, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, Голова Верховної Ради Автономної Республіки Крим, Голова Ради міністрів Автономної Республіки Крим, державні службовці, посадові особи місцевого самоврядування; військові посадові особи Збройних Сил України, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України та інших утворених відповідно до законів військових формувань, крім військовослужбовців строкової військової служби, курсантів вищих військових навчальних закладів, курсантів вищих навчальних закладів, які мають у своєму складі військові інститути, курсантів факультетів, кафедр та відділень військової підготовки; судді, судді Конституційного Суду України, Голова, заступник Голови, члени, інспектори Вищої ради правосуддя, посадові особи секретаріату Вищої ради правосуддя, Голова, заступник Голови, члени, інспектори Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, посадові особи секретаріату цієї Комісії, посадові особи Державної судової адміністрації України, присяжні (під час виконання ними обов'язків у суді); особи рядового і начальницького складу державної кримінально-виконавчої служби, податкової міліції, особи начальницького складу органів та підрозділів цивільного захисту, Державного бюро розслідувань, Національного антикорупційного бюро України; посадові та службові особи органів прокуратури, Служби безпеки України, Державного бюро розслідувань, Національного антикорупційного бюро України, дипломатичної служби, державної лісової охорони, державної охорони природно-заповідного фонду, центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної податкової політики та державної політики у сфері державної митної справи; члени Національного агентства з питань запобігання корупції; члени Центральної виборчої комісії; поліцейські), не можуть мати у прямому підпорядкуванні близьких їм осіб або бути прямо підпорядкованими у зв'язку з виконанням повноважень близьким їм особам.

64. Участь громадськості в заходах щодо запобігання корупції.

Громадські об'єднання, їх члени або уповноважені представники, а також окремі громадяни в діяльності щодо запобігання корупції мають право:

1) повідомляти про виявлені факти вчинення корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, реальний, потенційний конфлікт інтересів спеціально уповноваженим суб'єктам у сфері протидії корупції, Національному агентству, керівництву чи іншим представникам органу, підприємства, установи чи організації, в яких були вчинені ці правопорушення або у працівників яких наявний конфлікт інтересів, а також громадськості;

2) запитувати та одержувати від державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування в порядку, передбаченому Законом України "Про доступ до публічної інформації", інформацію про діяльність щодо запобігання корупції;

3) проводити, замовляти проведення громадської антикорупційної експертизи нормативно-правових актів та проектів нормативно-правових актів, подавати за

результатами експертизи пропозиції до відповідних органів, отримувати від відповідних органів інформацію про врахування поданих пропозицій;

4) брати участь у парламентських слуханнях та інших заходах з питань запобігання корупції;

5) вносити пропозиції суб'єктам права законодавчої ініціативи щодо вдосконалення законодавчого регулювання відносин, що виникають у сфері запобігання корупції;

6) проводити, замовляти проведення досліджень, у тому числі наукових, соціологічних тощо, з питань запобігання корупції;

7) проводити заходи щодо інформування населення з питань запобігання корупції;

8) здійснювати громадський контроль за виконанням законів у сфері запобігання корупції з використанням при цьому таких форм контролю, які не суперечать законодавству;

9) здійснювати інші не заборонені законом заходи щодо запобігання корупції.

Громадському об'єднанню, фізичній, юридичній особі не може бути відмовлено в наданні доступу до інформації стосовно компетенції суб'єктів, які здійснюють заходи щодо запобігання корупції, а також стосовно основних напрямів їх діяльності. Така інформація надається в порядку, встановленому законом.

Законопроекти та проекти інших нормативно-правових актів, що передбачають надання пільг, переваг окремим суб'єктам господарювання, а також делегування повноважень державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим або органів місцевого самоврядування, з метою їх громадського обговорення розміщуються на офіційних веб-сайтах відповідних органів невідкладно, але не пізніше ніж за 20 робочих днів до дня їх розгляду з метою прийняття.

Державні органи, органи влади Автономної Республіки Крим, органи місцевого самоврядування узагальнюють результати громадського обговорення законопроектів та проектів інших нормативно-правових актів, передбачених частиною третьою цієї статті, та оприлюднюють їх на своїх офіційних веб-сайтах.

65. Конфлікт інтересів.

Потенційний конфлікт інтересів - наявність у особи приватного інтересу у сфері, в якій вона виконує свої службові чи представницькі повноваження, що може вплинути на об'єктивність чи неупередженість прийняття нею рішень, або на вчинення чи невчинення дій під час виконання зазначених повноважень. Реальний конфлікт інтересів - суперечність між приватним інтересом особи та її службовими чи представницькими повноваженнями, що впливає на об'єктивність або неупередженість прийняття рішень, або на вчинення чи невчинення дій під час виконання зазначених повноважень.

66. Подання декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування.

Стаття 45 Закону України «Про запобігання корупції» визначає обов'язок подання декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування

1. Особи, зазначені у пункті 1, підпунктах "а" і "в" пункту 2, пункті 5 частини першої статті 3 Закону України «Про запобігання корупції», зобов'язані щорічно до 1 квітня подавати шляхом заповнення на офіційному веб-сайті Національного агентства декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування (далі - декларація), за минулий рік за формою, що визначається Національним агентством.

2. Особи, зазначені у пункті 1, підпунктах "а" і "в" пункту 2, пункті 5 частини першої статті 3 Закону України «Про запобігання корупції», які припиняють діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, подають декларацію особи,

уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, за період, не охоплений раніше поданими деклараціями.

Особи, які припинили діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, або іншу діяльність, зазначену у підпунктах "а" і "в" пункту 2, пункті 5 частини першої статті 3 Закону України «Про запобігання корупції», зобов'язані наступного року після припинення діяльності подавати в установленому частиною першою цієї статті порядку декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, за минулий рік.

3. Особа, яка претендує на зайняття посади, зазначеної у пункті 1, підпункті "а" пункту 2 частини першої статті 3 Закону України «Про запобігання корупції», та особа, зазначена у пункті 4 частини першої статті 3 Закону України «Про запобігання корупції», до призначення або обрання на відповідну посаду, подає в установленому Законі України «Про запобігання корупції» порядку декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, за минулий рік.

Особи, зазначені у пункті "в" пункту 2 частини першої статті 3 Закону України «Про запобігання корупції», подають в установленому цим Законом порядку декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, за минулий рік у разі входження до складу конкурсної комісії, утвореної відповідно до Закону України "Про державну службу", Закону України "Про службу в органах місцевого самоврядування", Громадської ради доброчесності, утвореної відповідно до Закону України "Про судоустрій і статус суддів", відповідної громадської ради, ради громадського контролю, утвореної при державних органах, - протягом десяти календарних днів після входження (включення, залучення, обрання, призначення) до складу відповідно конкурсної комісії, Громадської ради доброчесності, громадської ради, ради громадського контролю.

Особи, зазначені в абзацах четвертому та п'ятому пункту 5 частини першої статті 3 Закону України «Про запобігання корупції», подають в установленому Законом України «Про запобігання корупції» порядку декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, за минулий рік у разі зайняття посади керівника або входження (обрання, призначення) до складу вищого органу управління, інших органів управління відповідного громадського об'єднання, іншого непідприємницького товариства - протягом десяти календарних днів після зайняття посади керівника або входження (обрання, призначення) до складу вищого органу управління, інших органів управління громадського об'єднання, іншого непідприємницького товариства.

67. Контроль та перевірка декларацій.

Національне агентство проводить щодо декларацій, поданих суб'єктами декларування, такі види контролю:

- 1) щодо своєчасності подання;
- 2) щодо правильності та повноти заповнення;
- 3) логічний та арифметичний контроль.

Національне агентство проводить повну перевірку декларацій відповідно до Закону України «Про запобігання корупції».

Порядок проведення передбачених видів контролю, а також повної перевірки декларації визначається Національним агентством.

68. Міжнародне співробітництво у сфері запобігання і протидії корупції.

Україна відповідно до укладених нею міжнародних договорів здійснює співробітництво у сфері запобігання і протидії корупції з іноземними державами, міжнародними організаціями, які здійснюють заходи щодо запобігання і протидії корупції. Міжнародна правова допомога та інші види міжнародного співробітництва у справах про

корупційні правопорушення здійснюються компетентними органами відповідно до законодавства та міжнародних договорів, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України.

69. Державний захист осіб, які надають допомогу в запобіганні й протидії корупції.

Особа, яка надає допомогу в запобіганні і протидії корупції (викривач), - особа, яка за наявності обґрунтованого переконання, що інформація є достовірною, повідомляє про порушення вимог цього Закону іншою особою.

Особи, які надають допомогу в запобіганні і протидії корупції, перебувають під захистом держави. За наявності загрози життю, житлу, здоров'ю та майну осіб, які надають допомогу в запобіганні і протидії корупції, або їх близьких осіб, у зв'язку із здійсненням повідомленням про порушення вимог Закону України «Про запобігання корупції», правоохоронними органами до них можуть бути застосовані правові, організаційно-технічні та інші спрямовані на захист від протиправних посягань заходи, передбачені Законом України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві».

Особа або член її сім'ї не може бути звільнена чи примушена до звільнення, притягнута до дисциплінарної відповідальності чи піддана з боку керівника або роботодавця іншим негативним заходам впливу (переведення, атестація, зміна умов праці, відмова в призначенні на вищу посаду, скорочення заробітної плати тощо) або загрози таких заходів впливу у зв'язку з повідомленням нею про порушення вимог Закону України «Про запобігання корупції» іншою особою.

Інформація про викривача може бути розголошена лише за його згодою, крім випадків, встановлених законом.

70. Юридична відповідальності за корупційні правопорушення.

За вчинення корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень особи, зазначені в частині першій статті 3 Закону України «Про запобігання корупції», притягаються до кримінальної, адміністративної, цивільно-правової та дисциплінарної відповідальності у встановленому законом порядку. У разі вчинення від імені та в інтересах юридичної особи її уповноваженою особою злочину самостійно або у співучасті до юридичної особи у випадках, визначених Кримінальним кодексом України, застосовуються заходи кримінально-правового характеру.

71. Запобігання корупції в діяльності юридичної особи.

Юридичні особи забезпечують розробку та вжиття заходів, які є необхідними та обґрунтованими для запобігання і протидії корупції у діяльності юридичної особи.

Керівник, засновники (учасники) юридичної особи забезпечують регулярну оцінку корупційних ризиків у її діяльності і здійснюють відповідні антикорупційні заходи. Для виявлення та усунення корупційних ризиків у діяльності юридичної особи можуть залучатися незалежні експерти, зокрема для проведення аудиту.

Посадові та службові особи юридичних осіб, інші особи, які виконують роботу та перебувають з юридичними особами у трудових відносинах, зобов'язані:

1) не вчиняти та не брати участі у вчиненні корупційних правопорушень, пов'язаних з діяльністю юридичної особи;

2) утримуватися від поведінки, яка може бути розціненою як готовність вчинити корупційне правопорушення, пов'язане з діяльністю юридичної особи;

3) невідкладно інформувати посадову особу, відповідальну за запобігання корупції у діяльності юридичної особи, керівника юридичної особи або засновників (учасників)

юридичної особи про випадки підбурення до вчинення корупційного правопорушення, пов'язаного з діяльністю юридичної особи;

4) невідкладно інформувати посадову особу, відповідальну за запобігання корупції у діяльності юридичної особи, керівника юридичної особи або засновників (учасників) юридичної особи про випадки вчинення корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень іншими працівниками юридичної особи або іншими особами;

5) невідкладно інформувати посадову особу, відповідальну за запобігання корупції у діяльності юридичної особи, керівника юридичної особи або засновників (учасників) юридичної особи про виникнення реального, потенційного конфлікту інтересів.

72. Загальна характеристика адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією.

Адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією – це діяння, що не містить ознак корупції, але порушує встановлені Законом України «Про запобігання корупції» вимоги, заборони та обмеження, вчинене особою, зазначеною у частині першій статті 3 цього Закону, за яке законом встановлено адміністративну відповідальність.

73. Адміністративна відповідальність за вчинення правопорушень, пов'язаних із корупцією.

Глава 13-А Кодексу України про адміністративні правопорушення визначає адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, до яких належать:

Стаття 172-4. Порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності

Стаття 172-5. Порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків

Стаття 172-6. Порушення вимог фінансового контролю

Стаття 172-7. Порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів

Стаття 172-8. Незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових повноважень

Стаття 172-9. Невжиття заходів щодо протидії корупції

Стаття 172-9-1. Порушення заборони розміщення ставок на спорт, пов'язаних з маніпулюванням офіційним спортивним змаганням

74. Загальна характеристика кримінальних правопорушень, пов'язаних із корупцією.

Кримінальне правопорушення, пов'язане з корупцією – це діяння, що не містить ознак корупції, але порушує встановлені Законом України "Про запобігання корупції" вимоги, заборони та обмеження, вчинене особою, зазначеною у частині першій статті 3 Закону України "Про запобігання корупції", за яке законом встановлено кримінальну відповідальність. До таких злочинів можна віднести будь-які злочини, які можуть бути вчинені спеціальним суб'єктом – службовою особою публічного права з порушенням вимог зазначеного закону, за виключенням злочинів, передбачених статтями 191, 262, 308, 312, 313, 320, 357, 410, 210, 354, 364, 364-1, 365-2, 368-369-2 КК України. Наприклад, злочин, передбачений у статті 358 КК України "Підроблення документів, печаток, штампів та бланків, збут чи використання підроблених документів, печаток, штампів".

Ознаки кримінального правопорушення, пов'язаного з корупцією:

- не містить ознак корупції (не відноситься до корупційних злочинів);
- порушує встановлені Законом України "Про запобігання корупції" вимоги, заборони та обмеження;

- вчиняється особою, уповноваженою на виконання функцій держави або місцевого самоврядування;
- тягне за собою кримінальну відповідальність.

75. Дисциплінарна відповідальність за правопорушення, пов'язані із корупцією.

Особа, яка вчинила корупційне правопорушення або правопорушення, пов'язане з корупцією, однак судом не застосовано до неї покарання або не накладено на неї стягнення у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, пов'язаними з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, або такою, що прирівнюється до цієї діяльності, підлягає притягненню до дисциплінарної відповідальності у встановленому законом порядку.

76. Цивільно-правова відповідальність за правопорушення, пов'язані із корупцією.

Стаття 66. Відшкодування збитків, шкоди, завданих державі внаслідок вчинення корупційного правопорушення

1. Збитки, шкода, завдані державі внаслідок вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення, підлягають відшкодуванню особою, яка вчинила відповідне правопорушення, в установленому законом порядку.

Стаття 69. Вилучення незаконно одержаного майна

1. Кошти та інше майно, одержані внаслідок вчинення корупційного правопорушення, підлягають конфіскації або спеціальній конфіскації за рішенням суду в установленому законом порядку.

77. Інформаційна політика держави у сфері запобігання корупції.

Інформаційна політика держави у сфері запобігання корупції – це діяльність держави спрямована на активне залучення засобів масової інформації до боротьби з проявами корупції

78. Правила етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування.

Державні службовці та посадові особи місцевого самоврядування при виконанні посадових обов'язків повинні діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України, а також міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Акти місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, прийняті або видані у межах їхніх повноважень, є обов'язковими для виконання всіма державними службовцями та посадовими особами місцевого самоврядування на відповідній території.

Державні службовці та посадові особи місцевого самоврядування зобов'язані своєчасно і точно виконувати рішення державних органів, органів місцевого самоврядування, накази (розпорядження), доручення керівників, надані на підставі та у межах повноважень, передбачених Конституцією та законами України.

У разі виникнення у державного службовця сумнівів щодо законності отриманого для виконання наказу (розпорядження), доручення керівника він повинен вимагати його письмового підтвердження, після отримання якого зобов'язаний виконати такий наказ (розпорядження), доручення (крім явно злочинного наказу (розпорядження), доручення). Одночасно з виконанням такого наказу (розпорядження), доручення державний службовець зобов'язаний у письмовій формі повідомити про нього керівника вищого рівня або орган вищого рівня.

У разі отримання для виконання наказу (розпорядження), доручення, які державний службовець вважає незаконними або такими, що становлять загрозу охоронюваним законом правам, свободам чи інтересам окремих громадян, юридичних осіб, державним або суспільним інтересам, він повинен негайно в письмовій формі повідомити про це керівника органу, в якому він працює.

Державні службовці повинні сумлінно, компетентно, результативно і відповідально виконувати свої посадові обов'язки, проявляти ініціативу, а також не допускати ухилення від прийняття рішень та відповідальності за свої дії та рішення.

Державні службовці та посадові особи місцевого самоврядування під час виконання своїх посадових обов'язків зобов'язані неухильно дотримуватись загальноновизнаних етичних норм поведінки, бути доброзичливими та ввічливими, дотримуватись високої культури спілкування (не допускати використання нецензурної лексики, підвищеної інтонації), з повагою ставитись до прав, свобод та законних інтересів людини і громадянина, об'єднань громадян, інших юридичних осіб, не проявляти свавілля або байдужість до їхніх правомірних дій та вимог.

Державні службовці та посадові особи місцевого самоврядування повинні запобігати виникненню конфліктів у стосунках з громадянами, керівниками, колегами та підлеглими.

Державні службовці та посадові особи місцевого самоврядування зобов'язані виконувати свої посадові обов'язки чесно і неупереджено, незважаючи на особисті ідеологічні, релігійні або інші погляди, не надавати будь-яких переваг та не виявляти прихильність до окремих фізичних чи юридичних осіб, громадських і релігійних організацій.

Державні службовці та посадові особи місцевого самоврядування повинні постійно поліпшувати свої уміння, знання і навички відповідно до функцій та завдань займаної посади, підвищувати свій професійний та культурний рівень, удосконалювати організацію службової діяльності.

Державні службовці та посадові особи місцевого самоврядування мають дбати про авторитет державної служби і служби в органах місцевого самоврядування, а також про позитивну репутацію державних органів та органів місцевого самоврядування, що включає дотримання правил етикету, належного зовнішнього вигляду, забезпечення високої якості роботи, встановленого внутрішнього службового розпорядку.

Державні службовці та посадові особи місцевого самоврядування мають шанувати народні звичаї і національні традиції.

Державні службовці та посадові особи місцевого самоврядування зобов'язані з повагою ставитися до державних символів України, використовувати державну мову під час виконання своїх посадових обов'язків, не допускати дискримінації державної мови.

Одяг державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування повинен бути офіційно-ділового стилю і відповідати загальноприйнятим вимогам пристойності.

Державні службовці та посадові особи місцевого самоврядування повинні поважати приватне життя інших осіб.

79. Анонімні повідомлення про корупційні правопорушення.

Анонімне повідомлення про порушення вимог Закону України «Про запобігання корупції» підлягає розгляду, якщо наведена у ньому інформація стосується конкретної особи, містить фактичні дані, які можуть бути перевірені. Анонімне повідомлення про порушення вимог зазначеного Закону підлягає перевірці у термін не більше п'ятнадцяти днів від дня його отримання. Якщо у вказаний термін перевірити інформацію, що міститься в повідомленні, неможливо, керівник відповідного органу або його заступник продовжують термін розгляду повідомлення до тридцяти днів від дня його отримання. У разі підтвердження викладеної у повідомленні інформації про порушення вимог

зазначеного Закону керівник відповідного органу вживає заходів щодо припинення виявленого порушення, усунення його наслідків та притягнення винних осіб до дисциплінарної відповідальності, а у випадках виявлення ознак кримінального або адміністративного правопорушення також інформує спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції.

80. Вилучення незаконно одержаного майна.

Кошти та інше майно, одержані внаслідок вчинення корупційного правопорушення, підлягають конфіскації або спеціальній конфіскації за рішенням суду в установленому законом порядку.

81. Які основні права людини закріплено в Конституції України?

Говорячи про права людини слід зазначити, що мова йде про права, пов'язані з самою людською істотою, її існуванням розвитком. Людина (як суб'єкт прав і свобод) тут виступає переважно як фізична особа.

Права людини - це гарантована законом міра свободи особи та її можливість вільно діяти, самостійно обирати вид і міру власної поведінки з метою задоволення матеріальних і духовних потреб через користування надбаннями та благами суспільства і держави у межах, визначених національним і міжнародним законодавством. Основні права і свободи людини і громадянина закріплені в Конституції України.

За Конституцією України, до цього виду прав належать право на життя (ст. 27), право на повагу гідності людини (ст. 28), право на свободу та особисту недоторканність (ст. 29), право на невтручання в особисте та сімейне життя (ст. 32) тощо.

82. Які обов'язки покладено на громадян України?

Категорія прав громадян нерозривно пов'язана із їхніми обов'язками. Адже не буває прав без обов'язків. Основний обов'язок громадянина – встановлені Конституцією держави вид і міра його необхідної обов'язкової поведінки. Щоб людина могла успішно реалізувати свої права, отримувати від суспільства певні матеріальні й духовні блага, вона повинна виконувати покладені на неї обов'язки, віддавати суспільству свою працю, свої зусилля, піклуватися про державні та громадські справи.

Конституційні права, свободи та обов'язки, що їх несе громадянин перед державою, перед іншими громадянами, перед організаціями, в поєднанні з конституційними принципами й гарантіями становлять основи правового становища громадян, або конституційний статус особистості в Україні.

Основні обов'язки громадян закріплює Конституція України. Умовно їх можна кваліфікувати по групах. У сфері економічного й соціального життя – це обов'язки сплачувати податки і збори, подавати декларації про свій майновий стан і доходи, зберігати природу і охороняти її багатства. У царині культурної діяльності громадяни несуть обов'язки з охорони історичних пам'яток та інших культурних цінностей, повинні відшкодовувати завдані ними збитки.

До обов'язків у сфері суспільно-політичного життя належать обов'язки додержуватися Конституції та законів України; оберігати інтереси держави і сприяти зміцненню її могутності й авторитету; захищати Вітчизну, служити у Збройних Силах України; поважати національну гідність інших громадян. У царині особистої та індивідуальної свободи серед обов'язків громадян України – необхідність поважати права та законні інтереси інших осіб.

83. Як співвідносяться між собою права людини та права громадянина?

Теорія права і правова практика конституціоналізму розрізняють поняття «права людини» і «права громадянина».

Права людини слід зазначити, що мова йде про права, пов'язані з самою людською істотою, її існуванням розвитком незалежно від будь-якої держави. Людина (як суб'єкт прав і свобод) тут виступає переважно як фізична особа. Права людини є однаковими, універсальними в кожній державі. Водночас вони вужчі за права громадянина. Права людини належать як громадянам держави так і іноземцям які на законних підставах перебувають в державі.

Права громадянина зумовлені сферою відносин людини з державою. Основу цього виду прав становить належність людини до держави, громадянином якої вона є. Права людини порівняно з правами громадянина пріоритетні. Адже права людини поширюються на всіх людей, які проживають у тій або іншій державі, а права громадянина – лише на тих осіб, які є громадянами певної країни.

Прикладом прав громадянина, закріплених Конституцією України, є право на свободу об'єднання в політичні партії та громадські організації (ст. 36), право брати участь в управлінні державними справами (ст. 38), право на проведення зборів мітингів, походів, демонстрацій (ст. 39), право на соціальний захист (ст. 46) тощо.

84. Що означає конституційний принцип, згідно з яким права людини є невідчужуваними та непорушними?

Конституційний принцип невідчужуваності та непорушності основних природних прав і свобод людини і громадянина закріплений в ст. 21 Конституції України. Цей принцип означає, що всі люди визнаються вільними від народження і ніхто не може позбавити їх законних прав. За таких обставин зрозумілою є вимога Конституції, за якою права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними. Дані положення закріплюють загально визнаний цивілізованим людством і нормами міжнародного права принцип невід'ємності від людини її прав і свобод.

Наведене положення слід розглядати як принцип універсальної невідчужуваності прав і свобод, коли жодна людина не може бути позбавлена своїх прав ні будь-яким актом держави, в тому числі волею більшості суверенного народу, ні навіть своїм власним актом.

Принцип непорушності прав і свобод людини означає, що вони не можуть бути скасовані волею законодавця чи порушені в процесі реалізації Конституції та прийнятих у відповідності з нею законів.

85. У чому полягає конституційний принцип рівності прав і свобод громадян перед законом?

В конституційній нормі відображається ідеали свободи та людської гідності. Вільність і рівність людей розглядається з позиції природних прав, тобто таких, які притаманні кожній людині з дня народження і існують незалежно від діяльності держави.

Принцип рівноправності прав і свобод людини і громадянина (ст. 24 Конституції України). Цей принцип означає, що здійснення прав і свобод людини і громадянина не повинно порушувати права і свободи інших осіб. Права і свободи людини і громадянина визнаються за всіма однаково, незалежно від статі, раси, національності, мови, походження, місця проживання, ставлення до релігії (ч. 3 ст. 24 Конституції України). Крім того, цей принцип проголошує рівність усіх перед законом і судом (ч. 3 ст. 8 Конституції України).

Даний принцип виражає рівність застосування однакових стандартів (прав і свобод) до усіх без винятку. Це означає, що кожен громадянин України має і може користуватися на рівних підставах з іншими громадянами всім обсягом конституційних прав і свобод без дискримінації з боку держави або інших осіб за будь-якими мотивами.

86. Зміст права людини на життя.

Право на життя становить першооснову всіх інших особистих немайнових прав. Конституція України у ст. 27 закріплює положення: «Кожна людина має невід'ємне право на життя. Ніхто не може бути свавільно позбавлений життя. Обов'язок держави - захищати життя людини», що в свою чергу, є свідченням вибору Україною європейських природно-правових цінностей.

Право на життя - надзвичайно об'ємне поняття, тому необхідно розглянути зміст цього права. Законодавець вводить цілу низку додаткових повноважень фізичної особи, об'єднуючи їх під загальним поняттям «право на життя». Відповідно до діючого законодавства до змісту права на життя відносяться наступні елементи: 1) заборона позбавлення життя фізичної особи; 2) захист свого життя і здоров'я та інших осіб від протиправних посягань не забороненими законом засобами; 3) неможливість проведення медичних, наукових та інших дослідів щодо неповнолітньої, недієздатної особи чи без її вільної згоди; 4) заборона задоволення прохання фізичної особи про припинення її життя; 5) недозволеність стерилізації щодо неповнолітньої особи та особлива вимога щодо порядку стерилізації недієздатної особи; 6) визначений порядок проведення операцій по штучному перериванню вагітності, штучного запліднення та перенесення зародка в організм жінки.

Право на життя є першим з невід'ємних прав людини. Виходячи з цього, ніхто не може бути свавільно позбавлений життя. Без дотримання цього права всі інші права не мають цінності і корисності, тому воно має охоронятися законом.

87. Зміст права людини на повагу до її гідності.

Гідність людини – це сукупність моральних, світоглядних, професійних якостей людини, які дають їй підстави для самоповаги та для усвідомлення своєї суспільної цінності.

Це право, що захищає гідність будь-якої особи, забезпечує належне ставлення до неї з боку органів державної влади, інших осіб. Це є одним із видів прав людини, належить до основоположних прав, адже воно є необхідним для нормального існування та розвитку людини, є загальним та є особистим правом.

Змістом права на повагу до гідності людини є можливості усвідомлювати себе як особистість, поважати власні моральні принципи й етичні норми, наполягати на повазі до себе інших людей, державних органів та їх посадових і службових осіб, а також вимагати, щоб будь-які сумніви щодо її моральних якостей і етичних принципів були належним чином обґрунтовані.

88. Зміст права людини на свободу та особисту недоторканність.

Право на свободу та особисту недоторканність належить до особистих немайнових прав, що забезпечують природне існування фізичної особи. Стаття 29 Конституції України регламентує право кожної людини на свободу та особисту недоторканність. Заарештовувати або тримати під вартою особу можна лише за вмотивованим рішенням суду і тільки на підставах та в порядку, встановлених законом. У разі нагальної необхідності запобігти злочинові чи його перепинити уповноважені на те законом органи можуть застосувати тримання особи під вартою як тимчасовий запобіжний захід, обґрунтованість якого протягом сімдесяти двох годин повинен перевірити суд. Затриману особу негайно звільняють, якщо протягом сімдесяти двох годин з моменту затримання їй не вручено вмотивованого рішення суду про тримання під вартою. Кожному заарештованому чи затриманому необхідно невідкладно повідомити про мотиви арешту чи затримання, роз'яснити його права та надати можливість з моменту затримання захищати себе і користуватися правовою допомогою захисника. Кожний затриманий має право у

будь-який час оскаржити в суді своє затримання. Про арешт або затримання людини негайно повідомляються родичі заарештованого чи затриманого.

89. Зміст права людини на недоторканність житла.

Право на недоторканність житла - це право, яке гарантує захист від втручань у володіння особи, забороняє безпідставне втручання в особисте життя людини, шляхом незаконних посягань на недоторканність житла та іншого володіння людини. Право на недоторканність житла є одним із найголовніших особистих прав. Важливим аспектом є гарантування цього права. Кожна особа може звернутися до суду за захистом своїх прав і свобод.

Згідно ст. 30 Конституції кожному гарантується недоторканність житла. Недопускається проникнення до житла чи іншого володіння особи, проведення в них огляду чи обшуку інакше як за вмотивованим рішенням суду.

Право на недоторканність житла має дуже важливе значення, адже його дотримання може гарантувати інші основоположні права на життя, особисту недоторканність.

90. Зміст права людини на свободу думки і слова, вільне вираження своїх поглядів і переконань.

Свобода слова - право людини вільно висловлювати свої думки – розглядається прихильниками лібералізму як одна з найважливіших громадянських свобод. Охоплює свободу вираження поглядів як в усній, так і в письмовій формі (свобода преси і ЗМІ); в меншій мірі стосується до політичної і соціальної реклами (пропаганди). Ідеологія лібералізму ставить державну цензуру, або будь-яку іншу форму державного примусу до висловлення поглядів або відмови від них, поза законом.

Свобода слова виписана в низці міжнародних і українських документів, серед яких «Загальна декларація прав людини» (ст. 19), «Конвенція про захист прав людини і основних свобод» (ст. 10) і Конституція України, ст. 34 якої стверджує: кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб - на свій вибір.

Здійснення цих прав може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя.

91. Зміст права людини на свободу світогляду і віросповідання.

Свобода віросповідання - право сповідувати, практикувати будь-яку релігію. Починаючи з ХХ ст., також тлумачиться як право не сповідувати жодну з релігій. Свобода віросповідання закріплена в багатьох правових документах, міжнародних та національних, зокрема, у Конституції України.

Право на свободу світогляду і віросповідання є складовою системи конституційних прав і свобод людини. Воно класифікується як особистісне, немайнове право, спрямоване на конкретизацію свободи і вільний розвиток особи.

Свобода світогляду означає право мати власну позицію сприйняття світу, навколишнього середовища, сповідувати будь-яку релігію, або не сповідувати взагалі. Вільно, на власний розсуд виховувати своїх дітей і прищеплювати їм те світобачення, яке батьки вважають найкращим. Це право забезпечується охороною держави, оскільки ніхто немає права нав'язувати іншій людині свою точку зору, примушувати до певного світогляду і релігії.

В демократичній державі наявність таких прав і свобод є важливим компонентом, який забезпечує реалізацію правової політики саме при такому політичному режимі. Саме це право дозволяє громадянину обирати, а не підкорятись тому, що вже запроваджено або що визнається більшістю.

92. Зміст права людини на невтручання в її особисте і сімейне життя.

Право на невтручання в особисте і сімейне життя, яке закріплене в ст.32 Конституції України, займає особливе місце серед основних прав і свобод людини і громадянина, є невід'ємним і фундаментальним правом людини та діє не виокремлено, а у взаємодії з іншими правами і свободами. Невтручання в особисте і сімейне життя надає людині можливість відчувати себе недоторканою, певною мірою незалежною від інших, у тому числі від суспільства та держави. Тільки кожна людина має право окреслювати межу між собою та іншими, якої не можна перетинати всупереч її бажанням.

Ч. 1 ст. 32 Основного Закону України декларує, що «ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя, крім випадків, передбачених Конституцією України».

93. Зміст права людини на вільний вибір місця проживання.

Згідно зі ст. 33 Конституцією України, свобода пересування і право на вільний вибір місця проживання належать кожній людині, яка на законних підставах перебуває на території України, і включають у себе:

- 1) свободу пересування територією України;
- 2) право на вільний вибір постійного чи тимчасового місця проживання на території України;
- 3) право вільно залишати територію України;
- 4) право громадянина України в будь-який час повернутися в Україну.

Перші три складові права на вибір місця перебування можуть бути обмежені законом (але не підзаконним актом). Четверта будь-яким обмеженням не підлягає.

Певні обмеження свободи пересування і права на вільний вибір місця проживання можуть бути застосовані в умовах воєнного або надзвичайного стану, що передбачено відповідними законами України.

Право громадян України вільно залишати територію України і будь-які винятки із нього детально регламентуються Законом «Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України». Але громадяни України мають можливість виїхати за кордон тільки на підставі документа, що посвідчує їх особу (паспорта громадянина України для виїзду за кордон, проїзного документа дитини, дипломатичного чи службового паспорта тощо).

94. Зміст права громадянина на соціальний захист.

Стаття 46 Конституції є ключовою для розуміння соціального захисту, вона передбачає право громадян на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом.

Водночас положення ст. 46 Конституції України свідчить, що соціальний захист розуміється як більш широке поняття, яке включає матеріальне забезпечення особи у певних випадках втрати доходів і неможливості набути їх власними зусиллями.

Можна зауважити, що цей перелік не є вичерпним, тобто законодавством можуть бути передбачені й інші обставини як підстава для соціального захисту. Свідченням застосування цього є численне соціально-захисне законодавство, яке передбачає соціальний захист для малозабезпечених сімей, сімей з дітьми, окремо дітей, безробітних осіб з обмеженими фізичними можливостями тощо. Що стосується переліку видів

соціального забезпечення, то у частині третій цієї статті йдеться про "пенсії та інші види соціальних виплат та допомог". Таким чином, ст. 46 не обмежує переліку видів соціального забезпечення, це можуть бути будь-які виплати соціального характеру - пенсії, грошові допомоги, компенсації, матеріальні допомоги, а також соціальні послуги.

Конституція встановила низку гарантій права на соціальний захист. Стаття 46 гарантує право на соціальний захист лише громадянам України. Дана обставина неодноразово критично оцінювалася як недолік, що не в повному обсязі відповідає сучасним вимогам щодо забезпечення прав людини.

95. Які існують конституційні гарантії захисту прав людини?

Після прийняття Конституції України стають актуальними питання створення механізму реалізації її положень, у тому числі й тих, що пов'язані з втіленням у життя передбачених нею прав, свобод та обов'язків. Уявляється, що під таким механізмом треба розуміти сукупність різних гарантій і дій, процес, у результаті функціонування якого особи, які мають певні права, свободи та обов'язки, досягають цілей, благ, передбачених Конституцією України.

Механізм реалізації прав, свобод та обов'язків людини і громадянина - це надзвичайно широка категорія, яка включає в себе не тільки юридичні, а й політичні, економічні, ідеологічні та інші явища. На нашу думку, їх необхідно закріпити в одному акті, яким може бути, наприклад. Концепція реалізації і охорони прав, свобод та обов'язків людини і громадянина в Україні.

Цей документ має створюватись з використанням принципів і методів нового (системного) підходу до реалізації і охорони прав, свобод та обов'язків людини і громадянина. Головне, щоб він був концептуальним, тобто системним, комплексним, внутрішньо узгодженим, послідовно врегульовував блоки питань.

96. Які трудові права людини передбачено в Конституції України?

Джерелом законних матеріальних і соціальних цінностей, як відомо, є праця, тому Конституція України в ст. 43 визначає первинним соціальним правом людини і громадянина право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку кожен вільно обирає або на яку погоджується.

Держава бере на себе обов'язок створювати умови для повного здійснення громадянами права на працю, гарантувати рівні можливості у виборі професії та роду трудової діяльності, реалізовувати програми професійно-технічного навчання, підготовки і перепідготовки кадрів відповідно до суспільних потреб, а також забезпечувати безпечні і здорові умови праці та гарантувати право на своєчасну і повну заробітну плату, не нижчу від визначеної законом (прожитковий мінімум).

Конституція України забороняє використовувати примусову працю; працю жінок і неповнолітніх на небезпечних для їхнього здоров'я роботах та незаконне звільнення працівників. Суспільні відносини, пов'язані з реалізацією права на працю, детально регулюються Кодексом законів про працю та іншими нормативними актами.

97. До яких державних органів має право звернутися людина за захистом своїх конституційних прав?

Усі мають право направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів, що зобов'язані розглянути звернення і дати обґрунтовану відповідь у встановлений законом строк.

Кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб.

Кожен має право звертатися за захистом своїх прав до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.

Кожному гарантується право звернутись із конституційною скаргою до Конституційного Суду України з підстав, установлених цією Конституцією, та у порядку, визначеному законом.

Кожен має право після використання всіх національних засобів юридичного захисту звертатися за захистом своїх прав і свобод до відповідних міжнародних судових установ чи до відповідних органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна.

Кожен має право будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань.

98. Чи дозволяється Конституцією України обмеження прав і свобод людини і громадянина?

Відповідно до ст. 64 Основного Закону зазначено: «Конституційні права і свободи людний і громадянина не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією України».

В умовах воєнного або надзвичайного стану можуть встановлюватися окремі обмеження прав і свобод із зазначенням строку дії цих обмежень. Не можуть бути обмежені права і свободи, передбачені статтями 24, 25, 27, 28, 29, 40, 47, 61, 52, 55, 56, 57, 58, 59. 60, 61. 62, 63 Конституції України.

Ці положення є гарантією невідчужуваності та непорушності прав і свобод людини, закріпленою у статті 21 Конституції України. Таким чином, відповідно до Конституції України:

Конституційні права і свободи людини і громадянина дозволено обмежувати тільки у випадках, прямо передбачених Конституцією. Такими обмеженнями може бути необхідність: запобігти злочинів чи його перепинити; врятувати життя людей та майна, здійснити безпосереднє переслідування осіб, які підозрюються у вчиненні злочину; з'ясувати істину під час розслідування кримінальної справи; забезпечити інтереси національної безпеки, територіальну цілісність, громадський порядок, економічний добробут; забезпечити охорону здоров'я і моральність населення, захистити репутацію або права і свободи інших людей; запобігти розголошенню інформації, одержаної конфіденційно; підтримати авторитет і неупередженість правосуддя тощо.

При цьому конкретні права і свободи громадян, за загальним правилом, мають такі ж конкретні підстави їх обмеження. Тому не може бути обмежене, скажімо, право на свободу світогляду і віросповідання необхідністю з'ясувати істину під час розслідування кримінальної справи, а право на недоторканість житла - необхідністю запобігти розголошенню інформації, одержаної конфіденційно.

Винятки із цього правила стосуються прав іноземців і права на участь в політичних партіях і професійних спілках, оскільки в статтях 26 і 36 Конституції України вказано, що обмеження цих прав встановлюється Конституцією і законами України, а також права на невтручання в особисте і сімейне життя, оскільки це право згідно зі статтею 32 Конституції України та за змістом статей 23, 27. 29-32, 34-35, 37, 41, 43-44, 50-52, 54-55. 64-68 Конституції України може бути обмежене в багатьох випадках, передбачених Конституцією України.

99. Чи має право особа звертатися для захисту своїх конституційних прав до міжнародних судових установ?

Після використання всіх національних засобів правового захисту громадянин згідно з частиною третьою статті 55 Конституції України має право звертатися за захистом своїх прав і свобод до відповідних міжнародних установ чи до відповідних органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна.

Можливість використовувати порядок захисту своїх суб'єктивних прав і свобод, який певний час застосовується у країнах - членах Ради Європи, з'явилась у громадян України, зокрема, після вступу України до Ради Європи і прийняття 17 липня 1997 р. Закону України «Про ратифікацію Конвенції про захист прав і основних свобод людини 1950 року. Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції».

Відповідно до статті 1 зазначеного Закону Україна повністю визнає на своїй території дію статті 25 Конвенції про захист прав і основних свобод людини 1950 року щодо визнання компетенції Європейської комісії з прав людини приймати від будь-якої особи, неурядової організації або групи осіб заяви на ім'я Генерального секретаря Ради Європи про порушення Україною прав, викладених у Конвенції, та статті 4.6 Конвенції про захист прав і основних свобод людини 1950 року щодо визнання обов'язковою і без укладення спеціальної угоди юрисдикцію Європейського Суду з прав людини в усіх питаннях, що стосуються тлумачення та застосування Конвенції.

Згідно зі статтею 25 зазначеної Конвенції Європейська комісія з прав людини може приймати заяви, адресовані Генеральному секретареві Ради Європи, про порушення будь-якою державою Конвенції тільки за умови, що ця держава визнає компетенцію Комісії приймати такі заяви. Україна, як вказано вище, визнає таку компетенцію Комісії і зобов'язується не перешкоджати жодним чином ефективному здійсненню цього права.

100. Чи несе особа відповідальність за відмову давати показання проти себе або членів своєї сім'ї за Конституцією України?

Стаття 63 Конституції України зазначає, що особа не несе відповідальності за відмову давати показання або пояснення щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів, коло яких визначається законом.

Передбачене Конституцією України право особи на відмову від дачі показань щодо себе, членів своєї сім'ї і близьких родичів діє у всіх правовідносинах, де можливе застосування допиту з метою одержання інформації, а також відомостей для подальшого правильного вирішення справи чи порушення справи. Однак процесуальне положення їх різне, і від цього залежить, зобов'язаний давати показання суб'єкт чи ні, право це його чи обов'язок.

101. Чи мають право громадяни України на участь в управлінні державними справами?

Відповідно до ст. 21 Загальної декларації прав людини, воля народу повинна бути основою влади уряду; ця воля має виявлятися у періодичних і нефальсифікованих виборах, які необхідно проводити за умови загального і рівного виборчого права шляхом таємного голосування або через інші рівнозначні форми, що забезпечують свободу голосування.

У ст. 5 Конституції України зазначено, що Україна є республікою. Відтак, носієм суверенітету й єдиним джерелом влади в Україні є народ. Народ здійснює владу безпосередньо і через органи державної (законодавчої, виконавчої і судової) влади та органи місцевого самоврядування. Ніхто не може узурпувати державну владу.

Влада народу здійснюється передусім шляхом видання законів, які є виразом загальної волі. Тому всі громадяни мають право брати участь у створенні законів особисто або через своїх представників.

Як впливає із ст. 38 Конституції України, змістом права громадян на участь в управлінні державними справами є, зокрема:

- 1) право брати участь у всеукраїнському та місцевих референдумах;
- 2) право вільно обирати і бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування;

3) право рівного доступу до державної служби, а також до служби в органах місцевого самоврядування.

Єдиним джерелом влади в Україні є український народ.

102. За допомогою яких об'єднань громадяни України можуть захищати та задовольняти свої політичні, економічні, соціальні, культурні та інші інтереси?

Громадяни України мають право на свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації для здійснення і захисту своїх прав і свобод та задоволення політичних, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів, за винятком обмежень, встановлених законом в інтересах національної безпеки та громадського порядку, охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей.

Політичні партії в Україні сприяють формуванню і вираженню політичної волі громадян, беруть участь у виборах. Членами політичних партій можуть бути лише громадяни України. Обмеження щодо членства у політичних партіях встановлюються виключно цією Конституцією і законами України.

Громадяни мають право на участь у професійних спілках з метою захисту своїх трудових і соціально-економічних прав та інтересів. Професійні спілки є громадськими організаціями, що об'єднують громадян, пов'язаних спільними інтересами за родом їх професійної діяльності. Професійні спілки утворюються без попереднього дозволу на основі вільного вибору їх членів. Усі професійні спілки мають рівні права. Обмеження щодо членства у професійних спілках встановлюються виключно цією Конституцією і законами України.

Ніхто не може бути примушений до вступу в будь-яке об'єднання громадян чи обмежений у правах за належність чи неналежність до політичних партій або громадських організацій.

Усі об'єднання громадян рівні перед законом.

103. Хто з подружжя має більше прав у шлюбних відносинах за Конституцією України?

Сьогодні в Україні приділяється велика увага державній сімейній політиці, мета якої полягає в забезпеченні сприятливих умов для всебічного розвитку сім'ї та її членів, реалізації сім'єю своїх функцій і поліпшення її життєвого рівня, підвищення ролі сім'ї як основи суспільства.

Відповідно до статті 24 Конституції України «рівність прав жінки і чоловіка забезпечується: наданням жінкам рівних з чоловіками можливостей у громадсько-політичній і культурній діяльності, у здобутті освіти і правовій підготовці, у праці та винагороді за неї; спеціальними заходами щодо охорони праці і здоров'я жінок, встановленням пенсійних пільг; створенням умов, які дають жінкам можливість поєднувати працю з материнством; правовим захистом, матеріальною і моральною підтримкою материнства і дитинства, включаючи надання оплачуваних відпусток та інших пільг вагітним жінкам і матерям».

Рівні права і обов'язки чоловіка і жінки у сімейних відносинах забезпечуються чинним законодавством, перш за все Сімейним кодексом України, основними завданнями якого є зміцнення сім'ї як соціального інституту і як союзу конкретних осіб, утвердження почуття обов'язку перед батьками, дітьми та іншими членами сім'ї, побудова сімейних відносин на почуттях взаємної любові та поваги, взаємодопомоги та підтримки, забезпечення кожної дитини сімейним вихованням, можливістю духовного та фізичного розвитку.

104. Які права мають в Україні іноземці та особи без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах?

Ст. 26 Конституції України встановлює, що іноземці та особи без громадянства, що перебувають в Україні на законних підставах, користуються тими самими правами і свободами а також несуть такі самі обов'язки, як і громадяни України, - за винятками, встановленими Конституцією, законами чи міжнародними договорами України.

Іноземці є рівними перед законом незалежно від походження, соціального і майнового стану, расової та національної належності, статі, мови, ставлення до релігії, роду і характеру занять, інших обставин. Якщо іноземною державою встановлено обмеження щодо реалізації прав і свобод громадянами України, Кабінет Міністрів України може прийняти рішення про встановлення відповідного порядку реалізації прав і свобод громадянами цієї держави на території України. Це рішення набирає чинності після його опублікування. Воно може бути скасовано, якщо відпадуть підстави, за яких воно було прийнято.

Іноземці можуть у встановленому порядку іммігрувати в Україну на постійне проживання або для працевлаштування на визначений термін, а також тимчасово перебувати на її території.

105. Чи зобов'язані громадяни України доводити свою невинуватість у вчиненні злочину?

Статтею 62 Конституції України передбачено: «Особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду».

Ніхто не зобов'язаний доводити свою невинуватість у вчиненні злочину.

Обвинувачення не може ґрунтуватися на доказах, одержаних незаконним шляхом, а також на припущеннях. Усі сумніви щодо доведеності вини особи тлумачаться на її користь.

У разі скасування вироку суду як неправосудного держава відшкодовує матеріальну і моральну шкоду, завдану безпідставним засудженням.

106. Які конституційні права покликані захищати підрозділи Національної поліції?

Виходячи із визначення - Національна поліція в Україні – державний правоохоронний орган, діяльність якого спрямована на реалізацію державної політики у сфері: захисту прав, свобод і законних інтересів громадян України, іноземних громадян, осіб без громадянства; захисту об'єктів права власності; протидії злочинності; охорони громадського порядку та забезпечення громадської безпеки.

Завданнями Національної поліції є надання поліцейських послуг у сферах:

- забезпечення публічної безпеки і порядку;
- охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави;
- протидії злочинності;
- надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої

В своїй діяльності пріоритетним для підрозділів Національної поліції є реагування на будь-які порушення прав і свобод людини та громадянина.

107. У яких випадках працівники поліції мають право обмежувати права і свободи людини та громадянина, закріплені в Конституції України?

Стаття 64 Конституції України встановлює, що конституційні права і свободи людини і громадянина не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією. В умовах воєнного або надзвичайного стану можуть встановлюватися окремі обмеження прав і свобод із зазначенням строку дії цих обмежень. Не можуть бути обмежені права і свободи, передбачені статтями 24, 25, 27, 28, 29, 40, 47, 51, 52, 55, 56, 57,

58, 60, 62, 63, Конституції. Йдеться про право на: рівність громадян перед законом; громадянство і його зміну; життя; повагу до гідності людини; свободу та недоторканість; звернення до органів державної влади; житло; шлюб; рівність дітей в їх правах; захист прав і свобод; відшкодування за рахунок держави матеріальної і моральної шкоди; знання свої прав і обов'язків; незворотність дії законів та інших нормативних актів; правову допомогу; необов'язковість виконання явно злочинних розпоряджень чи наказів; неможливість подвійного притягнення до юридичної відповідальності; те, щоб вважатися невинуватим у вчиненні злочину доки вину не буде доведено в законному порядку; відмову давати свідчення щодо себе, членів сім'ї та близьких родичів.

Перелік цих прав корелюється з положеннями Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, відображає прагнення захистити ті права і свободи, які мають забезпечуватися за будь-яких обставин, в тому числі при введенні надзвичайного або воєнного стану.

Працівники поліції мають право обмежувати права і свободи людини та громадянина на підставі діючих нормативно-правових актів та відповідних рішень судових інституцій.

108. У чому полягає принцип дотримання прав і свобод людини працівниками поліції?

В статті 7 Закону України «Про Національну поліцію» зазначається:

1. Під час виконання своїх завдань поліція забезпечує дотримання прав і свобод людини, гарантованих Конституцією та законами України, а також міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, і сприяє їх реалізації.

2. Обмеження прав і свобод людини допускається виключно на підставах та в порядку, визначених Конституцією і законами України, за нагальної необхідності і в обсязі, необхідному для виконання завдань поліції.

3. Здійснення заходів, що обмежують права та свободи людини, має бути негайно припинене, якщо мета застосування таких заходів досягнута або немає необхідності подальшого їх застосування.

4. Поліцейським за будь-яких обставин заборонено сприяти, здійснювати, підбурювати або терпимо ставитися до будь-яких форм катування, жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання.

У разі виявлення таких дій кожен поліцейський зобов'язаний негайно вжити всіх можливих заходів щодо їх припинення та обов'язково доповісти безпосередньому керівництву про факти катування та наміри їх застосування. У разі приховування фактів катування або інших видів неналежного поводження поліцейськими керівник органу протягом доби з моменту отримання відомостей про такі факти зобов'язаний ініціювати проведення службового розслідування та притягнення винних до відповідальності.

У разі виявлення таких дій поліцейський зобов'язаний повідомити про це орган досудового розслідування, уповноважений на розслідування відповідних злочинів, вчинених поліцейськими.

5. У діяльності поліції забороняються будь-які привілеї чи обмеження за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовною або іншими ознаками.

109. У чому полягає заборона працівникам поліції здійснювати катування, жорстоко поводитися з особами, принижувати їх гідність?

Стаття 28. Конституції говориться, що ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню чи покаранню.

Жодна людина без її вільної згоди не може бути піддана медичним, науковим чи іншим дослідом.

Заборону катувань підтримує і Європейська Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, а саме: жодні виняткові обставини, якими б вони не були, стан війни чи загроза війни, внутрішня політична нестабільність чи будь-який інший надзвичайний стан, не можуть бути виправданням катувань; □наказ керівника чи державної влади не може слугувати виправданням катувань; □ані благо слідства, ані труднощі в боротьбі зі злочинністю, в тому числі і з тероризмом, не можуть обмежувати недоторканність підозрюваного.

Варто пам'ятати, що вищевказаний документ ратифікований Україною і обов'язковий до виконання. Його порушення розглядається Європейським судом з прав людини.

110. Суть принципу взаємодії поліції з населенням на засадах партнерства.

В статті 11 Закону України «Про Національну поліцію» зазначаються засади взаємодії поліції з населенням. Законодавець під засадами партнерства розуміє:

- функціонування підрозділів поліції здійснюється в тісній співпраці та взаємодії з населенням, територіальними громадами та громадськими об'єднаннями на засадах партнерства і спрямована на задоволення їхніх потреб.

- з метою визначення причин та/або умов учинення правопорушень планування службової діяльності органів і підрозділів поліції здійснюється з урахуванням специфіки регіону та проблем територіальних громад.

- рівень довіри населення до поліції є основним критерієм оцінки ефективності діяльності органів і підрозділів поліції.

- оцінка рівня довіри населення до поліції проводиться незалежними соціологічними службами в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

**II. Питання до другого блоку
«Основи права»**

1. Виникнення держави. Головні причини виникнення держави.

Причини виникнення держави. Держава - це об'єднання людей, що підкорюються законам права.

Причини: 1)Виділення з мисливських та землеробських племен тваринницьких, розподіл праці. 2)Ремесло відокремлюється від землеробства. 3)Поява торговельного обміну - спершу всередині племені, згодом за його межами, торгівля. 4)Поява надлишкового продукту, який зосереджувався в руках вождів. Патріархальна родина, рабська праця. Приватна власність та майнова нерівність. 5)Поява класів (в результаті розкладу родового суспільства) як великих груп людей із протилежними інтересами, виникнення міжкласових конфліктів. 6)Неспроможність суспільної влади первіснообщинного ладу врегулювати класові суперечності та конфлікти призвели до виникнення держави як політичної організації публічної влади зі своєю системою спеціальних органів (армія, суд, органи управління).

2. Поняття держави, її ознаки, функції та місце в політичній системі суспільства.

Держава – форма організації суспільства, носій публічної влади, сукупність взаємопов'язаних установ і організацій, які здійснюють управління суспільством від імені народу. Ознаки держави – визначають внутрішні й зовнішні державні зв'язки як необхідну форму існування і розвитку сучасних суспільств (народів).

Функції держави.

Внутрішні функції:

– правотворча – творення і прийняття законів та інших юридичних норм (законодавство).

– правоохоронна – контроль і нагляд за виконанням правових норм і застосування за необхідності примусових заходів; захист прав і свобод громадян, створення умов для їх безпеки, громадського порядку тощо;

– економічно-господарська – захист економічної основи суспільства, існуючого способу виробництва, різноманітності форм власності; регулювання господарської діяльності, ринкових відносин; державне управління економікою;

– соціальна – регулювання відносин між соціальними та етнічними спільнотами, запобігання соціальним конфліктам і протистоянням та їх усунення; узгодження інтересів і потреб індивідів та соціальних груп; ефективна демографічна політика;

– культурно-виховна – регулювання і розвиток системи освіти, культури, науки, фізичної культури і спорту, виховання моральності, гуманізму, загальнолюдських та національних цінностей;

– екологічна – захист довкілля, розумне використання природних ресурсів, формування екологічної культури.

Зовнішні функції:

– оборонна – захист країни від зовнішнього нападу, посягань на територіальну цілісність держави;

– дипломатична – відстоювання і реалізація національних інтересів держави та її громадян у міжнародному житті; здійснення самостійної зовнішньої політики;

– співробітницька – розвиток економічних, політичних, культурних відносин між державами; поглиблення інтеграційних процесів на загальнолюдській, регіональній та політичній основі.

Держава – унікальний витвір людської цивілізації. Протягом всього свого життя людина залежна від держави, адже вбачає в останній оплот захисту своїх прав та свобод. Як плату за це держава ставить до людини вимоги щодо дотримання певних, не завжди легких правил та норм (від обов'язку сплачувати податки до, наприклад, обов'язку проходження строкової військової служби). У той час, коли всі інші елементи політичної системи можуть за різних умов з'являтися і зникати, виконавши свої функції, держава є необхідною на всіх етапах розвитку людства, виступаючи об'єднуючим елементом, що узгоджує різноманітні суспільні інтереси заради злагодженого вирішення загальних справ та поступального руху вперед.

3. Поняття та види функцій держави.

Функції держави - це одне із важливих питань не тільки теорії, але і практики державного будівництва. Функції держави виражають соціальну природу держави і конкретизують її суть.

Держава виконує надзвичайно багато функцій, які вивчаються різними галузевими науками. Теорія держави аналізує лише основні функції держави. Всі основні функції держави можна класифікувати за такими критеріями:

1) залежно від поділу влади - законодавчі, виконавчо-розпорядчі, судові і контрольно-наглядові. Всі вони забезпечують функції управління суспільством і державою;

2) залежно від їх ролі в суспільстві - основні і другорядні;

3) залежно від сфери впливу і здійснення - внутрішні і зовнішні;

4) залежно від сфери суспільного життя - економічні, політичні, соціальні, гуманітарні, екологічні, ідеологічні;

5) залежно від терміну виконання - постійні і тимчасові. Всі функції держави діалектичне розвиваються, основні стають другорядними (неосновними), і навпаки, одні зникають і з'являються нові, яких раніше не існувало.

4. Влада та соціальні норми в додержавний період розвитку суспільства.

Соціальні норми первісного суспільства забезпечували існування присвоєної економіки і продовження роду, регулювали певні способи добування їжі і зберігали шлюбно-сімейні відносини. Ці норми іменуються мононормами, оскільки вони за великим рахунком висловлювали головний інтерес людей того суспільства - вижити. Цей інтерес збирав сили в суспільстві, для того щоб протистояти стихії, на різні небезпеки.

Мононорми виступали і нормами організації соціального життя, і нормами первісної моралі, і ритуалами і т.п. Так, природний поділ функцій у трудовому процесі між чоловіком і жінкою, дорослим і дитиною розглядалося одночасно і як виробничий звичай, і як вимога моральності, і як веління первісної релігії.

Соціальні норми, що існували в додержавні період:

1) регулювали відносини між людьми, що стало відрізняти їх від норм несоціальних - технічних, фізіологічних та інших, які регулювали і регулюють ставлення людини до природних, матеріальних об'єктів, знаряддям праці та т.п. Так, первісні люди, знаючи, що вночі в житло знижується температура, намагалися підтримувати вогонь і в темний час доби. Роблячи це, вони керувалися не соціальними нормами, а скоріше інстинктом збереження життя і здоров'я. Але хто з родичів в цей час буде стежити за вогнем, вирішувалося вже на основі норми соціальної (Т.В. Кашаніна);

2) реалізувалися головним чином у вигляді звичаїв (тобто історично сформованих правил поведінки, що ввійшли в звичку в результаті багаторазового застосування протягом тривалого часу);

3) існували в поведінці і у свідомості людей, не маючи, як правило, письмової форми вираження;

4) забезпечувалися в основному силою звички, а також відповідними заходами переконання (навіювання) і примусу (вигнання з роду);

5) мали як провідного способу регулювання заборона (систему табу) як найпростіший і елементарний прийом впливу; права та обов'язки як такі були відсутні;

6) були продиктовані природно-природною основою привласнюючого суспільства, в якому і людина є частиною природи;

7) виражали інтереси всіх членів роду і племені.

5. Поняття державного суверенітету. Зовнішній та внутрішній суверенітет держави.

Суверенітет держави - незалежність держави, як у зовнішній політиці так і у внутрішній.

Розрізняють дві сторони державного суверенітету:

- внутрішню - висловлюють верховенство і повноту державної влади по відношенню до всіх інших організацій в політичній системі суспільства.

- зовнішню - висловлює незалежність і рівноправність держави як суб'єкта міжнародного права у взаємовідносинах з іншими державами.

Ознаки державного суверенітету:

- верховенство - відсутність іншої суспільної влади;
- самостійність - самостійно приймати рішення;
- повнота - розподіляється на всі сфери суспільного життя;
- неподільність - єдність влади;
- незалежність - самостійно приймає рішення зовні країни;
- рівноправність - наявність прав і обов'язків, як і інших;
- невідчужуваність - неможливість довільного відчуження легітимної та легальної влади.

6. Апарат державної влади: загальна характеристика. Апарат державної влади України.

Державний апарат - це частина механізму держави, яка являє собою систему всіх органів державної влади (законодавчих, виконавчих, судових), які забезпечують виконання завдань і функцій держави.

Апарат держави характеризується ознаками:

- він складається із державних органів, наділених владними повноваженнями;
- кожний орган апарату держави створюється у встановленому законом порядку;
- призначенням державного апарату є реалізація державної політики, завдань і функцій держави;
- кожний орган апарату держави здійснює свою діяльність у межах визначеної компетенції від імені держави;
- з метою недопущення узурпації влади одним органом чи однією особою апарат держави розподілений на органи законодавчої, виконавчої та судової влади;
- кожний орган апарату держави утримується за рахунок державного бюджету, є суб'єктом державної власності, має свою внутрішню структуру та штат, є юридичною особою.

7. Форма державного правління: поняття і види. Форма правління в Україні.

Форма правління - це спосіб організації державної влади, порядок утворення та діяльності державних органів, компетенція і взаємозв'язок між собою, а також взаємовідносини з населенням країни (ступінь участі населення в їхньому формуванні).

Відомі дві форми правління: монархія і республіка.

Монархія - це така форма правління, за якою верховну владу в державі повністю або частково здійснює одна особа (фараон, король, шах, цар, імператор), котра здобуває її на основі кровноспорідненого успадкування або по життєвого обрання.

Республіка - це така форма правління, при якій державна влада в державі належить представницьким виборним органам і здійснюється ними.

8. Форма державного устрою: поняття і види. Державний устрій України.

Форма державного устрою є складовою форми держави. Історія знає декілька форм державного устрою: федерація, конфедерація, імперія, унітарна держава тощо.

Федерація - це складна союзна держава, частинами якої є державні утворення, що мають певну юридичну і політичну самостійність. Федераціям властива певна система ознак, серед яких досить значущою є трирівнева система повноважень органів державної влади:

- а) виключні повноваження федерації;
- б) виключні повноваження суб'єктів федерації;
- в) сумісна компетенція .

Конфедерація - це добровільний тимчасовий союз суверенних держав, створений для досягнення конкретної спільної мети (активізація економічної співпраці, оборона держави та ін.). Держави, які становлять конфедерацію, мають рівні права та обов'язки.

Імперія - це насильно створений складний союз держав, у якому одна держава - метрополія - є пануючою, а інші - колонії, що не мають ознак суверенітету. На геополітичній карті світу Імперій сьогодні немає.

Унітарна держава - це проста єдина держава, в якій відсутні територіальні одиниці, наділені політичним суверенітетом. Унітарні держави поділяються на прості і складні.

Складна унітарна держава поряд з адміністративно-територіальними одиницями може мати одну чи дві територіальні автономії, які наділені певними суверенними правами. Україна є унітарною державою.

9. Поняття та принципи правової держави. Розбудова правової держави в Україні.

На думку античних філософів і юристів, правова держава - це така держава, в якій правда, справедливість, право, закон традиційно вважались божественними настановами, необхідними атрибутами космічних і земних порядків, антиподами насильства, свавілля і хаосу.

Правова держава відрізняється від звичайної держави наступними характерними рисами-принципами:

- 1) верховенство права і правових законів над підзаконними нормативними актами, політичною і фізичною силою держави;
- 2) розподіл влади, яка належить народу, на законодавчу, виконавчу і судову;
- 3) верховенство громадянського суспільства і його представника - Парламенту над державою і її апаратом;
- 4) юридичне закріплення основних прав і свобод людини в Конституції та інших законах і їх фактичне забезпечення;
- 5) взаємоповага і взаємовідповідальність особи і держави;
- 6) громадянину дозволено робити все, що не заборонено законом, а державі і її чиновникам лише те, що дозволено законом;
- 7) демократичний плюралізм і гласність - діяльність легальних політичних партій і рухів, відносна свобода засобів масової інформації і т.п.

10. Виникнення права, його розвиток та зв'язок з державою.

Способи виникнення права в процесі становлення державу різних народів світу не були однаковими. В одній групі держав (Англія, США, Австралія, Канада, крім Квебека й ін.) провідним джерелом права став судовий прецедент. До речі, в багатьох державах суд був правотворчим органом, а судове право вважалося одним з найважливіших джерел права, але згодом суд усе більше ставав органом примирення, а не створення права. У вище зазначених країнах, у більшому ступені, ніж в інших, творча роль суду зберігається дотепер - чимало правових норм виникає в результаті вирішення конфлікту судовою владою. При цьому судові рішення (прецедент) створює норму права лише тоді, коли воно виходить від вищого судового органа.

В іншій групі держав (Іран, Ірак, Саудівська Аравія, Індія, Пакистан та ін.) основна роль була відведена такому джерелу права, як релігійно-правовий текст (Коран, Біблія, Новий завіт та ін.). У ряді арабських країн на основі мусульманської релігії (за допомогою тлумачення тексту Корана) склалося мусульманське право, яке у наші дні зберігає своє значення.

Третя група держав (країни Африки, Мадагаскар) зберегла і розвинула правовий звичай, що частково був закріплений в законах, а значною мірою використовується як самостійне джерело права.

У четвертій групі держав (Франція, Італія, Іспанія, Австрія, ФРН, Росія, Україна й ін.) затвердився закон як незмінне провідне джерело права. У такі способи в світі склалося кілька різних систем права - прецедентне, релігійне, звичаєве, законодавче і та Саме зазначені джерела (форми) права, що посіли провідне місце як нормативна основа національного права, визначили своєрідність сімей (типів) правових систем світу: англо-американська, релігійна, традиційна, романо-германська, змішана.

Формування міжнародних договорів як джерел права (міжнародне договірне право), тобто двосторонніх угод держав про правила взаємних відносин, відбувалося в країнах світу неоднаково і залежало від ступеня соціально-політичної розвиненості їх суспільств.

Право і держава кожного народу мають єдину соціально-економічну основу, у них однаково втілюються менталітет народу, його культура, свідомість, традиції; право і держава є взаємозалежними у своєму походженні. Право виступає засобом соціального регулювання, а держава слугує для нього механізмом, за допомогою якого забезпечується вплив права на суспільні відносини. З появою права та необхідністю його охорони і захисту пов'язано виникнення держави - саме в цьому розумінні держава, будучи специфічною політичною організацією, має правову природу.

11. Поняття та основні ознаки права.

Право - це система загальнообов'язкових, формально визначених, встановлених чи санкціонованих державою норм, які встановлюють права та обов'язки учасників правовідносин та виступають регулятором суспільних відносин.

Ознаками, що характеризують право є:

1) право встановлюється чи санкціонується державою:

- від імені держави правові норми встановлює Верховна Рада України (ст. 92 Конституції України підкреслює, що виключно законами України визначаються і встановлюються правила поведінки, визначені в цій статті), або народ шляхом референдуму;

- правові норми санкціонуються в підзаконних нормативних актах уповноваженими державними органами (відповідно до ст. 106 Конституції України Президент України має санкцію видавати укази, а відповідно до ст. 117 Конституції України Кабінет Міністрів - постанови, в яких містяться санкціоновані норми);

2) право є загальнообов'язковим, тобто приписи правових норм повинні виконуватися тими суб'єктами, яким вони адресовані;

3) право є формально визначеним:

- з формальної сторони кожна правова норма є тільки письмовою;

- з визначеної сторони в нормі права закріплюється тільки один зміст, який не допускає подвійного тлумачення;

4) право характеризується нормативністю - воно складається із норм, які формально визначені у вигляді статей нормативно - правових актів (Конституції України, законів/ підзаконних нормативно - правових актів);

5) право регулює не всі, а тільки найважливіші суспільні відносини, які потребують правової регламентації. Суспільні відносини, нерегульовані правом регулюють інші соціальні норми. Немає правових норм які б регулювали відносини дружби, кохання та інші;

6) право виражає суб'єктивні права та юридичні обов'язки фізичних, юридичних осіб та інших суб'єктів правових відносин;

7) право має всеохоплюючий характер, воно регулює різні сфери суспільних відносин (конституційні, адміністративні, фінансові, трудові, сімейні, кримінальні та інші відносини);

8) право діє у часі, просторі та по колу осіб:

- дія права у часі означає, що правові норми набувають чинності одночасно із нормативно - правовим актом, змістом якого вони є. Так, "Закон набуває чинності через десять днів з дня його офіційного оприлюднення, якщо інше не передбачено самим законом, але не раніше його опублікування" (ст. 94 Конституції України). Припинення дії правових норм відбувається одночасно з припиненням дії нормативно-правового акту або заміни його іншим актом. За загальним правилом закони та інші нормативно-правові акти не мають зворотної дії в часі, крім випадків, коли вони пом'якшують або скасовують відповідальність особи (ст. 58 Конституції України);

- дія права у просторі означає, що воно здійснює свій вплив на території держави;

- дія права по колу осіб означає, що воно регулює відносини всіх осіб, перебуваючих на її території, а громадян України і за її межами. В той же час окремі особи усуваються від дії норми права у певних випадках. Так, ст. 80 Конституції України закріплює положення про те, що народним депутатам гарантується депутатська недоторканність, вони не можуть бути без згоди Верховної Ради України притягнені до кримінальної відповідальності, затримані чи заарештовані, аналогічно не є підсудними у кримінальних справах судам України дипломатичні представники іноземних держав у разі вчинення ними злочину на території України, їхня відповідальність вирішується дипломатичним шляхом (ст. 6 Кримінального кодексу України). Вищевідзначене свідчить про те, що загальні норми поширюють свою дію на все населення, спеціальні - на певне коло осіб (державних службовців, військовослужбовців, пенсіонерів тощо), а виняткові усувають певних осіб від дії загальних і спеціальних норм;

9) право є системою норм, тобто це внутрішньо узгоджена цілісність, єдність і погодженість правових норм, що базується на об'єднувачих закономірностях та їх розподіл на взаємопов'язані елементи - галузі, підгалузі права та правові інститути. Правова система має велике значення для полегшення знаходження будь-якої правової норми з метою її реалізації;

10) право характеризується відносною стабільністю, воно регулює суспільні відносини протягом тривалого часу, в той же час зміни життя суспільства вимагають вдосконалення правової системи держави, тому правотворчі органи постійно змінюють ті правові норми, які не відповідають вимогам нового часу, тобто право є динамічним;

11) право забезпечується різноманітними засобами впливу держави, а в необхідних випадках примусовою силою державного апарату тощо.

12. Система соціальних норм. Право та інші соціальні норми.

Соціальна норма – це правило поведінки загального характеру, що складається у відносинах між людьми в суспільстві в зв'язку з проявом їх волі (інтересу) і забезпечується різними засобами соціального впливу.

Розрізняють такі критерії класифікації (види) соціальних норм:

За способом виникнення:

1) стихійні норми, що виникають неусвідомлено з природної потреби суспільства в упорядкуванні суспільних відносин;

2) свідомі, які виникають свідомо з необхідності не лише в упорядкуванні відносин, а й закріплення прав та обов'язків суб'єктів.

За суб'єктами прийняття та охорони:

1) норми, які приймаються та гарантуються державою (правові, політичні);

- 2) норми, що розробляються, приймаються та гарантуються громадськими об'єднаннями (корпоративні, релігійні);
- 3) норми, що розробляються, приймаються та гарантуються суспільством (звичаї, традиції).

За способом закріплення:

- 1) усні, які існують у свідомості суб'єктів та передаються з покоління у покоління;
- 2) письмові, що мають документальну форму закріплення та певний ступінь обов'язковості.

За сферою регулювання:

- 1) традиції, тобто норми, які склалися в суспільстві історично;
- 2) звичаї, тобто норми, що склалися в результаті багаторазового застосування;
- 3) норми етики, що відображають відповідність поведінки суб'єктів встановленим зразкам, еталонам останньої;
- 4) норми естетики, які відображають відповідність знань суб'єкта культурним надбанням та досягненням суспільства;
- 5) норми моралі, що характеризують рівень уявлення суспільства про добро та зло, справедливість і несправедливість;
- 6) норми культури, які характеризують рівень духовного розвитку суспільства;
- 7) організаційні норми, що встановлюють порядок виникнення та функціонування недержавних структур;
- 8) політичні норми, які визначають взаємодію суб'єктів політичної системи у процесі виникнення та функціонування владних відносин;
- 9) релігійні норми, що засновуються на вірі у Бога та регулюють порядок здійснення релігійних культів;
- 10) корпоративні норми, які регулюють діяльність громадських об'єднань;
- 11) норми права, що є державно-владним засобом впливу на суспільство.

13. Порівняльна характеристика права і моралі.

Норми права й норми моралі мають ряд загальних ознак:

і ті й інші регулюють відносини між людьми (загальний родовий предмет регулювання);

є правилами поведінки загального характеру, оскільки адресовані якщо не до усіх, то у всякому разі до великої групи людей, а не до якихось конкретних осіб;

спрямовані на встановлення певного порядку в суспільних відносинах (загальна родова мета),

можуть збігатися по втримуванию, коли норми права закріплюють норми моралі (наприклад, християнську моральну заповідь "не укради" повторює відповідна заборона в кримінальному кодексі).

Норми права й норми моралі мають ряд відмітних ознак:

по походженню:

- а) норми моралі складаються в суспільстві;
- б) норми права встановлюються або санкціонуються державою;

по сфері дії:

а) норми моралі - універсальний регулятор; його предметом є майже всі сфери суспільних відносин;

б) норми права регулюють найбільш важливі суспільні відносини й тільки ті, які піддаються зовнішньому контролю;

по ступені деталізації:

а) норми моралі звичайно являють собою загальний принцип поведінки людей (треба бути справедливим, добрим, чималим, треба поважати батьків, старших і т.д.);

б) норми права закріплюють чітко певні права й обов'язки суб'єктів права; за формою вираження:

а) норми моралі втримуються в суспільній свідомості;

б) норми права втримуються в нормативно-правових актах і інших джерелах права; по способі охорони від порушень:

а) норми моралі охороняються внутрішнім переконанням, суспільною думкою, заходами суспільного впливу;

б) норми права охороняються державою

14. Загальносоціальні та спеціально юридичні функції права.

Розрізняють два види функцій права: загально-соціальні та спеціально-юридичні.

До загально-соціальних функцій права відносять:

- інформативну (інформує суспільство про волю законодавця);

- виховну (сприяє формуванню у особи певних якостей, створює у її свідомості певну модель поведінки);

- комунікативну (забезпечує взаємозв'язок між державою і особою);

- ціннісно-орієнтаційна (поведінка людини оцінюється з погляду волі законодавця, держави, вказує на варіанти безконфліктної поведінки особи);

- гуманістичну та ін.

Другий різновид функцій права - це спеціально-юридичні:

- регулятивна функція - полягає в закріпленні основних прав та свобод і громадянина, державних органів, посадових осіб, різних видів організацій;

- охоронна функція забезпечує існування та повноцінну реалізацію встановлених норм права. Це відбувається шляхом діяльності різноманітних правоохоронних органів, шляхом видання індивідуально-правових актів, виконання яких гарантується державним примусом.

15. Поняття норми права, її структура.

Структура, або внутрішня форма норми права – це внутрішня побудова норми права, яка виражається у її поділі на складові елементи, пов'язані між собою.

Гіпотеза (припущення) – частина норми, що вказує, за яких обставин норма вступає в дію. Відповідає на питання: Де? Коли? У якому випадку? За яких умов?

Диспозиція (розпорядження) – частина норми, у якій формується саме правило поведінки, права і обов'язки.

Санкція (стягнення) – частина норми, що встановлює заходи (вид і розміри) державного примусу, застосовувані при її порушенні.

16. Джерела права: поняття та різновиди.

Найпоширенішими видами джерел права є нормативно-правовий акт, нормативно-правовий договір, правовий звичай та правовий прецедент.

Нормативно-правовий акт – письмовий офіційний документ, прийнятий (виданий) правотворчим органом у межах його компетенції, який встановлює, змінює чи скасовує правові норми з метою регулювання суспільних відносин.

Нормативно-правовий договір – це двостороння або багатостороння угода, внаслідок якої встановлюються, змінюються чи скасовуються норми права. Договори з нормативним змістом на відміну від індивідуально-правових договорів завжди містять загальні правила поведінки і не мають персоналізованого характеру.

Правовий звичай – визнане державою правило поведінки, що склалося внаслідок його фактичного одноманітного застосування протягом тривалого часу.

17. Нормативно-правовий акт, його різновиди.

Нормативно-правовий акт - це офіційний акт-документ компетентних суб'єктів правотворчості, який містить норми права, що забезпечуються державою. Він є однією з форм існування та вираження норм права, є основною формою права для багатьох правових систем сучасності.

Нормативно-правові акти класифікуються за різними критеріями:

1. За юридичною силою: закони та підзаконні нормативні акти.
2. За сферою дії: загальні, спеціальні та локальні.
3. За часом дії: постійні і тимчасові.
4. За характером волевиявлення: акти встановлення норм права, акти зміни норм права та акти скасування норм права.
5. За суб'єктами ухвалення: акти органів держави; акти, прийняті народом у процесі референдуму; спільні акти органів держави і недержавних утворень.
6. За галузевою належністю: цивільні; кримінальні; адміністративні; кримінально-процесуальні та ін.
7. За зовнішньою формою вираження: закони; укази; постанови; рішення; розпорядження; накази тощо.

18. Поняття закону та його значення в житті суспільства.

Закон - нормативно-правовий акт представницького вищого органу державної влади (або громадянського суспільства (безпосередньо народу), який регулює найважливіші питання суспільного життя, установлює права і обов'язки громадян, має вищу юридичну чинність і приймається з дотриманням особливої законодавчої процедури.

Характеристика закону як правового документа вищої юридичної чинності означає таке: закон є незаперечним, тобто ніякий інший орган, крім законодавчого, не може його скасувати або змінити; усі інші нормативні акти (державних органів, громадських організацій, комерційних корпорацій) перебувають "під" законом, є підзаконними. Вони ґрунтуються на законах і не суперечать їм.

Закон - основна категорія законодавчої системи країни. Тому його вивчення займає центральне місце в юридичній теорії і законодавчій техніці.

19. Поняття правової системи, її основні різновиди. Правова система України.

Історично склалося так, що в кожній країні діють свої правові звичаї, традиції, юрисдикційні органи, сформувалися особливості правового менталітету, правової культури, що й об'єднується загальним поняттям "правова система". У будь-якій державі правова система детермінована історичними та географічними факторами, є частиною соціальної системи держави.

Правова система - це комплекс взаємопов'язаних і узгоджених юридичних засобів, призначених для регулювання суспільних відносин та юридичних явищ, що виникають внаслідок такого регулювання.

Розрізняють:

1. Романо-германську сім'ю (тип) - у правовому житті суспільства головним є об'єктивне право, тобто законодавство (країни континентальної Європи - Італія, Франція, Німеччина та ін.). У ній виділяють дві правові групи:

- романська - Франція, Люксембург, Нідерланди, Португалія, Італія, Іспанія та ін., де головною є національна правова система Франції;
- німецька - ФРН, Австрія, Швейцарія та ін., де головною є національна правова система Німеччини.

2. Англосаксонську сім'ю (тип) - у правовому житті суспільства основне значення має юридична практика, тобто адміністративний чи судовий прецедент (Англія, Північна

Ірландія, США, Канада, Австралія, Нова Зеландія, колишні колонії Британської імперії та ін.). У ній виділяють дві правові групи:

- англійське загальне право (Велика Британія та ін.);
- американське право (США, Канада та ін.).

3. Релігійно-традиційну сім'ю (тип) - у правовому житті суспільства головним є правова ідеологія, а в мусульманських державах - релігійна ідеологія. У ній виділяють три правові групи:

- релігійно-общинна (мусульманська, індуська, християнська групи);
- далекосхідна традиційна (китайська, японська групи);
- звичаєва общинна (африканська група).

20. Правовідносини: суб'єкти, об'єкти, зміст.

Структура правовідносин – це основні елементи правовідносин (суб'єкти) і доцільний спосіб зв'язку між ними на підставі суб'єктивних юридичних прав, обов'язків, повноважень і відповідальності з приводу соціального блага або забезпечення яких-небудь інтересів.

Отже, термін «структура» містить елементний склад правовідносин і правові зв'язки між ними, тобто власне відносини між суб'єктами:

Юридичний факт – підстава виникнення, зміни і припинення правовідносин.

Суб'єкти (суб'єктний склад) – це сукупність осіб, які беруть участь у правовідносинах (як найменше дві – правомочний і зобов'язаний).

Об'єкт – те, з приводу чого виникає і здійснюється діяльність суб'єктів правовідносин.

Зміст – це суб'єктивні права, обов'язки, повноваження, відповідальність суб'єктів правовідносин, а також структура змісту – спосіб взаємозв'язку, що виникає на підставі суб'єктивних прав, обов'язків, повноважень, відповідальності. Структура змісту правовідносин утворює не зв'язок її змістовних елементів (суб'єктивних прав, обов'язків, повноважень, відповідальності), а той правовий зв'язок, який виникає на їх підставі з приводу домагання чогось. Інакше кажучи, це юридичне взаємне становище суб'єктів, яке визначає, формує їх поведінку через кореспондуючі один одному права і обов'язки заради задоволення їх інтересів. Структура змісту правовідносин може бути простою і складною.

21. Юридичні факти, їх властивості. Дії та події.

Юридичні факти - це передбачені нормами права конкретні життєві обставини, які зумовлюють виникнення, зміну або припинення правовідносин.

Існують різні способи класифікації юридичних фактів. Залежно від підстав розрізняють такі види юридичних фактів: 1) за вольовим критерієм юридичні факти поділяються на юридичні дії та юридичні події.

Юридичні дії - це обставини, які пов'язані з вольовою поведінкою суб'єкта правовідносин та характеризуються як зовнішній прояв його волі і свідомості.

Усі юридичні дії можуть бути правомірними, тобто такими, що відповідають вимогам норм права (наприклад, укладення договору) або неправомірними, тобто такими, що не відповідають вимогам норм права (наприклад, вчинення правопорушення).

Юридичні події - це обставини або явища, виникнення, дія і припинення яких не залежить від волі суб'єктів правовідносин, але з настанням яких настають певні правові наслідки.

22. Правосвідомість, її структура та види.

Правосвідомість - це система відображення правової дійсності в поглядах, теоріях, концепціях, почуттях, уявленнях людей про право, його місце і роль у забезпеченні свободи особи та інших загальнолюдських цінностей.

Структура правосвідомості: правова психологія; правова ідеологія; правова поведінка.

23. Поняття та структура правової культури. Правова культура в Україні.

Під правовою культурою необхідно розуміти, різновид загальної культури, який становить систему цінностей, що досягнуті людством у галузі права і стосується правової реальності певного суспільства.

Таким чином, правова культура включає:

правосвідомість, що формується під впливом об'єктивних та суб'єктивних факторів суспільного розвитку. На неї впливають не тільки історичні та соціальні процеси, а й геополітична ситуація в державі і духовна сфера суспільства. Якщо правова система функціонує в умовах законності, свободи, соціальної справедливості, поваги до права, то це сприяє підвищенню рівня правосвідомості всіх суб'єктів;

повагу до права;

правові знання та уявлення;

традиції, потреби, навички діяльності у відповідності до закону;

реальну діяльність громадян, відповідно до правових установок і переконань (режим законності);

правову активність населення, посадових осіб і законодавців, урядовців та ін.

24. Законність та правопорядок. Юридичні гарантії законності.

Гарантії законності - система загально-соціальних і спеціально-соціальних (юридичних) умов, засобів, способів, що закріплені в чинному законодавстві та спрямовані на забезпечення режиму законності.

Правопорядок - це частина системи суспільних відносин, що врегульовані нормами права і перебувають під захистом закону та охороняються державою. Він встановлюється в результаті додержання режиму законності в суспільстві. Якщо законність - це принцип, метод діяльності, режим дій і відносин, то правопорядок є їх результатом.

Юридичні гарантії законності за найближчими цілями:

1) охоронні (превентивні, запобіжні) - виявлення, попередження і припинення правопорушень, їх негативних наслідків (митний контроль);

2) захисні (відбудовні) - відновлення порушених прав; компенсація збитків; покарання особи, винної у вчиненні правопорушення, з метою захисту потерпілої особи і суспільства від будь-яких протиправних діянь (примусове стягнення аліментів).

Юридичні гарантії законності за суб'єктами застосування: парламентські, президентські, урядові (адміністративно-управлінські), судові, прокурорські, контрольно-наглядові, муніципальні (комунальні) тощо.

Усі зазначені гарантії законності є зовнішніми, формальними; їх фундамент - гарантії внутрішні, духовні, що досягаються моральним примусом особи, котра самовдосконалюється.

25. Юридична відповідальність: поняття, підстави, види.

Юридична (ретроспективна) відповідальність - це юридичний обов'язок правопорушника зазнати примусового позбавлення його певних соціальних благ чи цінностей (матеріальних, духовних чи особистих), які належали йому до факту правопорушення.

Залежно від видів правопорушень розрізняють і види юридичної відповідальності:

- кримінальна відповідальність - полягає в застосуванні виду й міри кримінального покарання до винної у вчиненні злочину фізичної особи;
- адміністративна відповідальність - полягає в накладенні на винних фізичних осіб (в окремих випадках - юридичних осіб), які порушили правила поведінки, що діють у сфері державного управління та інших урегульованих адміністративним законодавством сферах, адміністративних стягнень (штраф, втрати спеціальних прав, попередження та ін);
- цивільно-правова відповідальність - полягає в накладенні цивільно-правових стягнень (неустойки, штрафу, пені, відшкодування збитків) на фізичну чи юридичну особу за невиконання або неналежне виконання зобов'язань, або за заподіяння позадоговірної майнової шкоди, а також за порушення деяких особистих немайнових прав (честь, гідність, ділова репутація);
- дисциплінарна відповідальність - здійснюється у формі накладення адміністрацією підприємств, установ, організацій дисциплінарних стягнень внаслідок порушення дисципліни. Розрізняють види дисциплінарної відповідальності: трудову, військову, службову, навчальну та ін.

Правовою підставою юридичної відповідальності є наявність правової норми, яка забороняє певні діяння особи і передбачає вид і міру покарання за порушення норми.

26. Декларація про державний суверенітет України, її зміст та значення.

16 липня 1990 року Верховна Рада Української РСР XII-го скликання (Верховна Рада України I-го скликання) прийняла важливий політичний і правовий акт – Декларацію про державний суверенітет України. Відтоді в літописі нашої держави розпочалася нова сторінка, новий відлік часу – епоха утвердження України як самостійної та незалежної країни.

У преамбулі та в десяти розділах Декларації про державний суверенітет України визначено верховенство, неподільність, повноту та самостійність влади республіки на її території. У документі зазначено, що Україна як суверенна національна держава розвивається в існуючих кордонах на основі здійснення українською нацією свого невід'ємного права на самовизначення; що громадяни всіх національностей становлять народ України, який є єдиним джерелом державної влади в республіці; що від імені всього народу може виступати виключно Верховна Рада України.

Декларація проголосила, що народ України має виключне право на володіння, користування та розпорядження національним багатством України, захист усіх форм власності в державі. Актом гарантовано всім національностям, що проживають на території України, право вільного національно-культурного розвитку, визнано пріоритет загальнолюдських цінностей перед класовими, норм міжнародного права перед нормами внутрішньодержавного права. Декларацією проголошено принцип поділу державної влади на законодавчу, виконавчу та судову, територіальну цілісність України в межах наявних кордонів, економічну самостійність, гарантії екологічної безпеки і культурного розвитку. Ці базові положення лягли в основу законодавчих актів державного значення – Конституції та законів України.

27. Акт проголошення незалежності України, його зміст і значення.

Позачергова сесія Верховної Ради України 24 серпня 1991 р. розглянула надзвичайно важливе для долі народу питання: про політичну ситуацію в республіці й заходи, які необхідно вжити для недопущення можливості повторення подібних дій у майбутньому. Сесія прийняла історичний документ – "Акт проголошення незалежності України", в якому наголошувалося:

"Виходячи із смертельної небезпеки, яка нависла була над Україною в зв'язку з державним переворотом в СРСР 19 серпня 1991 р., продовжуючи тисячолітню традицію

державотворення в Україні, виходячи з права на самовизначення, передбаченого Статутом ООН та іншими міжнародно-правовими документами, здійснюючи Декларацію про державний суверенітет України, Верховна Рада Української Радянської Соціалістичної Республіки урочисто проголошує незалежність України та створення самостійної Української держави – України.

Територія України є неподільною і недоторканою. Віднині на території України мають чинність виключно Конституція і закони України.

Цей Акт набирає чинності з моменту його схвалення.

Акт проголошення незалежності України, день прийняття якого був незабаром проголошений національним святом, не був випадковим явищем, нав'язаним серпневим путчем. Прагнення до національного суверенітету випробувано віками. Право самовизначення – право народу самому визначати свою долю. Акт проголошення незалежності України український народ прийняв, продовжуючи тисячолітню традицію державотворення в Україні з урахуванням природного права на самовизначення. Отже, це не витвір політиків чи партій – це об'єктивна потреба, об'єктивний процес розвитку людства в сучасну епоху.

28. Загальна характеристика конституційного ладу України.

Конституційний лад України є системою суспільних відносин, передбачених і гарантованих Конституцією і законами, прийнятими на її основі й відповідно до неї. Його відповідність Конституції є головним показником її реалізації.

За своєю суттю конституційний лад є певним типом конституційно-правових відносин, зумовлених рівнем розвитку суспільства, держави і права. Нинішній конституційний лад

України за своєю суттю є перехідним, змішаним, що зумовлено, насамперед відповідним характером суспільства, держави і права, які поєднують у собі риси різних соціально-економічних формацій і відповідно різних типів держави і права, перебуваючи на стадії становлення. Перехідний характер конституційного ладу зумовлює й конституційна реформа в Україні.

За змістом конституційний лад опосередковує собою насамперед передбачені та гарантовані Конституцією державний і суспільний лад, конституційний статус людини і громадянина, систему безпосереднього народовладдя, організацію державної влади і місцевого самоврядування, територіальний устрій, основні засади зовнішньополітичної та іншої міжнародної діяльності держави, основи національної безпеки та інші існуючі найважливіші види конституційно-правових відносин.

29. Поняття громадянства. Підстави і порядок набуття та припинення громадянства України.

Громадянство - це постійний правовий зв'язок особи і держави, що виявляється у їх взаємних правах та обов'язках. Громадянин не може бути позбавлений громадянства і права змінити громадянство. Громадяни України незалежно від підстав отримання громадянства мають рівні конституційні права і рівні перед законом. Громадянин України не може бути вигнаний за межі України чи виданий іншій державі. Україна захищає своїх громадян за кордоном.

Громадянами України є:

- 1) усі громадяни колишнього СРСР, які на момент проголошення незалежності України (24.08.1991 р.) постійно проживали на території України;
- 2) особи, незалежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, мовних чи інших ознак, які на момент набрання чинності Законом України

"Про громадянство України" (13.11. 1991 р.) проживали в Україні і не були громадянами інших держав;

3) особи, які прибули в Україну на постійне проживання після 13.11. 1991 р. і яким у паспорті громадянина колишнього СРСР зразка 1974 року органами внутрішніх справ України внесено запис "громадянин України", а також діти таких осіб, які прибули разом з батьками в Україну, якщо на момент прибуття в Україну вони не досягли повноліття;

4) особи, які набули громадянство України відповідно до законів України та міжнародних договорів України.

30. Безпосередня демократія, її форми в Україні.

Безпосереднє народовладдя - це самостійна реалізація народом власної волі щодо власних інтересів (у цілому чи щодо частини суспільства або окремих осіб) або щодо інших народів і держав за їх згодою за сприяння політичних партій, їхніх блоків, інших складових механізму безпосередньої демократії або без них.

За змістом безпосереднє народовладдя, відповідно до Конституції України, є насамперед формуванням органів державної влади й органів місцевого самоврядування (ст. 71); передбачає прийняття законів та інших рішень загальнонаціонального (загальнодержавного) або місцевого значення (статті 72, 73, 74). гарантування (охороною) конституційного ладу (ст. 5). захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки (ст. 17) тощо. Змістом безпосереднього народовладдя є насамперед питання внутрішньої і зовнішньої політики, економічні, соціальні, культурні, екологічні та інші питання.

За формою безпосереднім народовладдям визначаються вибори, референдуми та інші форми волевиявлення народу і народні обговорення, виявлення громадської думки тощо, які характеризуються голосуванням, обговоренням, зборами (зібраннями) тощо.

Отже, безпосередню демократію можна визначити як безпосереднє волевиявлення всього народу або його частини з метою здійснення суспільних функцій шляхом виборів, референдумів або в інших, не заборонених Конституцією і законами, формах.

31. Референдум: поняття та види.

Референдум (від лат. referendum -те, що має бути повідомленим) - це прийняття рішень з найважливіших питань державного та громадського життя громадянами України шляхом голосування.

Розрізняють імперативний та консультативний, конституційний та законодавчий, а також обов'язковий і факультативний референдуми.

Рішення імперативного референдуму має найвищу юридичну силу і не потребує жодного затвердження. рішення ж консультативного референдуму жодної юридичної сили не має. його призначення полягає в установленні думки голосуючих з приводу того чи іншого питання. Звичайно, ця думка може бути врахована органами державної влади чи місцевого самоврядування під час прийняття рішень з питань, винесених на референдум, але таке врахування не є обов'язковим.

Конституційний референдум - це референдум, внаслідок якого затверджується, змінюється або відхиляється конституція. якщо ті самі питання вирішуються стосовно звичайного закону, референдум є законодавчим.

Обов'язковий референдум - це референдум, проведення якого є обов'язковим для вирішення визначених законом питань. Якщо ж референдум є одним з можливих, але не обов'язкових шляхів вирішення тих чи інших питань, референдум вважається факультативним.

Питання проведення референдумів в Україні врегульовано Конституцією та Законом України "Про всеукраїнський та місцеві референдуми" від 3 липня 1991 р.

В Україні проводяться всеукраїнські референдуми, референдуми Автономної республіки Крим та місцеві референдуми.

32. Виборча система в Україні.

Термін «виборча система» в науці конституційного права також використовується у двох значеннях - широкому і вузькому.

У широкому значенні під виборчою системою розуміють систему суспільних відносин, які складаються з виборами органів публічної влади та визначають порядок їх формування. Ці відносини регулюються конституційно-правовими нормами, які в сукупності утворюють конституційно-правовий інститут виборчого права.

Виборча система у вузькому значенні - це певний спосіб розподілу депутатських мандатів між кандидатами залежно від результатів голосування виборців або інших уповноважених осіб. При цьому виокремлюють три основні види виборчих систем, які різняться порядком установаження результатів голосування: система більшості - мажоритарна; система пропорційного представництва - пропорційна; змішана система - пропорційно-мажоритарна.

33. Основні принципи виборчого права в Україні. Виборчі цензи в Україні.

Принципи виборчого права – це ті умови його визнання та реалізації, дотримання яких на виборах робить їх справді народним волевиявленням. Виокремимо основні принципи.

Принцип загального виборчого права означає, що виборчі права (або хоча б активне виборче право) визнається за всіма дорослими й психічно здоровими людьми. Це максимум можливого і розумного, який практично ніде не досягається. Загальність означає відсутність дискримінації за будь-якими підставами (статтю, національністю тощо), тобто неможливість відсторонення від виборів яких-небудь громадян або груп населення.

Застосування принципів прямого або непрямого виборчого права або їх певне поєднання залежить від порядку формування виборного органу.

Пряме (безпосереднє) виборче право означає право виборця обирати й бути обраним безпосередньо у виборний орган або на виборну посаду. Цей принцип діє в переважній більшості випадків на виборах нижніх палат, іноді верхніх палат парламентів – у США, Італії, Польщі, президентів – у Мексиці, Австрії, Болгарії, практично повсюдно у виборах органів місцевого самоврядування.

Непряме (багатоступеневе) виборче право означає, що виборець обирає лише членів колегії, яка потім уже обирає виборний орган. Такою колегією може бути державний або самоврядний орган, нижчий стосовно обираного. Непрямі вибори можуть мати два рівні й більше. Двоступеневими виборами обираються, наприклад, президент США, Рада штатів Індії, триступеневими – переважна частина Всекитайських зборів народних представників.

Принцип рівного виборчого права передбачає рівну для кожного виборця можливість впливати на результати виборів.

Прийнято вважати, що «виборчий ценз» (від лат. census від лат. senso - роблю перепис, опис) - це встановлені в конституції або законах умови, що обмежують коло осіб, які мають право брати участь у виборах. Крім того, загальновідомою є та обставина, що виборчі цензи варто розуміти як сукупність умов, відповідність яким становить підставу для допуску громадян до участі у виборах. Щоб належати до виборців, особа повинна бути громадянином країни, досягти відповідного віку; не належати до категорії осіб, позбавлених виборчих прав.

34. Система органів державної влади та їх поділ на три гілки.

Поділ влади - основоположний принцип, відповідно до якого в демократичній правовій державі мають співіснувати самостійні галузі ("гілки") державної влади - законодавча, виконавча, судова, кожна з яких здійснюється незалежними один від одного органами, що перебувають у стані стримування і взаємного контролю.

Принцип поділу влади на законодавчу, виконавчу, судову має давню історію і традиційно пов'язується з ім'ям французького вченого Ш.Л. Монтеск'є (1689-1755).

35. Поняття правоохоронних органів. Система правоохоронних органів в Україні.

Правоохоронна діяльність - це владна державна діяльність, яка здійснюється спеціально уповноваженими державою органами на підставі закону і у встановленому нею порядку з метою охорони і захисту прав і законних інтересів громадян, юридичних осіб та держави шляхом застосування правових заходів впливу.

Завдання правоохоронної діяльності полягають у захисті встановлених Конституцією України:

- суспільного ладу держави;
- економічної та політичної систем;
- прав і свобод людини і громадянина;
- законних інтересів юридичних осіб - суб'єктів усіх форм власності;
- економічної та інформаційної безпеки держави;
- суверенітету і територіальної цілісності України.

Правоохоронна діяльність здійснюється спеціально уповноваженими органами і детально регламентована законодавством України.

36. Адвокатура: поняття та місце в системі захисту прав людини. Адвокатура в Україні.

Адвокатура – найдавніша і в той же час загальнолюдська інституція. Саме слово «адвокатура» походить від латинського кореня «advocare», «advocatus» («закликати», «запрошений»).

Поняття і сутність інституту адвокатури можна сформулювати так: адвокатура – це незалежна самостійна громадська організація професійних юристів, яка у встановленому законом порядку виконує важливу суспільну функцію – захист прав і законних інтересів громадян і організацій, а також надає їм необхідну правову допомогу.

37. Поняття судової влади. Судова система в Україні.

Згідно з Конституцією державна влада в Україні здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову. Метою функціонального поділу державної влади на законодавчу, виконавчу та судову є розмежування повноважень між різними її органами та недопущення привласнення повноти державної влади однією з її гілок.

Правосуддя в Україні здійснюється виключно судами. Делегування функцій судів, а також привласнення цих функцій іншими органами чи посадовими особами не допускається. Судові рішення ухвалюються судами іменем України і є обов'язковими до виконання на всій території країни. Створення надзвичайних чи особливих судів не допускається.

Незалежність і недоторканність суддів гарантується Конституцією України. Вплив на суддів у будь-який спосіб забороняється.

38. Поняття самоврядування. Система органів місцевого самоврядування в Україні.

Систему місцевого самоврядування можна визначити як сукупність суб'єктів і форм здійснення місцевого самоврядування, через які населення територіальної громади реалізує надані їй функції і повноваження.

Органи місцевого самоврядування - це структурно-організовані колективи службовців або одного службовця, що наділяються владою у системі місцевого самоврядування для реалізації владних рішень. Це виборні й інші органи, наділені повноваженнями на вирішення питань місцевого значення і не входять до системи органів державної влади.

Система місцевого самоврядування включає:

- територіальну громаду;
- сільську, селищну, міську раду;
- сільського, селищного, міського голову;
- виконавчі органи сільської, селищної, міської ради;
- районні та обласні ради, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст;
 - районні (в місті) ради, які створюються у містах із районним поділом за рішенням територіальної громади або міської ради;
 - органи самоорганізації населення.

39. Право власності в Україні. Захист права власності.

Право власності, як і будь-яке право, має свій зміст, що полягає в єдності трьохправомірностей - володіння, користування і розпорядження. Цими правомірностями володіє власник, проте кожна з них, а в деяких випадках і всі вони разом, може належати не власнику, а іншій особі, правомірностями якій дозволив користуватися власник (наприклад, при договорі оренди).

Власник не може використовувати право власності на шкоду правам, свободам та гідності громадян, інтересам суспільства, погіршувати екологічну ситуацію та природні якості землі.

Власник має не тільки право власності, а й несе певні обов'язки. Зокрема, він зобов'язаний утримувати майно, що йому належить, якщо інше не встановлено договором або законом.

40. Юридична відповідальність, її види.

Юридична (ретроспективна) відповідальність - це особливий вид соціальної відповідальності.

Юридична (ретроспективна) відповідальність - це юридичний обов'язок правопорушника зазнати примусового позбавлення його певних соціальних благ чи цінностей (матеріальних, духовних чи особистих), які належали йому до факту правопорушення.

Залежно від видів правопорушень розрізняють і види юридичної відповідальності:

- кримінальна відповідальність - полягає в застосуванні виду й міри кримінального покарання до винної у вчиненні злочину фізичної особи;
- адміністративна відповідальність - полягає в накладенні на винних фізичних осіб (в окремих випадках - юридичних осіб), які порушили правила поведінки, що діють у сфері державного управління та інших урегульованих адміністративним законодавством сферах, адміністративних стягнень (штраф, втрати спеціальних прав, попередження та ін);
- цивільно-правова відповідальність - полягає в накладенні цивільно-правових стягнень (неустойки, штрафу, пені, відшкодування збитків) на фізичну чи юридичну особу за невиконання або неналежне виконання зобов'язань, або за заподіяння позадоговірної

майнової шкоди, а також за порушення деяких особистих немайнових прав (честь, гідність, ділова репутація);

- дисциплінарна відповідальність - здійснюється у формі накладення адміністрацією підприємств, установ, організацій дисциплінарних стягнень внаслідок порушення дисципліни. Розрізняють види дисциплінарної відповідальності: трудову, військову, службову, навчальну та ін.;

- матеріальна відповідальність - різновид юридичної відповідальності працівника за майнову (матеріальну) шкоду, заподіяну підприємству, установі, організації внаслідок порушення покладених на нього трудових обов'язків;

- конституційна відповідальність - особливий вид юридичної відповідальності, що має складний політико-правовий характер, настає за вчинення конституційного правопорушення та знаходить свій вияв у передбачених конституційно-правовими нормами особливих несприятливих наслідках для суб'єкта конституційного делікту.

41. Поняття та зміст Конституції.

Конституція (від лат. - устрій, установлення, упорядкування) - це нормативно-правовий акт найвищої юридичної сили, який приймається й змінюється в особливому порядку, є юридичною базою для прийняття іншого законодавства України, регулює суспільні відносини, які визначають організацію державної влади, а також взаємовідносини держави із суспільством, людиною і громадянином.

42. Структура та характеристика Конституції України.

В 1990 р. розпочалася діяльність по створенню і прийняттю нової української Конституції, яка була прийнята 28 червня 1996 р.

Державна влада в Україні здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу і судову. Конституція закріпила, по суті, президентсько-парламентську форму правління в Україні. Єдиним органом законодавчої влади є парламент – Верховна Рада. Главою держави є Президент, а вищим органом виконавчої влади є Кабінет Міністрів.

Конституція проголосила українську мову державною, але в той же час забезпечується розвиток і збереження мов національних меншин. У Конституції зафіксовано право приватної власності на землю для громадян України.

Конституція України складається з преамбули, 15 розділів, 161 статті, прикінцевих та перехідних положень.

Преамбула – це вступна частина Конституції, яка містить норми, що проголошують цілі прийняття Конституції, її основні принципи.

43. Конституційний Суд України.

Конституційний Суд України - єдиний орган конституційної юрисдикції в Україні.

Конституційний Суд України є юридичною особою, має печатку із зображенням Державного Герба України та своїм найменуванням.

Діяльність Конституційного Суду України ґрунтується на принципах верховенства права, незалежності, колегіальності, рівноправності суддів, гласності, повного і всебічного розгляду справ та обґрунтованості прийнятих ним рішень

44. Унесення змін до Конституції України.

За порядком внесення змін Конституція України наближена до жорстких конституцій, що підтверджується такими чинниками:

- 1) Конституція України не може бути змінена, якщо зміни передбачають скасування чи обмеження прав і свобод людини і громадянина або якщо вони спрямовані на ліквідацію незалежності чи на порушення територіальної цілісності України (ч. 1 ст. 157 Конституції України);

2) Конституція України не може бути змінена в умовах воєнного або надзвичайного стану (ч. 2 ст. 157 Конституції України);

3) законопроект про внесення змін до Конституції України не може розглядатися Верховною Радою України без наявності висновку Конституційного Суду України щодо відповідності законопроекту вимогам статей 157 і 158 Конституції України (ст. 159 Конституції України);

4) законопроект про внесення змін до всіх розділів Конституції України, крім розділу I "Загальні засади", розділу III "Вибори. Референдум" і розділу XIII "Внесення змін до Конституції України", може бути поданий до Верховної Ради України Президентом України або не менш як третиною народних депутатів України від конституційного складу Верховної Ради України (ст. 154 Конституції України) тощо.

45. Конституційно-правова характеристика України як суверенної держави.

Держава - це політико-територіальна суверенна організація політичної влади суспільства, що має спеціальний апарат управління та примусу, здатна за допомогою права робити свої веління загальнообов'язковими, здійснює керівництво й управління загальносуспільними справами і виступає як суб'єкт міжнародних відносин. Суверенітет є важливою ознакою держави і базовим елементом державотворення.

Суверенітет ґрунтується на таких принципах:

- 1) єдність і неподільність - суверенітет не може бути половинчастий, оскільки він є цілісним політико-правовим інститутом;
- 2) постійність - його функціонування не обмежене певним часом;
- 3) необмеженість ~ суверенітет не можна тимчасово передати, делегувати та ін.;
- 4) надзаконність - жоден закон не може скасувати суверенітет.

46. Державні символи України.

Статтею 20 Конституції України визначено, що державними символами України є Державний Прапор України, Державний Герб України і Державний Гімн України.

47. Державна мова України.

Державною мовою в Україні є українська мова.

48. Конституційно-правова характеристика України як демократичної держави.

Демократичною вважається держава, устрій і діяльність якої відповідає волі народу, загальновизнаним правам і свободам людини і громадянина.

Ознаками України як демократичної держави є наступні:

реальна представницька демократія, що забезпечується обранням Верховної Ради, Президента України, представницьких органів місцевого самоврядування на основі демократичних принципів виборчого права;

організація державної влади в Україні на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу і судову.

конституційне закріплення та реалізація принципу ідеологічного та політичного плюралізму. Цей принцип, по-перше, виключає можливість існування в суспільстві будь-якої обов'язкової ідеології (державної чи іншої), по-друге, передбачає завдання держави сприяти організації та діяльності всіх політичних партій, інших організацій, діяльність яких здійснюється в межах Конституції та чинного законодавства України.

визнання та гарантованість місцевого самоврядування тощо.

49. Конституційно-правова характеристика України як правової держави.

В статті 1 Конституції говориться, що Україна – правова держава. Ідея правової держави вперше досить чітко була сформована у стаття 16 Декларації прав людини і громадянина 1789 року, в якій записано: «Будь-яке суспільство, в якому не забезпечене користування правами і не проведено розподіл влади, не має Конституції». Забезпечення прав людини і громадянина, розподіл влади є основоположними ознаками правової держави. Така держава характеризується пануванням права, верховенством закону. Встановлюючи правові норми, держава сама зобов'язана їх дотримуватись, підтримувати правопорядок. В правовій державі норми права обов'язкові для державних структур в тій же мірі, що і для громадян. Органи державної влади діють лише в межах, встановлених законом, і їм дозволено лише те, на що уповноважив їх закон. Виходячи з цього, стаття 6 Конституції України встановлює, що органи законодавчої, виконавчої і судової влади здійснюють свої повноваження у встановлених Конституцією рамках та у відповідності із законами України. Правова держава характеризується верховенством закону в правовій системі. Це означає, що закони мають вищу юридичну силу в системі правових актів, що діють в державі, а тому різноманітні правові акти, що видаються органами влади, повинні відповідати законам і не суперечити їм. Це основа законності.

50. Конституційно-правова характеристика України як соціальної держави.

На основі доктринальних положень, а також аналізу вітчизняної конституційно-правової практики можна дійти висновку, що соціально-державна держава – це держава, політика якої має пріоритетну соціальну спрямованість, що виражається у відповідному обслуговуванні державою громадянського суспільства, створенні необхідних та достатніх умов для реалізації економічних, соціальних та культурних прав людини, гарантуванні її соціального захисту та соціальної безпеки, виходячи з соціально-економічних можливостей держави, на основі принципів справедливості, пропорційності та гармонічного поєднання (балансу) інтересів суспільства і людини.

51. Особисті права та свободи особи і громадянина в Україні.

Особисті права і свободи - це можливості людини, необхідні для її фізичного існування, задоволення її біологічних та матеріальних потреб, а також для збереження, прояву, розвитку та захисту морально-психологічної індивідуальності людини, її світогляду і духовності.

До особистих прав і свобод, закріплених Конституцією України відносять:

- право на життя (стаття 27 Конституції України);
- право на повагу своєї гідності (стаття 28 Конституції України);
- право на особисту свободу і недоторканість (ст.29 Конституції України);
- право на таємницю особистого життя (ст.ст. 31, 32, 51, 52 Конституції України);
- право на недоторканість житла (ст. 30 Конституції України);
- свобода світогляду і віросповідання (ст. 35 Конституції України);
- свобода пересування та право вільного вибору місця проживання (ст. 33 Конституції України);
- право знати свої права (ст. 59 Конституції України);
- право на відшкодування за рахунок держави чи органів місцевого самоврядування матеріальної і моральної шкоди, завданої органами державної влади чи органами місцевого самоврядування (ст. 56 Конституції України);
- право на судовий захист своїх прав (ст. 55 Конституції України);
- право на правову допомогу (ст. 56 Конституції України);
- свобода від зобов'язання виконувати явно злочинні розпорядження і накази (ст. 60 Конституції України).

52. Політичні права та свободи особи і громадянина в Україні.

Політичні права громадян України, поряд з громадянськими правами і свободами, є пріоритетними у системі конституційних прав і свобод людини й громадянина. Політичні права і свободи належать громадянам України і виражають зміст правовідносин між особою і державою. Відповідно, у науковій і навчальній літературі отримав поширення вираз "політичні права і свободи громадян України.

До політичних прав і свобод людини і громадянина традиційно відносять право на свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації (ст. 36); право громадян України брати участь в управлінні державними справами, у всеукраїнському та місцевих референдумах, вільно обирати та бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування (ст. 38); право громадян України збиратися мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, походи і демонстрації (ст. 39); право направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування (ст. 40).

53. Соціально-економічні права та свободи особи і громадянина в Україні.

Соціально-економічні права і свободи громадян України - можливості людини реалізувати свої здібності і здобувати засоби до існування, а також можливість доступу до духовних здобутків людства, їх засвоєння, використання та участі у подальшому їх розвитку.

До соціально-економічних прав і свобод громадян України відносять:

- право на працю (ст. 43 Конституції України);
- право на відпочинок (ст. 45 Конституції України);
- право на страйк (ст. 43 Конституції України);
- право на власність (приватну) (ст. 41 Конституції України);
- право на підприємницьку діяльність (ст. 42 Конституції України);
- право на охорону здоров'я (ст. 49 Конституції України);
- право на соціальний захист (ст. 46 Конституції України);
- право на житло (ст. 47 Конституції України);
- право на освіту (ст. 53 Конституції України);
- свобода літературної, художньої, технічної та наукової діяльності (ст. 54 Конституції України);
- право на достатній життєвий рівень (ст. 48 Конституції України);
- право на безпечне довкілля (ст. 50 Конституції України).

54. Конституційні обов'язки особи і громадянина в Україні.

Конституційні обов'язки - це закріплені в нормах Конституції міри належної поведінки суб'єктів конституційно-правових відносин.

Відтворюючи ч. 1 ст. 29 Загальної декларації прав людини, ст. 23 Конституції України встановлює, що "кожна людина... має обов'язки перед суспільством, в якому забезпечується вільний і всебічний розвиток її особистості".

До обов'язків людини в Україні належать:

1) обов'язок неухильно додержуватися Конституції України та законів України (ст. 68 Конституції України). При виконанні цього обов'язку особа повинна дотримуватися і підзаконних актів, і актів органів місцевого самоврядування. Цей обов'язок конкретизується в низці конституційних заборон, передбачених статтями 13, 17, 19, 23, 24, 37, 41, 55, 126 Конституції України;

2) обов'язок не посягати на права і свободи, честь і гідність інших людей (ч. 1 ст. 68 Конституції України). Цей обов'язок деталізується у статтях 24, 27, 28, 32, 41, 43, 44, 47, 54, 64 Конституції України.

55. Громадянство України.

Громадянство - це постійний правовий зв'язок особи і держави, що виявляється у їх взаємних правах та обов'язках. Громадянин не може бути позбавлений громадянства і права змінити громадянство. Громадяни України незалежно від підстав отримання громадянства мають рівні конституційні права і рівні перед законом. Громадянин України не може бути вигнаний за межі України чи виданий іншій державі. Україна захищає своїх громадян за кордоном.

56. Президент України.

Президент України є главою держави і виступає від її імені.

Президент України є гарантом державного суверенітету, територіальної цілісності України, додержання Конституції України, прав і свобод людини і громадянина.

57. Верховна Рада України.

Верховна Рада - парламент України здійснює ряд функцій, напрямків діяльності й має для їх реалізації відповідні повноваження, передбачені Конституцією України. Визначення парламенту як органу законодавчої влади обумовлене насамперед назвою однієї з його функцій (законодавчої функції), яка є пріоритетною, провідною, але далеко не єдиною.

58. Кабінет Міністрів України.

Кабінет Міністрів України є вищим органом у системі органів виконавчої влади.

Кабінет Міністрів України відповідальний перед Президентом України і Верховною Радою України, підконтрольний і підзвітний Верховній Раді України у межах, передбачених цією Конституцією.

Кабінет Міністрів України у своїй діяльності керується цією Конституцією та законами України, а також указами Президента України та постановами Верховної Ради України, прийнятими відповідно до Конституції та законів України.

59. Територіальний устрій України.

Територіальний устрій України - це передбачений і гарантований Конституцією і законами України, іншими нормативно-правовими актами системний, об'єктивний, внутрішньо-єдиний порядок територіального влаштування (організації) суспільства і держави, що розуміється як співвідношення держави в цілому з її складовими частинами, розподілу компетенції між державою та територіальними одиницями. Територіальний устрій України визначається виключно законами України (п. 13 ч. 1 ст. 92 Конституції України).

60. Право законодавчої ініціативи в Україні.

Законодавча ініціатива - це офіційно встановлений порядок внесення законопроекту до парламенту уповноваженими суб'єктами.

Розробка проектів законів може здійснюватися в різний спосіб:

- 1) законодавчо уповноваженими суб'єктами;
- 2) за доручення Верховної Ради України, зокрема відповідним комітетом чи комісією парламенту;
- 3) відповідними суб'єктами, наприклад, окремими вченими або науково-дослідними інститутами на договірній основі;
- 4) в ініціативному порядку, зокрема окремими громадянами, громадськими організаціями та ін.

Суб'єктами законодавчої ініціативи у Верховній Раді України згідно зі ст. 93 Конституції України є:

- 1) Президент України;
- 2) народні депутати України;
- 3) Кабінет Міністрів України;
- 4) Національний банк України.

61. Поняття адміністративного права та його предмет.

Адміністративне право як наука – це теоретичні положення й методологічні основи, які забезпечують процес, дослідження засад й ефективності інститутів адміністративного права.

Адміністративне право як галузь права – це сукупність юридичних норм, що врегульовують однорідні суспільні відносини щодо надання адміністративних послуг і здійснення виконавчо-розпорядчої діяльності публічною адміністрацією за допомогою комплексного методу правового регулювання.

Адміністративне право як навчальна дисципліна – це систематизований відповідно до навчальної програми курс, що викладається в навчальних закладах.

Предметом адміністративного права України є суспільні відносин, які виникають між суб'єктами публічної адміністрації та об'єктами публічного управління.

62. Суб'єкти адміністративного права.

Суб'єктами адміністративного права можуть бути:

1) індивідуальні суб'єкти – фізичні особи, які поділяються на такі групи: громадяни (володіють повним набором прав і обов'язків в державі), іноземці та особи без громадянства (мають обмеження щодо політичних прав, не виконують військового обов'язку), фізичні особи з іншим спеціальним статусом (скажімо, фізичні особи-підприємці чи фізична особа – водій транспортного засобу);

Для того щоб бути суб'єктом адміністративного права, фізична та юридична особа мають володіти правосуб'єктністю. Лише за наявності правосуб'єктності суб'єкт може бути учасником правовідносин.

2) колективні суб'єкти (юридичні особи): держава, державні органи та установи, громадські об'єднання, адміністративно-територіальні одиниці та їх населення, виборчі округи, релігійні організації, промислові підприємства, іноземні підприємства тощо.

63. Поняття та основні принципи державної служби.

Державна служба - це публічна, професійна, політично неупереджена діяльність із практичного виконання завдань і функцій держави, зокрема щодо:

1) аналізу державної політики на загальнодержавному, галузевому і регіональному рівнях та підготовки пропозицій стосовно її формування, у тому числі розроблення та проведення експертизи проектів програм, концепцій, стратегій, проектів законів та інших нормативно-правових актів, проектів міжнародних договорів;

2) забезпечення реалізації державної політики, виконання загальнодержавних, галузевих і регіональних програм, виконання законів та інших нормативно-правових актів;

3) забезпечення надання доступних і якісних адміністративних послуг;

4) здійснення державного нагляду та контролю за дотриманням законодавства;

5) управління державними фінансовими ресурсами, майном та контролю за їх використанням;

6) управління персоналом державних органів;

7) реалізації інших повноважень державного органу, визначених законодавством.

Державна служба здійснюється з дотриманням таких принципів:

1) верховенства права - забезпечення пріоритету прав і свобод людини і громадянина відповідно до Конституції України, що визначають зміст та спрямованість діяльності державного службовця під час виконання завдань і функцій держави;

- 2) законності - обов'язок державного службовця діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України;
- 3) професіоналізму - компетентне, об'єктивне і неупереджене виконання посадових обов'язків, постійне підвищення державним службовцем рівня своєї професійної компетентності, вільне володіння державною мовою і, за потреби, регіональною мовою або мовою національних меншин, визначеною відповідно до закону;
- 4) патріотизму - відданість та вірне служіння Українському народові;
- 5) доброчесності - спрямованість дій державного службовця на захист публічних інтересів та відмова державного службовця від превалювання приватного інтересу під час здійснення наданих йому повноважень;
- 6) ефективності - раціональне і результативне використання ресурсів для досягнення цілей державної політики;
- 7) забезпечення рівного доступу до державної служби - заборона всіх форм та проявів дискримінації, відсутність необґрунтованих обмежень або надання необґрунтованих переваг певним категоріям громадян під час вступу на державну службу та її проходження;
- 8) політичної неупередженості - недопущення впливу політичних поглядів на дії та рішення державного службовця, а також утримання від демонстрації свого ставлення до політичних партій, демонстрації власних політичних поглядів під час виконання посадових обов'язків;
- 9) прозорості - відкритість інформації про діяльність державного службовця, крім випадків, визначених Конституцією та законами України;
- 10) стабільності - призначення державних службовців безстроково, крім випадків, визначених законом, незалежність персонального складу державної служби від змін політичного керівництва держави та державних органів.

64. Адміністративне правопорушення поняття, ознаки та види.

Адміністративним правопорушенням (проступком) визнається протиправна, винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, яка посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління і за яку законом передбачено адміністративну відповідальність.

Ознаки адміністративного правопорушення можна розрізняти за ступенем узагальнення: а) загальні; б) родові або видові; в) конкретні або одиничні.

Адміністративна відповідальність має подвійну природу – вона є різновидом адміністративного примусу та юридичної відповідальності.

65. Юридичний склад адміністративного правопорушення.

Юридичний склад адміністративного проступку фізичної особи – це сукупність ознак єдності його об'єктивних і суб'єктивних характеристик, які є необхідними для визначення цього діяння правопорушенням (об'єкт проступку; об'єктивна сторона; суб'єкт проступку; суб'єктивна сторона).

66. Поняття адміністративної відповідальності, її ознаки та підстави.

Адміністративна відповідальність – це реакція держави на шкоду, заподіяну адміністративним правопорушенням, державна оцінка порушення правової норми, що охороняється адміністративно-правовими санкціями.

Зовнішнє вираження адміністративна відповідальність знаходить в адміністративних правовідносинах, що складаються між органом (посадовою особою), уповноваженим здійснювати дії щодо притягнення до адміністративної відповідальності, і особою, на яку покладається обов'язок зазнати встановлені нормами адміністративного права позбавлення та обмеження за порушення охоронюваних цими нормами правил. Для адміністративної

відповідальності як різновиду державного примусу характерні наступні відмінні ознаки:

- підставою для притягнення до адміністративної відповідальності є вчинене адміністративне правопорушення;
 - підстави для адміністративної відповідальності (склади адміністративних правопорушень) встановлюються Кодексом України про адміністративні правопорушення, Митним кодексом України, а також іншими законодавчими актами України, які не увійшли до КУпАП;
- адміністративна відповідальність настає після вчинення особою адміністративного правопорушення, коли повною мірою встановлена її вина;
- адміністративна відповідальність менш сувора, ніж кримінальна відповідальність. Вона не створює тяжких правових наслідків для правопорушника (наприклад, не тягне для особи стану судимості або звільнення з роботи, не передбачає позбавлення волі з ізоляцією від суспільства тощо);
 - порядок притягнення до адміністративної відповідальності врегульований адміністративно-процесуальними нормами, що містяться в КУпАП;
 - порядок притягнення до адміністративної відповідальності має більш складний характер у порівнянні з порядком притягнення до дисциплінарної відповідальності, а в порівнянні з кримінальним процесом відрізняється меншою складністю і більшою оперативністю;
 - повноваженнями щодо притягнення до адміністративної відповідальності наділяються: виконавчі комітети сільських, селищних, міських рад; створювані при них адміністративні комісії; районні, районні у місті, міські та міськрайонні суди (судді), а у деяких випадках, передбачених КУпАП, місцеві адміністративні та господарські суди, апеляційні суди, вищі спеціалізовані суди та Верховний Суд України; органи внутрішніх справ, органи державних інспекцій та інші органи (посадові особи);
 - оскарження дій і рішень органів (посадових осіб) щодо притягнення до адміністративної відповідальності здійснюється в судовому або адміністративному порядку;
 - застосування заходів адміністративної відповідальності тягне для правопорушника настання специфічних несприятливих правових наслідків у вигляді перебігу строку погашення призначеного йому адміністративного стягнення. Особа вважається такою, що притягалась до адміністративної відповідальності протягом одного року з дня виконання постанови про накладення адміністративного стягнення.

67. Поняття та види адміністративних стягнень.

Заходи адміністративної відповідальності (адміністративні стягнення) є різновидом заходів адміністративно-правового примусу, що застосовуються до особи, яка скоїла адміністративне правопорушення. Такі заходи слід відмежовувати від адміністративно-припиняючих заходів, заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення, а також адміністративно-відновлювальних заходів.

Заходи адміністративної відповідальності мають ряд характерних ознак:

- перелік заходів адміністративної відповідальності встановлений у статті 24 КУпАП.;
- (ст. 39 КУпАП)^[1]_{SEP} – заходи адміністративної відповідальності (адміністративні стягнення) не застосовуються в момент вчинення адміністративного правопорушення. Вони застосовуються завжди після його скоєння;
- заходи адміністративної відповідальності призначені для компенсації (відшкодування) заподіяної правопорушенням шкоди;
- заходи адміністративної відповідальності (адміністративні стягнення) призначаються уповноваженим органом (посадовою особою), коли зібрані, закріплені та досліджені докази по справі про адміністративне правопорушення, встановлена провина

особи, що притягається до адміністративної відповідальності.

Перераховані у КУпАП заходи адміністративної відповідальності взаємопов'язані і утворюють єдину систему адміністративних стягнень. Вони можуть бути класифіковані за різними підставами, що розкривають їх особливості.

68. Заходи впливу, що застосовуються до неповнолітніх.

За вчинення адміністративних правопорушень до неповнолітніх у віці від шістнадцяти до вісімнадцяти років можуть бути застосовані такі заходи впливу:

- 1) зобов'язання публічно або в іншій формі попросити вибачення у потерпілого;
- 2) попередження;
- 3) догана або сувора догана;
- 4) передача неповнолітнього під нагляд батькам або особам, які їх замінюють, чи під нагляд педагогічному або трудовому колективу за їх згодою, а також окремим громадянам на їх прохання.

69. Види правопорушень відповідно до Кодексу України про адміністративні правопорушення.

Види правопорушень відповідно до КУпАП адміністративні правопорушення:

- 1) в галузі охорони праці і здоров'я населення.;
- 2) що посягають на власність;
- 3) в галузі охорони природи, використання природних ресурсів, охорони культурної спадщини;
- 4) у промисловості, будівництві та у сфері використання паливно- енергетичних ресурсів;
- 5) в сільському господарстві, а також порушення ветеринарно-санітарних правил;
- 6) на транспорті, у галузі шляхового господарства і зв'язку;
- 7) в галузі житлових прав громадян, житлово-комунального господарства і благоустрою;
- 8) в галузі торгівлі, громадського харчування, сфері послуг, у галузі фінансів і підприємницькій діяльності;
- 9) в галузі стандартизації, якості продукції, метрології та сертифікації;
- 10) пов'язані з корупцією;^[1]_[SEP]
- 11) військові адміністративні правопорушення
- 12) що посягають на громадський порядок і громадську безпеку;^[1]_[SEP]
- 13) що посягають на встановлений порядок управління;^[1]_[SEP]
- 14) що посягають на здійснення народного волевиявлення та встановлений порядок його забезпечення.

70. Права державних службовців відповідно до Закону України «Про державну службу».

Державний службовець має право на:

- 1) повагу до своєї особистості, честі та гідності, справедливе і шанобливе ставлення з боку керівників, колег та інших осіб;
- 2) чітке визначення посадових обов'язків;
- 3) належні для роботи умови служби та їх матеріально-технічне забезпечення;
- 4) оплату праці залежно від займаної посади, результатів службової діяльності, стажу державної служби та рангу;
- 5) відпустки, соціальне та пенсійне забезпечення відповідно до закону;
- 6) професійне навчання, зокрема за державні кошти, відповідно до потреб державного органу;

- 7) просування по службі з урахуванням професійної компетентності та сумлінного виконання своїх посадових обов'язків;
- 8) участь у професійних спілках з метою захисту своїх прав та інтересів;
- 9) участь у діяльності об'єднань громадян, крім політичних партій у випадках, передбачених цим Законом;
- 10) оскарження в установленому законом порядку рішень про накладення дисциплінарного стягнення, звільнення з посади державної служби, а також висновку, що містить негативну оцінку за результатами оцінювання його службової діяльності;
- 11) захист від незаконного переслідування з боку державних органів та їх посадових осіб у разі повідомлення про факти порушення вимог цього Закону;
- 12) отримання від державних органів, підприємств, установ та організацій, органів місцевого самоврядування необхідної інформації з питань, що належать до його повноважень, у випадках, встановлених законом;
- 13) безперешкодне ознайомлення з документами про проходження ним державної служби, у тому числі висновками щодо результатів оцінювання його службової діяльності;
- 14) проведення службового розслідування за його вимогою з метою зняття безпідставних, на його думку, звинувачень або підозри.

Державні службовці також реалізують інші права, визначені у положеннях про структурні підрозділи державних органів та посадових інструкціях, затверджених керівниками державної служби в цих органах.

71. Правовий статус працівника Національної поліції відповідно до Закону України «Про Національну поліцію».

Адміністративно-правовий статус працівника Національної поліції це регламентована нормами адміністративного законодавства система складових елементів, що визначають правове становище працівника поліції в правовідносинах з іншими державними органами, органами місцевого самоврядування, їх посадовими особами, фізичними та юридичними особами, а також з іншими поліцейськими при виконанні посадових обов'язків, що характеризує його як суб'єкта державно-владних повноважень.

Слід відзначити, що на відміну від Закону України «Про міліцію» чинний Закон України «Про Національну поліцію» не містить спеціальної норми, яка б мала назву «Права поліцейського». Замість цього, законодавцем закріплено систему повноважень, які є офіційно наданими кому-небудь правами певної діяльності, ведення справ. Закріплені в законі повноваження поліції умовно можна поділити на дві групи:

- основні повноваження (ст. 23 Закону України «Про Національну поліцію»);
- додаткові повноваження (можуть бути передбачені окремими законами);
- повноваження у сфері інформаційно-аналітичного забезпечення (ст. 25 Закону України «Про Національну поліцію»).

72. Сутність виконавчої влади.

Відповідно до ст. 6 Конституції державна влада здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову. Однак це не свідчить про відмову від терміна «державне управління» чи «управління державними справами» (наприклад, ч. 1 ст. 38 Конституції). Термін «державне управління» широко використовують як у вітчизняній, так і в зарубіжній літературі та законодавстві. Використання терміна «виконавча влада» пов'язано передусім з переходом до розподілу єдиної державної влади (певною мірою умовного) на три гілки влади — законодавчу, виконавчу та судову згідно з функціонально-компетенційною спеціалізацією. Три гілки єдиної державної влади характеризуються відповідною самостійністю, кожен уособлюють (персоніфікують) конкретні, відповідні суб'єкти, які її здійснюють, але зміст їх діяльності спрямовано на розв'язання, як єдиним механізмом з внутрішнім розподілом функцій, загальносуспільних завдань.

Сутність виконавчої влади зводиться до такого.

1. Виконавча влада є відносно самостійною гілкою (формою, видом) єдиної державної влади в Україні — атрибутом державно-владного механізму, побудованого на засадах поділу влади, й здійснюється поряд із законодавчою та судовою в тісній взаємодії.

2. Виконавча влада є самостійною лише у зв'язку з практичною реалізацією Конституції, законів України в загальнодержавному та функціонально-компетенційному масштабі. На неї покладено найбільшу частину загальнодержавних функцій.

3. Виконавча влада має державно-правову природу, наділена владними повноваженнями, що виявляється в її можливостях впливати на поведінку і діяльність людей, їх об'єднань, праві й можливостях підкоряти своїй волі інших.

4. Виконавчу владу здійснюють на засадах поділу державної влади на гілки не на всіх рівнях, а лише на вищому, оскільки на місцевому рівні відсутні законодавчі органи. На рівні району в місті є судові органи, в той же час відсутні органи виконавчої влади (державного характеру), крім Києва та Севастополя. Немає їх і на рівні села, селища, міста. Управління на цьому рівні здійснюють органи місцевого самоврядування.

5. Виконавча влада не може ототожнюватися з виконавчою діяльністю, оскільки така діяльність є формою реалізації виконавчої влади, видом державної діяльності відповідної компетенційної та функціональної спрямованості.

6. Виконавча влада здійснюється системою спеціально створених суб'єктів — органами виконавчої влади різних рівнів, які наділено виконавчою компетенцією, що не властиво органам законодавчої та судової влади. Через систему цих органів — виконавчої влади — здійснюють державне управління, виконавчу й розпорядчу діяльність.

73. Поняття, особливості та види адміністративно-правових норм.

Первиною складовою будь-якого права, зокрема й адміністративного, є його норма. У теорії права під його нормою розуміють загальнообов'язкове правило поведінки, яке встановлено або санкціоновано державою і за порушення якого держава застосовує державний примус. З урахуванням положень, викладених у ньому, визначимо основні особливості адміністративно-правової норми:

1) вона встановлюється Конституцією та іншими законами України, Загальною декларацією з прав людини ООН, Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод Ради Європи, іншими ратифікованими Верховною Радою України міжнародними правовими актами, підзаконними нормативними правовими актами публічної адміністрації;

2) засоби для задоволення потреб людини можуть бути забезпечені не інакше як у примусовому порядку (наприклад, держава засобами державного примусу змушує злісних неплатників сплатити податки чи інші обов'язкові соціальні платежі та спрямовує їх на виплату соціальної допомоги).

2) її зміст зумовлюється своєрідністю положення суб'єктів і об'єктів управління в публічному праві: суб'єкти публічного управління наділяються юридично-владними повноваженнями, а об'єкти управління зобов'язані виконувати їх законні вимоги;

3) вона визначає міру встановленої свободи для об'єктів публічного управління, які не є владними, та суворо регламентовані дії для суб'єктів публічної адміністрації;

4) через її опосередкування забезпечуються публічні права й свободи людини і громадянина, нормальне функціонування громадянського суспільства та держави;

5) за її порушення застосовується державний примус.

74. Джерела адміністративного права.

Джерела адміністративного права — це засіб зовнішнього оформлення адміністративно-правових норм, який засвідчує їхню державну загальнообов'язковість (засоби, форми вираження й закріплення публічної волі).

На сьогодні до джерел адміністративного права відносять:

- 1) формалізовані вітчизняні джерела адміністративного права – Конституцію та інші закони України; підзаконні нормативно-правові акти;
- 2) формалізовані джерела міжнародного права – міжнародні договори; акти органів міжнародних організацій;
- 3) неформалізовані джерела адміністративного права – загальні принципи права; звичаї та традиції; норми моралі.
- 4) судові рішення – рішення Конституційного суду України; Верховного Суду України та вищих спеціалізованих судів; Європейського Суду з прав людини; інших міжнародних судових установ.

75. Поняття й види об'єднань громадян.

Громадське об'єднання - це добровільне об'єднання фізичних осіб та/або юридичних осіб приватного права для здійснення та захисту прав і свобод, задоволення суспільних, зокрема економічних, соціальних, культурних, екологічних, та інших інтересів.

Громадське об'єднання за організаційно-правовою формою утворюється як громадська організація або громадська спілка.

Громадська організація - це громадське об'єднання, засновниками та членами (учасниками) якого є фізичні особи.

Громадська спілка - це громадське об'єднання, засновниками якого є юридичні особи приватного права, а членами (учасниками) можуть бути юридичні особи приватного права та фізичні особи.

Громадське об'єднання може здійснювати діяльність зі статусом юридичної особи або без такого статусу. Громадське об'єднання зі статусом юридичної особи є непідприємницьким товариством, основною метою якого не є одержання прибутку.

76. Правоздатність та дієздатність фізичних осіб.

Правоздатність – це визнана державою загальна (абстрактна) можливість мати передбачені правовими нормами права й обов'язки, здатність бути їх носієм. Це не фактична здатність їх реалізовувати на практиці, а принципова потенційна здатність суб'єкта мати їх (у цей момент або в майбутньому). Усі фізичні особи незалежно від віку та стану здоров'я наділені правоздатністю, вона однакова для всіх, виникає з моменту народження та припиняється зі смертю фізичної особи. Вона гарантована державою та має універсальний характер.

Адміністративна дієздатність – це юридична здатність особи своїми власними діями набувати публічних прав і обов'язків, самостійно реалізовувати їх, нести відповідальність за свої дії та керувати своїми вчинками.

Адміністративна дієздатність на відміну від правоздатності залежить від віку, стану психічного здоров'я та розумової повноцінності фізичної особи.

77. Юридична особа: поняття, ознаки та види.

Юридична особа (підрозділ 2; глава 7 ЦК України) закріпила:

Юридичною особою є організація, створена і зареєстрована у встановленому законом порядку. Юридична особа наділяється цивільною правоздатністю і дієздатністю, може бути позивачем та відповідачем у суді.

Види юридичних осіб

Юридична особа може бути створена шляхом об'єднання осіб та (або) майна. Юридичні особи, залежно від порядку їх створення, поділяються на юридичних осіб приватного права та юридичних осіб публічного права.

Юридична особа приватного права створюється на підставі установчих документів. Юридична особа приватного права може створюватися та діяти на підставі модельного статуту в порядку, визначеному законом.

Юридична особа публічного права створюється розпорядчим актом Президента України, органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування.

Цивільним кодексом України встановлюється порядок створення, організаційно-правові форми, правовий статус юридичних осіб приватного права. Порядок утворення та правовий статус юридичних осіб публічного права встановлюються Конституцією України та законом. Юридична особа може бути створена шляхом примусового поділу (виділу) у випадках, встановлених законом.

На юридичних осіб публічного права у цивільних відносинах поширюються положення ЦК України, якщо інше не встановлено законом.

Організаційно-правові форми юридичних осіб

Юридичні особи можуть створюватися у формі товариств, установ та в інших формах, встановлених законом. Товариством є організація, створена шляхом об'єднання осіб (учасників), які мають право участі у цьому товаристві. Товариство може бути створено однією особою, якщо інше не встановлено законом. Товариства поділяються на підприємницькі та непідприємницькі. Установою є організація, створена однією або кількома особами (засновниками), які не беруть участі в управлінні нею, шляхом об'єднання (виділення) їхнього майна для досягнення мети, визначеної засновниками, за рахунок цього майна. Особливості правового статусу окремих видів установ встановлюються законом.

Зазначені позиції застосовуються до всіх товариств та установ, якщо інші правила для окремих видів товариств або установ не встановлені законом.

78. Речі як об'єкт цивільних правовідносин. Види речей.

Глава 13 Цивільного кодексу регулює питання речей як об'єктів цивільних правовідносин. Річчю є предмет матеріального світу, щодо якого можуть виникати цивільні права та обов'язки.

Тварини є особливим об'єктом цивільних прав. На них поширюється правовий режим речі, крім випадків, встановлених законом. Правила поводження з тваринами встановлюються законом. Тварини, занесені до Червоної книги України, можуть бути предметом цивільного обороту лише у випадках та порядку, встановлених законом.

Нерухомі та рухомі речі

До нерухомих речей (нерухоме майно, нерухомість) належать земельні ділянки, а також об'єкти, розташовані на земельній ділянці, переміщення яких є неможливим без їх знецінення та зміни їх призначення.

Режим нерухомої речі може бути поширений законом на повітряні та морські судна, судна внутрішнього плавання, космічні об'єкти, а також інші речі, права на які підлягають державній реєстрації.

Рухомими речами є речі, які можна вільно переміщувати у просторі.

Державна реєстрація прав на нерухомість

Право власності та інші речові права на нерухомі речі, обтяження цих прав, їх виникнення, перехід і припинення підлягають державній реєстрації. Державна реєстрація прав на нерухомість є публічною, здійснюється відповідним органом, який зобов'язаний надавати інформацію про реєстрацію та зареєстровані права в порядку, встановленому законом. Відмова у державній реєстрації права на нерухомість, ухилення від реєстрації, відмова від надання інформації про реєстрацію можуть бути оскаржені до суду. Порядок проведення державної реєстрації прав на нерухомість та підстави відмови в ній встановлюються законом.

Речі подільні та неподільні

Подільною є річ, яку можна поділити без втрати її цільового призначення.

Неподільною є річ, яку не можна поділити без втрати її цільового призначення.

Речі, визначені індивідуальними або родовими ознаками

Річ є визначеною індивідуальними ознаками, якщо вона наділена тільки її властивими ознаками, що вирізняють її з-поміж інших однорідних речей, індивідуалізуючи її. Речі, визначені індивідуальними ознаками, є незамінними.

Річ є визначеною родовими ознаками, якщо вона має ознаки, властиві усім речам того ж роду, та вимірюється числом, вагою, мірою. Річ, що має лише родові ознаки, є заміною.

Речі споживні та неспоживні

Споживною є річ, яка внаслідок одноразового її використання знищується або припиняє існувати у первісному вигляді.

Неспоживною є річ, призначена для неодноразового використання, яка зберігає при цьому свій первісний вигляд протягом тривалого часу.

Головна річ і приналежність

Річ, призначена для обслуговування іншої (головної) речі і пов'язана з нею спільним призначенням, є її приналежністю.

Приналежність слідує за головною річчю, якщо інше не встановлено договором або законом.

Складові частини речі

Складовою частиною речі є все те, що не може бути відокремлене від речі без її пошкодження або істотного знецінення.

При переході права на річ її складові частини не підлягають відокремленню.

Складні речі

Якщо кілька речей утворюють єдине ціле, що дає змогу використовувати його за призначенням, вони вважаються однією річчю (складна річ).

Правочин, вчинений щодо складної речі, поширюється на всі її складові частини, якщо інше не встановлено договором.

Продукція, плоди та доходи

Продукцією, плодами та доходами є все те, що виробляється, добувається, одержується з речі або приноситься річчю.

Продукція, плоди та доходи належать власникові речі, якщо інше не встановлено договором або законом.

Майно

Майном як особливим об'єктом вважаються окрема річ, сукупність речей, а також майнові права та обов'язки.

Майнові права є неспоживною річчю. Майнові права визнаються речовими правами.

Підприємство як єдиний майновий комплекс

Підприємство є єдиним майновим комплексом, що використовується для здійснення підприємницької діяльності.

До складу підприємства як єдиного майнового комплексу входять усі види майна, призначені для його діяльності, включаючи земельні ділянки, будівлі, споруди, устаткування, інвентар, сировину, продукцію, права вимоги, борги, а також право на торговельну марку або інше позначення та інші права, якщо інше не встановлено договором або законом. Підприємство як єдиний майновий комплекс є нерухомістю. Права на земельну ділянку та інші об'єкти нерухомого майна, які входять до складу єдиного майнового комплексу підприємства, підлягають державній реєстрації в органах, що здійснюють державну реєстрацію прав на нерухоме майно. Підприємство або його частина можуть бути об'єктом купівлі-продажу, застави, оренди та інших правочинів.

Гроші (грошові кошти)

Законним платіжним засобом, обов'язковим до приймання за номінальною вартістю на всій території України, є грошова одиниця України - гривня. Іноземна валюта може використовуватися в Україні у випадках і в порядку, встановлених законом.

Валютні цінності

Види майна, що вважаються валютними цінностями, та порядок вчинення правочинів з ними встановлюються законом.

79. Способи набуття права власності. Знахідка. Скарб.

Підстави набуття права власності

Право власності набувається на підставах, що не заборонені законом, зокрема із правочинів. Право власності вважається набутим правомірно, якщо інше прямо не впливає із закону або незаконність набуття права власності не встановлена судом.

Юридична особа публічного права набуває право власності на майно, передане їй у власність, та на майно, набуте нею у власність на підставах, не заборонених законом.

Якщо майно відчужене особою, яка не мала на це права, добросовісний набувач набуває право власності на нього, якщо відповідно до ЦК України майно не може бути витребуване у нього. Право власності на нову річ, яка виготовлена (створена) особою, набувається нею, якщо інше не встановлено договором або законом. Особа, яка виготовила (створила) річ зі своїх матеріалів на підставі договору, є власником цієї речі. Право власності на новостворене нерухоме майно (житлові будинки, будівлі, споруди тощо) виникає з моменту завершення будівництва (створення майна). Якщо договором або законом передбачено прийняття нерухомого майна до експлуатації, право власності виникає з моменту його прийняття до експлуатації. Якщо право власності на нерухоме майно відповідно до закону підлягає державній реєстрації, право власності виникає з моменту державної реєстрації. До завершення будівництва (створення майна) особа вважається власником матеріалів, обладнання тощо, які були використані в процесі цього будівництва (створення майна). У разі необхідності особа, зазначена в абзаці першому цієї частини, може укласти договір щодо об'єкта незавершеного будівництва, право власності на який реєструється органом, що здійснює державну реєстрацію прав на нерухоме майно на підставі документів, що підтверджують право власності або користування земельною ділянкою для створення об'єкта нерухомого майна, дозволу на виконання будівельних робіт, а також документів, що містять опис об'єкта незавершеного будівництва.

Набуття права власності на перероблену річ

Переробкою є використання однієї речі (матеріалу), в результаті чого створюється нова річ. Особа, яка самочинно переробила чужу річ, не набуває право власності на нову річ і зобов'язана відшкодувати власникові матеріалу його вартість. Право власності на рухому річ, створену особою шляхом переробки з матеріалу, що їй не належить, набувається власником матеріалу за його бажанням, якщо інше не встановлено договором або законом. Якщо вартість переробки і створеної нової речі істотно перевищує вартість матеріалу, право власності на нову річ набуває за її бажанням особа, яка здійснила таку переробку. У цьому разі особа, яка здійснила переробку, зобов'язана відшкодувати власникові матеріалу моральну шкоду. Власник матеріалу, який набув право власності на виготовлену з нього річ, зобов'язаний відшкодувати вартість переробки особі, яка її здійснила, якщо інше не встановлено договором.

Привласнення загальнодоступних дарів природи

Особа, яка зібрала ягоди, лікарські рослини, зловила рибу або здобула іншу річ у лісі, водоймі тощо, є їхнім власником, якщо вона діяла відповідно до закону, місцевого звичаю або загального дозволу власника відповідної земельної ділянки.

Момент набуття права власності за договором

Право власності у набувача майна за договором виникає з моменту передання майна, якщо інше не встановлено договором або законом. Переданням майна вважається вручення

його набувачеві або перевізникові, організації зв'язку тощо для відправлення, пересилання набувачеві майна, відчуженого без зобов'язання доставки. До передання майна прирівнюється вручення коносаменту або іншого товарно-розпорядчого документа на майно. Право власності на майно за договором, який підлягає нотаріальному посвідченню, виникає у набувача з моменту такого посвідчення або з моменту набрання законної сили рішенням суду про визнання договору, не посвідченого нотаріально, дійсним. Права на нерухоме майно, які підлягають державній реєстрації, виникають з дня такої реєстрації відповідно до закону.

Набуття права власності на безхазяйну річ

Безхазяйною є річ, яка не має власника або власник якої невідомий. Безхазяйні нерухомі речі беруться на облік органом, що здійснює державну реєстрацію прав на нерухоме майно, за заявою органу місцевого самоврядування, на території якого вони розміщені. Про взяття безхазяйної нерухомої речі на облік робиться оголошення у друкованих засобах масової інформації. Після спливу одного року з дня взяття на облік безхазяйної нерухомої речі вона за заявою органу, уповноваженого управляти майном відповідної територіальної громади, може бути передана за рішенням суду у комунальну власність. Безхазяйні рухомі речі можуть набуватися у власність за набувальною давністю.

Набуття права власності на рухому річ, від якої власник відмовився

Особа, яка заволоділа рухомою річчю, від якої власник відмовився, набуває право власності на цю річ з моменту заволодіння нею.

Знахідка

Особа, яка знайшла загублену річ, зобов'язана негайно повідомити про це особу, яка її загубила, або власника речі і повернути знайдену річ цій особі. Особа, яка знайшла загублену річ у приміщенні або транспортному засобі, зобов'язана передати її особі, яка представляє володільця цього приміщення чи транспортного засобу. Особа, якій передана знахідка, набуває прав та обов'язків особи, яка знайшла загублену річ. Якщо особа, яка має право вимагати повернення загубленої речі, або місце її перебування невідомі, особа, яка знайшла загублену річ, зобов'язана заявити про знахідку Національній поліції або органів місцевого самоврядування. Особа, яка знайшла загублену річ, має право зберігати її у себе або здати на зберігання Національній поліції, або органів місцевого самоврядування, або передати знахідку особі, яку вони вказали. Річ, що швидко псується, або річ, витрати на зберігання якої є непропорційно великими порівняно з її вартістю, може бути продана особою, яка її знайшла, з одержанням письмових доказів, що підтверджують суму виторгу. Сума грошей, одержана від продажу знайденої речі, підлягає поверненню особі, яка має право вимагати її повернення. Особа, яка знайшла загублену річ, відповідає за її втрату, знищення або пошкодження в межах її вартості лише в разі свого умислу або грубої необережності.

Набуття права власності на знахідку

Особа, яка знайшла загублену річ, набуває право власності на неї після спливу шести місяців з моменту заявлення про знахідку Національній поліції або органів місцевого самоврядування, якщо:

- 1) не буде встановлено власника або іншу особу, яка має право вимагати повернення загубленої речі;
- 2) власник або інша особа, яка має право вимагати повернення загубленої речі, не заявить про своє право на річ особі, яка її знайшла, Національній поліції або органів місцевого самоврядування.

Якщо особа, яка знайшла загублену річ, подасть органів місцевого самоврядування письмову заяву про відмову від набуття права власності на неї, ця річ переходить у власність територіальної громади. Знайдені транспортні засоби передаються на зберігання Національній поліції, про що робиться оголошення в друкованих засобах масової інформації. Якщо протягом шести місяців від дня опублікування цього оголошення

власник або інша особа, яка має право вимагати повернення транспортного засобу, не будуть виявлені або вони не заявлять про свої права на транспортний засіб, Національна поліція має право продати його, а суму виторгу внести на спеціальний рахунок у банку. Якщо протягом трьох років колишній власник транспортного засобу не вимагатиме передання йому суми виторгу, ця сума переходить у власність територіальної громади, на території якої було знайдено транспортний засіб.

Бездоглядна домашня тварина

Особа, яка затримала бездоглядну домашню тварину, зобов'язана негайно повідомити про це власника і повернути її. Якщо власник бездоглядної домашньої тварини або місце його перебування невідомі, особа, яка затримала тварину, зобов'язана протягом трьох днів заявити про це органам місцевого самоврядування, який вживає заходів щодо розшуку власника. Особа, яка затримала бездоглядну домашню тварину, може на час розшуку власника залишити її у себе на утриманні та в користуванні або передати іншій особі, якщо ця особа може забезпечити утримання та догляд за твариною з додержанням ветеринарних правил, або передати її органам місцевого самоврядування. Особа, у якій залишена бездоглядна домашня тварина, відповідає за її загибель або пошкодження у межах її вартості лише у разі свого умислу або грубої необережності.

Набуття права власності на бездоглядну домашню тварину

Якщо протягом шести місяців з моменту заявлення про затримання бездоглядної робочої або великої рогатої худоби і протягом двох місяців - щодо інших домашніх тварин не буде виявлено їхнього власника або він не заявить про своє право на них, право власності на ці тварини переходить до особи, у якій вони були на утриманні та в користуванні. У разі відмови особи, у якій бездоглядна домашня тварина була на утриманні та в користуванні, від набуття права власності на неї ця тварина переходить у власність територіальної громади, на території якої її було виявлено.

Набуття права власності на скарб

Скарбом є закопані у землі чи приховані іншим способом гроші, валютні цінності, інші цінні речі, власник яких невідомий або за законом втратив на них право власності.

Особа, яка виявила скарб, набуває право власності на нього. Якщо скарб був прихований у майні, що належить на праві власності іншій особі, особа, яка виявила його, та власник майна, у якому скарб був прихований, набувають у рівних частках право спільної часткової власності на нього. У разі виявлення скарбу особою, яка здійснювала розкопки чи пошук цінностей без згоди на це власника майна, в якому він був прихований, право власності на скарб набуває власник цього майна. У разі виявлення скарбу, що становить культурну цінність відповідно до закону, право власності на нього набуває держава.

Особа, яка виявила такий скарб, має право на одержання від держави винагороди у розмірі до двадцяти відсотків від його вартості на момент виявлення, якщо вона негайно повідомила Національній поліції або органам місцевого самоврядування про скарб і передала його відповідному державному органу або органам місцевого самоврядування.

Якщо скарб, що становить культурну цінність, був виявлений у майні, що належить іншій особі, ця особа, а також особа, яка виявила скарб, мають право на винагороду у розмірі до десяти відсотків від вартості скарбу кожна.

Положення цієї статті не поширюються на осіб, які виявили скарб під час розкопок, пошуків, що проводилися відповідно до їхніх трудових або договірних обов'язків.

Особа, яка добросовісно заволоділа чужим майном і продовжує відкрито, безперервно володіти нерухомим майном протягом десяти років або рухомим майном - протягом п'яти років, набуває право власності на це майно (набувальна давність), якщо інше не встановлено ЦК України.

Особа, яка заявляє про давність володіння, може приєднати до часу свого володіння увесь час, протягом якого цим майном володіла особа, чий спадкоємцем

(правонаступником) вона є. Якщо особа заволоділа майном на підставі договору з його власником, який після закінчення строку договору не пред'явив вимоги про його повернення, вона набуває право власності за набувальною давністю на нерухоме майно через п'ятнадцять, а на рухоме майно - через п'ять років з часу спливу позовної давності. Втрата не з своєї волі майна його володільцем не перериває набувальної давності у разі повернення майна протягом одного року або пред'явлення протягом цього строку позову про його витребування. Право власності за набувальною давністю на нерухоме майно, транспортні засоби, цінні папери набувається за рішенням суду.

80. Поняття та ознаки договору. Види договірних зобов'язань.

Цивільно-правовим договором є домовленість двох або більше сторін, спрямована на встановлення, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків.

Договір є одностороннім, якщо одна сторона бере на себе обов'язок перед другою стороною вчинити певні дії або утриматись від них, а друга сторона наділяється лише правом вимоги, без виникнення зустрічного обов'язку щодо першої сторони.

Договір є двостороннім, якщо правами та обов'язками наділені обидві сторони договору.

До договорів, що укладаються більше як двома сторонами (багатосторонні договори), застосовуються загальні положення про договір, якщо це не суперечить багатосторонньому характеру договору.

Договір є відплатним, якщо інше не встановлено договором, законом або не впливає із суті договору.

Будь-який договір є правочином, але не всякий правочин є договором.

Договором є лише дво - чи багатосторонні правочини, а до правочинів належать також і дії однієї особи, спрямовані на набуття, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків (наприклад, заповіт).

Функції договору:

регулятивна;

ініціативна;

захисна;

інформативна та програмно-координаційна.

Ознаки договору: правомірна та усвідомлена дія;

цілеспрямована дія направлена на досягнення цивільно-правових наслідків;

суб'єктів цивільних правовідносин.

Договір є укладеним, якщо сторони в належній формі досягли згоди з усіх істотних умов договору.

Істотними умовами договору є умови про предмет договору, умови, що визначені законом як істотні або є необхідними для договорів даного виду, а також усі ті умови, щодо яких за заявою хоча б однієї із сторін має бути досягнуто згоди.

Договір може бути укладений у будь-якій формі, якщо вимоги щодо форми договору не встановлені чинним законодавством та/або договором.

Стадії укладання договору:

Оферта (пропозиція укласти договір)

Умови: адресуватись конкретній особі; мати вказівки на істотні умови

Види:

усна,

письмова

з зазначенням строку для відповіді

без зазначення строку для відповіді.

Акцепт (це є припинення пропозиції укласти договір)

Умови:

Акцепт повинен бути повним, і безумовним та своєчасним (в розумний строк або в строк встановлений оферентом).

Договір є укладеним з моменту одержання особою, яка направила пропозицію укласти договір, відповіді про прийняття цієї пропозиції. Якщо відповідно до акту цивільного законодавства для укладення договору необхідні також передання майна або вчинення іншої дії, договір є укладеним з моменту передання відповідного майна або вчинення певної дії. Договір, який підлягає нотаріальному посвідченню або державній реєстрації, є укладеним з моменту його нотаріального посвідчення або державній реєстрації.

81. Договір купівлі-продажу: поняття, порядок укладення, права та обов'язки сторін.

За договором купівлі-продажу одна сторона (продавець) передає або зобов'язується передати майно (товар) у власність другій стороні (покупцеві), а покупець приймає або зобов'язується прийняти майно (товар) і сплатити за нього певну грошову суму.

Предметом договору купівлі-продажу може бути товар, який є у продавця на момент укладення договору або буде створений (придбаний, набутий) продавцем у майбутньому. Предметом договору купівлі-продажу можуть бути майнові права. До договору купівлі-продажу майнових прав застосовуються загальні положення про купівлю-продаж, якщо інше не впливає із змісту або характеру цих прав. Предметом договору купівлі-продажу може бути право вимоги, якщо вимога не має особистого характеру. До договору купівлі-продажу права вимоги застосовуються положення про відступлення права вимоги, якщо інше не встановлено договором або законом. До договору купівлі-продажу на біржах, конкурсах, аукціонах (публічних торгах), договору купівлі-продажу валютних цінностей і цінних паперів застосовуються загальні положення про купівлю-продаж, якщо інше не встановлено законом про ці види договорів купівлі-продажу або не впливає з їхньої суті. Особливості договору купівлі-продажу окремих видів майна можуть встановлюватися законом. Договір купівлі-продажу земельної ділянки, єдиного майнового комплексу, житлового будинку (квартири) або іншого нерухомого майна укладається у письмовій формі і підлягає нотаріальному посвідченню, крім договорів купівлі-продажу майна, що перебуває в податковій заставі. Право продажу товару, крім випадків примусового продажу та інших випадків, встановлених законом, належить власникові товару. Якщо продавець товару не є його власником, покупець набуває право власності лише у випадку, якщо власник не має права вимагати його повернення.

Обов'язок продавця попередити покупця про права третіх осіб на товар

Продавець зобов'язаний попередити покупця про всі права третіх осіб на товар, що продається (права наймача, право застави, право довічного користування тощо). У разі невиконання цієї вимоги покупець має право вимагати зниження ціни або розірвання договору купівлі-продажу, якщо він не знав і не міг знати про права третіх осіб на товар. Якщо третя особа на підставах, що виникли до продажу товару, пред'явить до покупця позов про витребування товару, покупець повинен повідомити про це продавця та подати клопотання про залучення його до участі у справі. Продавець повинен вступити у справу на стороні покупця. Якщо покупець не повідомив продавця про пред'явлення третьою особою позову про витребування товару та не подав клопотання про залучення продавця до участі у справі, продавець не відповідає перед покупцем, якщо продавець доведе, що, взявши участь у справі, він міг би відвернути відібрання проданого товару у покупця. Якщо продавець був залучений до участі у справі, але ухилився від участі в її розгляді, він не має права доводити неправильність ведення справи покупцем.

Обов'язок продавця передати товар покупцеві

Продавець зобов'язаний передати покупцеві товар, визначений договором купівлі-продажу. Продавець повинен одночасно з товаром передати покупцеві його приналежності

та документи (технічний паспорт, сертифікат якості тощо), що стосуються товару та підлягають переданню разом із товаром відповідно до договору або актів цивільного законодавства.

Покупець зобов'язаний прийняти товар, крім випадків, коли він має право вимагати заміни товару або має право відмовитися від договору купівлі-продажу. Покупець зобов'язаний вчинити дії, які відповідно до вимог, що звичайно ставляться, необхідні з його боку для забезпечення передання та одержання товару, якщо інше не встановлено договором або актами цивільного законодавства.

82. Відшкодування шкоди, завданої малолітньою (неповнолітньою) особою.

Шкода, завдана малолітньою особою (яка не досягла чотирнадцяти років), відшкодовується її батьками (усиновлювачами) або опікуном чи іншою фізичною особою, яка на правових підставах здійснює виховання малолітньої особи, - якщо вони не доведуть, що шкода не є наслідком несумлінного здійснення або ухилення ними від здійснення виховання та нагляду за малолітньою особою. Якщо малолітня особа завдала шкоди під час перебування під наглядом навчального закладу, закладу охорони здоров'я чи іншого закладу, що зобов'язаний здійснювати нагляд за нею, а також під наглядом особи, яка здійснює нагляд за малолітньою особою на підставі договору, ці заклади та особа зобов'язані відшкодувати шкоду, якщо вони не доведуть, що шкоди було завдано не з їхньої вини. Якщо малолітня особа перебувала в закладі, який за законом здійснює щодо неї функції опікуна, цей заклад зобов'язаний відшкодувати шкоду, завдану нею, якщо не доведе, що шкоди було завдано не з його вини. Якщо малолітня особа завдала шкоди як з вини батьків (усиновлювачів) або опікуна, так і з вини закладів або особи, що зобов'язані здійснювати нагляд за нею, батьки (усиновлювачі), опікун, такі заклади та особа зобов'язані відшкодувати шкоду у частці, яка визначена за домовленістю між ними або за рішенням суду. Обов'язок осіб, визначених частиною першою цієї статті, відшкодувати шкоду, завдану малолітньою особою, не припиняється у разі досягнення нею повноліття. Після досягнення повноліття особа може бути зобов'язана судом частково або в повному обсязі відшкодувати шкоду, завдану нею у віці до чотирнадцяти років життю або здоров'ю потерпілого, якщо вона має достатні для цього кошти, а особи, які визначені частиною першою цієї статті, є неплатоспроможними або померли.

83. Відшкодування майнової та моральної шкоди.

Особа, якій завдано збитків у результаті порушення її цивільного права, має право на їх відшкодування.

Збитками є:

1) втрати, яких особа зазнала у зв'язку зі знищенням або пошкодженням речі, а також витрати, які особа зробила або мусить зробити для відновлення свого порушеного права (реальні збитки);

2) доходи, які особа могла б реально одержати за звичайних обставин, якби її право не було порушене (упущена вигода).

Збитки відшкодовуються у повному обсязі, якщо договором або законом не передбачено відшкодування у меншому або більшому розмірі. Якщо особа, яка порушила право, одержала у зв'язку з цим доходи, то розмір упущеної вигоди, що має відшкодовуватися особі, право якої порушено, не може бути меншим від доходів, одержаних особою, яка порушила право. На вимогу особи, якій завдано шкоди, та відповідно до обставин справи майнова шкода може бути відшкодована і в інший спосіб, зокрема, шкода, завдана майну, може відшкодовуватися в натурі (передання речі того ж роду та тієї ж якості, пошкодження пошкодженої речі тощо).

Відшкодування моральної шкоди

Особа має право на відшкодування моральної шкоди, завданої внаслідок порушення її прав.

Моральна шкода полягає:

- 1) у фізичному болю та стражданнях, яких фізична особа зазнала у зв'язку з каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я;
- 2) у душевних стражданнях, яких фізична особа зазнала у зв'язку з протиправною поведінкою щодо неї самої, членів її сім'ї чи близьких родичів;
- 3) у душевних стражданнях, яких фізична особа зазнала у зв'язку із знищенням чи пошкодженням її майна;
- 4) у приниженні честі та гідності фізичної особи, а також ділової репутації фізичної або юридичної особи.

Моральна шкода відшкодовується грішми, іншим майном або в інший спосіб. Розмір грошового відшкодування моральної шкоди визначається судом залежно від характеру правопорушення, глибини фізичних та душевних страждань, погіршення здібностей потерпілого або позбавлення його можливості їх реалізації, ступеня вини особи, яка завдала моральної шкоди, якщо вина є підставою для відшкодування, а також з урахуванням інших обставин, які мають істотне значення. При визначенні розміру відшкодування враховуються вимоги розумності і справедливості. Моральна шкода відшкодовується незалежно від майнової шкоди, яка підлягає відшкодуванню, та не пов'язана з розміром цього відшкодування. Моральна шкода відшкодовується одноразово, якщо інше не встановлено договором або законом.

84. Види спадкування. Спадкування за законом.

Спадкуванням є перехід прав та обов'язків (спадщини) від фізичної особи, яка померла (спадкодавця), до інших осіб (спадкоємців). Спадкування здійснюється за заповітом або за законом.

Черговість спадкування за законом

Спадкоємці за законом одержують право на спадкування по чергово.

Кожна наступна черга спадкоємців за законом одержує право на спадкування у разі відсутності спадкоємців попередньої черги, усунення їх від права на спадкування, неприйняття ними спадщини або відмови від її прийняття.

Черговість одержання спадкоємцями за законом права на спадкування може бути змінена нотаріально посвідченим договором заінтересованих спадкоємців, укладеним після відкриття спадщини. Цей договір не може порушити прав спадкоємця, який не бере у ньому участі, а також спадкоємця, який має право на обов'язкову частку у спадщині. Фізична особа, яка є спадкоємцем за законом наступних черг, може за рішенням суду одержати право на спадкування разом із спадкоємцями тієї черги, яка має право на спадкування, за умови, що вона протягом тривалого часу опікувалася, матеріально забезпечувала, надавала іншу допомогу спадкодавцеві, який через похилий вік, тяжку хворобу або каліцтво був у безпорадному стані.

У разі спадкування за законом усиновлений та його нащадки, з одного боку, та усиновлювач і його родичі - з другого, прирівнюються до родичів за походженням. Усиновлений та його нащадки не спадкують за законом після смерті батьків усиновленого, інших його родичів за походженням по висхідній лінії. Батьки усиновленого та інші його родичі за походженням по висхідній лінії не спадкують за законом після смерті усиновленого та його нащадків. Якщо за рішенням суду про усиновлення збережений правовий зв'язок між усиновленим та його бабою, дідом, братом та сестрою за походженням, то у разі смерті його баби, діда за походженням усиновлений має право на спадкування за правом представлення, а у разі смерті його брата, сестри за походженням - має право на спадкування як спадкоємець другої черги. У разі смерті усиновленого його

баба, дід, брат, сестра за походженням, з якими був збережений правовий зв'язок, спадкують на загальних підставах.

У першу чергу право на спадкування за законом мають діти спадкодавця, у тому числі зачаті за життя спадкодавця та народжені після його смерті, той з подружжя, який його пережив, та батьки.

У другу чергу право на спадкування за законом мають рідні брати та сестри спадкодавця, його баба та дід як з боку батька, так і з боку матері.

У третю чергу право на спадкування за законом мають рідні дядько та тітка спадкодавця.

У четверту чергу право на спадкування за законом мають особи, які проживали зі спадкодавцем однією сім'єю не менш як п'ять років до часу відкриття спадщини.

У п'яту чергу право на спадкування за законом мають інші родичі спадкодавця до шостого ступеня споріднення включно, причому родичі ближчого ступеня споріднення усувають від права спадкування родичів подальшого ступеня споріднення. Ступінь споріднення визначається за числом народжень, що віддаляють родича від спадкодавця. Народження самого спадкодавця не входить до цього числа. У п'яту чергу право на спадкування за законом одержують утриманці спадкодавця, які не були членами його сім'ї. Утриманцем вважається неповнолітня або непрацездатна особа, яка не була членом сім'ї спадкодавця, але не менш як п'ять років одержувала від нього матеріальну допомогу, що була для неї єдиним або основним джерелом засобів до існування.

Внуки, правнуки спадкодавця спадкують ту частку спадщини, яка належала б за законом їхнім матері, батькові, бабі, дідові, якби вони були живими на час відкриття спадщини. Прабаба, прадід спадкують ту частку спадщини, яка б належала за законом їхнім дітям (бабі, дідові спадкодавця), якби вони були живими на час відкриття спадщини. Племянники спадкодавця спадкують ту частку спадщини, яка належала б за законом їхнім матері, батькові (сестрі, братові спадкодавця), якби вони були живими на час відкриття спадщини. Двоюрідні брати та сестри спадкодавця спадкують ту частку спадщини, яка належала б за законом їхнім матері, батькові (тітці, дядькові спадкодавця), якби вони були живими на час відкриття спадщини. Якщо спадкування за правом представлення здійснюється кількома особами, частка їхнього померлого родича ділиться між ними порівну. При спадкуванні по прямій низхідній лінії право представлення діє без обмеження ступеня споріднення.

Розмір частки у спадщині спадкоємців за законом

Частки у спадщині кожного із спадкоємців за законом є рівними. Спадкоємці за усною угодою між собою, якщо це стосується рухомого майна, можуть змінити розмір частки у спадщині когось із них. Спадкоємці за письмовою угодою між собою, посвідченою нотаріусом, якщо це стосується нерухомого майна або транспортних засобів, можуть змінити розмір частки у спадщині когось із них.

85. Поняття та ознаки шлюбу. Шлюбний вік.

За Сімейним кодексом України шлюбом є сімейний союз жінки та чоловіка, зареєстрований у органі державної реєстрації актів цивільного стану. Проживання однією сім'єю жінки та чоловіка без шлюбу не є підставою для виникнення у них прав та обов'язків подружжя. Релігійний обряд шлюбу не є підставою для виникнення у жінки та чоловіка прав та обов'язків подружжя, крім випадків, коли релігійний обряд шлюбу відбувся до створення або відновлення органів державної реєстрації актів цивільного стану.

Шлюбний вік для чоловіків та жінок встановлюється у вісімнадцять років.

86. Порядок та підстави розірвання шлюбу. Поділ майна подружжя.

Шлюб припиняється внаслідок смерті одного з подружжя або оголошення його померлим. Шлюб припиняється внаслідок його розірвання. Якщо один із подружжя помер до набрання чинності рішенням суду про розірвання шлюбу, вважається, що шлюб припинився внаслідок його смерті. Якщо у день набрання чинності рішенням суду про розірвання шлюбу один із подружжя помер, вважається, що шлюб припинився внаслідок його розірвання.

Припинення шлюбу внаслідок його розірвання

Шлюб припиняється внаслідок його розірвання за спільною заявою подружжя. Шлюб припиняється внаслідок його розірвання за спільною заявою подружжя на підставі рішення суду. Шлюб припиняється внаслідок його розірвання за позовом одного з подружжя на підставі рішення суду.

Розірвання шлюбу органом державної реєстрації актів цивільного стану за заявою подружжя, яке не має дітей: подружжя, яке не має дітей, має право подати до органу державної реєстрації актів цивільного стану заяву про розірвання шлюбу. Якщо один із подружжя через поважну причину не може особисто подати заяву про розірвання шлюбу до органу державної реєстрації актів цивільного стану, таку заяву, нотаріально засвідчену або прирівняну до неї, від його імені може подати другий з подружжя. Орган державної реєстрації актів цивільного стану складає актовий запис про розірвання шлюбу після спливу одного місяця від дня подання такої заяви, якщо вона не була відкликана. Шлюб розривається незалежно від наявності між подружжям майнового спору.

Шлюб розривається органом державної реєстрації актів цивільного стану за заявою одного із подружжя, якщо другий із подружжя:

- 1) визнаний безвісно відсутнім;
- 2) визнаний недієздатним.

Шлюб розривається незалежно від наявності між подружжям майнового спору.

Визнання розірвання шлюбу фіктивним

За заявою заінтересованої особи розірвання шлюбу, може бути визнане судом фіктивним, якщо буде встановлено, що жінка та чоловік продовжували проживати однією сім'єю і не мали наміру припинити шлюбні відносини. На підставі рішення суду актовий запис про розірвання шлюбу та Свідоцтво про розірвання шлюбу анулюються органом державної реєстрації актів цивільного стану.

Розірвання шлюбу за рішенням суду за спільною заявою подружжя, яке має дітей

Подружжя, яке має дітей, має право подати до суду заяву про розірвання шлюбу разом із письмовим договором про те, з ким із них будуть проживати діти, яку участь у забезпеченні умов їхнього життя братиме той з батьків, хто буде проживати окремо, а також про умови здійснення ним права на особисте виховання дітей. Договір між подружжям про розмір аліментів на дитину має бути нотаріально посвідчений. У разі невиконання цього договору аліменти можуть стягуватися на підставі виконавчого напису нотаріуса. Суд постановляє рішення про розірвання шлюбу, якщо буде встановлено, що заява про розірвання шлюбу відповідає дійсній волі дружини та чоловіка і що після розірвання шлюбу не будуть порушені їхні особисті та майнові права, а також права їхніх дітей. Суд постановляє рішення про розірвання шлюбу після спливу одного місяця від дня подання заяви. До закінчення цього строку дружина і чоловік мають право відкликати заяву про розірвання шлюбу.

Право на пред'явлення позову про розірвання шлюбу

Позов про розірвання шлюбу може бути пред'явлений одним із подружжя.

Позов про розірвання шлюбу не може бути пред'явлений протягом вагітності дружини та протягом одного року після народження дитини, крім випадків, коли один із подружжя вчинив протиправну поведінку, яка містить ознаки кримінального правопорушення, щодо другого з подружжя або дитини.

Чоловік, дружина мають право пред'явити позов про розірвання шлюбу протягом вагітності дружини, якщо батьківство зачатої дитини визнане іншою особою. Чоловік, дружина мають право пред'явити позов про розірвання шлюбу до досягнення дитиною одного року, якщо батьківство щодо неї визнане іншою особою або за рішенням суду відомості про чоловіка як батька дитини виключено із актового запису про народження дитини. Опікун має право пред'явити позов про розірвання шлюбу, якщо цього вимагають інтереси того з подружжя, хто визнаний недієздатним.

Суд вживає заходів щодо примирення подружжя, якщо це не суперечить моральним засадам суспільства.

Підстави для розірвання шлюбу за позовом одного з подружжя

Суд з'ясовує фактичні взаємини подружжя, дійсні причини позову про розірвання шлюбу, бере до уваги наявність малолітньої дитини, дитини-інваліда та інші обставини життя подружжя. Суд постановляє рішення про розірвання шлюбу, якщо буде встановлено, що подальше спільне життя подружжя і збереження шлюбу суперечило б інтересам одного з них, інтересам їхніх дітей, що мають істотне значення.

Особа, яка змінила своє прізвище у зв'язку з реєстрацією шлюбу, має право після розірвання шлюбу надалі іменуватися цим прізвищем або відновити своє дошлюбне прізвище.

У разі розірвання шлюбу органом державної реєстрації актів цивільного стану шлюб припиняється у день реєстрації розірвання шлюбу. У разі розірвання шлюбу судом шлюб припиняється у день набрання чинності рішенням суду про розірвання шлюбу.

Розірвання шлюбу, повинно бути зареєстроване в органі державної реєстрації актів цивільного стану. Рішення суду про розірвання шлюбу після набрання ним законної сили надсилається судом до органу державної реєстрації актів цивільного стану за місцем ухвалення рішення для внесення відомостей до Державного реєстру актів цивільного стану громадян та проставлення відмітки в актовому записі про шлюб. Розірвання шлюбу, здійснене органами державної реєстрації актів цивільного стану, засвідчується Свідоцтвом про розірвання шлюбу, зразок якого затверджує Кабінет Міністрів України. Документом, що засвідчує факт розірвання шлюбу судом, є рішення суду про розірвання шлюбу, яке набрало законної сили.

Право подружжя на поділ майна, що є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя

Дружина і чоловік мають право на поділ майна, що належить їм на праві спільної сумісної власності, незалежно від розірвання шлюбу. Дружина і чоловік мають право розділити майно за взаємною згодою. Договір про поділ житлового будинку, квартири, іншого нерухомого майна, а також про виділ нерухомого майна дружині, чоловікові зі складу усього майна подружжя має бути нотаріально посвідчений.

87. Права та обов'язки батьків і дітей.

Мати, батько мають рівні права та обов'язки щодо дитини, незалежно від того, чи перебували вони у шлюбі між собою. Розірвання шлюбу між батьками, проживання їх окремо від дитини не впливає на обсяг їхніх прав і не звільняє від обов'язків щодо дитини.

Діти мають рівні права та обов'язки щодо батьків, незалежно від того, чи перебували їхні батьки у шлюбі між собою.

Мати, батько дитини, які перебувають у шлюбі, зобов'язані забрати дитину з пологового будинку або з іншого закладу охорони здоров'я.

Мати, яка не перебуває у шлюбі, зобов'язана забрати дитину з пологового будинку або з іншого закладу охорони здоров'я. Батько, який не перебуває у шлюбі з матір'ю дитини, батьківство якого визначено у свідоцтві про народження дитини або визнано за рішенням суду, зобов'язаний за повідомленням служби у справах дітей, що здійснюється у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, забрати дитину для утримання та

виховання з пологового будинку або з іншого закладу охорони здоров'я, якщо цього не зробила мати дитини. У разі якщо батько не перебуває у шлюбі, він набуває статусу одинокого батька.

Дитина може бути залишена батьками у пологовому будинку або в іншому закладі охорони здоров'я, якщо вона має істотні вади фізичного і (або) психічного розвитку, а також за наявності інших обставин, що мають істотне значення.

Якщо батьки не забрали дитину з пологового будинку або з іншого закладу охорони здоров'я, забрати дитину мають право її баба, дід, інші родичі з дозволу органу опіки та піклування.

Батьки зобов'язані невідкладно, але не пізніше одного місяця від дня народження дитини, зареєструвати народження дитини в органі державної реєстрації актів цивільного стану.

Реєстрація народження дитини засвідчується Свідоцтвом про народження, зразок якого затверджує Кабінет Міністрів України.

Прізвище дитини визначається за прізвищем батьків. Якщо мати, батько мають різні прізвища, прізвище дитини визначається за їхньою згодою. Батьки, які мають різні прізвища, можуть присвоїти дитині подвійне прізвище, утворене шляхом з'єднання їхніх прізвищ. Спір між батьками щодо прізвища дитини може вирішуватися органом опіки та піклування або судом.

Ім'я дитини визначається за згодою батьків. Ім'я дитини, народженої жінкою, яка не перебуває у шлюбі, у разі відсутності добровільного визнання батьківства визначається матір'ю дитини. Дитині може бути дано не більше двох імен, якщо інше не впливає із звичаю національної меншини, до якої належать мати і (або) батько. Спір між батьками щодо імені дитини може вирішуватися органом опіки та піклування або судом.

По батькові дитини визначається за іменем батька. По батькові дитини, народженої жінкою, яка не перебуває у шлюбі, за умови, що батьківство щодо дитини не визнано, визначається за іменем особи, яку мати дитини назвала її батьком.

У разі зміни прізвища обома батьками змінюється прізвище дитини, яка не досягла семи років. У разі зміни прізвища обома батьками прізвище дитини, яка досягла семи років, змінюється за її згодою. У разі зміни прізвища одного з батьків прізвище дитини може бути змінено за згодою обох батьків та за згодою дитини, яка досягла семи років. За заявою батьків або одного з них, якщо другий помер, оголошений померлим, визнаний недієздатним або безвісно відсутнім, дитині, яка не досягла чотирнадцяти років та якій при реєстрації народження присвоєне прізвище одного з батьків, може бути змінено прізвище на прізвище другого з батьків. У разі заперечення одним із батьків щодо зміни прізвища дитини спір між ними щодо такої зміни може вирішуватися органом опіки та піклування або судом. При вирішенні спору беруться до уваги виконання батьками своїх обов'язків щодо дитини, а також інші обставини, які засвідчують відповідність зміни прізвища інтересам дитини.

У разі, якщо батько змінив своє ім'я, по батькові дитини, яка досягла чотирнадцяти років, змінюється за її згодою.

Батьки зобов'язані виховувати дитину в дусі поваги до прав та свобод інших людей, любові до своєї сім'ї та родини, свого народу, своєї Батьківщини. Батьки зобов'язані піклуватися про здоров'я дитини, її фізичний, духовний та моральний розвиток. Батьки зобов'язані забезпечити здобуття дитиною повної загальної середньої освіти, готувати її до самостійного життя. Батьки зобов'язані поважати дитину. Передача дитини на виховання іншим особам не звільняє батьків від обов'язку батьківського піклування щодо неї. Забороняються будь-які види експлуатації батьками своєї дитини. Забороняються фізичні покарання дитини батьками, а також застосування ними інших видів покарань, які принижують людську гідність дитини.

Батьки мають переважне право перед іншими особами на особисте виховання дитини. Батьки мають право залучати до виховання дитини інших осіб, передавати її на виховання фізичним та юридичним особам. Батьки мають право обирати форми та методи виховання, крім тих, які суперечать закону, моральним засадам суспільства.

Право дитини на належне батьківське виховання забезпечується системою державного контролю, що встановлена законом. Дитина має право протидіяти неналежному виконанню батьками своїх обов'язків щодо неї. Дитина має право звернутися за захистом своїх прав та інтересів до органу опіки та піклування, інших органів державної влади, органів місцевого самоврядування та громадських організацій. Дитина має право звернутися за захистом своїх прав та інтересів безпосередньо до суду, якщо вона досягла чотирнадцяти років.

Мати, батько та дитина мають право на безперешкодне спілкування між собою, крім випадків, коли таке право обмежене законом.

Батьки мають право на самозахист своєї дитини, повнолітніх дочки та сина. Батьки мають право звертатися до суду, органів державної влади, органів місцевого самоврядування та громадських організацій за захистом прав та інтересів дитини, а також непрацездатних сина, дочки як їх законні представники без спеціальних на те повноважень. Батьки мають право звернутися за захистом прав та інтересів дітей і тоді, коли відповідно до закону вони самі мають право звернутися за таким захистом.

Здійснення батьками своїх прав та виконання обов'язків мають ґрунтуватися на повазі до прав дитини та її людської гідності. Батьківські права не можуть здійснюватися всупереч інтересам дитини. Відмова батьків від дитини є неправозгідною, суперечить моральним засадам суспільства. Ухилення батьків від виконання батьківських обов'язків є підставою для покладення на них відповідальності, встановленої законом.

Неповнолітні батьки мають такі ж права та обов'язки щодо дитини, як і повнолітні батьки, і можуть їх здійснювати самостійно. Неповнолітні батьки, які досягли чотирнадцяти років, мають право на звернення до суду за захистом прав та інтересів своєї дитини. Неповнолітні батьки у суді мають право на безоплатну правову допомогу.

Питання виховання дитини вирішується батьками спільно. Той із батьків, хто проживає окремо від дитини, зобов'язаний брати участь у її вихованні і має право на особисте спілкування з нею. Той із батьків, з ким проживає дитина, не має права перешкоджати тому з батьків, хто проживає окремо, спілкуватися з дитиною та брати участь у її вихованні, якщо таке спілкування не перешкоджає нормальному розвитку дитини. Батьки мають право укласти договір щодо здійснення батьківських прав та виконання обов'язків тим з них, хто проживає окремо від дитини. Договір укладається у письмовій формі та підлягає нотаріальному посвідченню. Той з батьків, хто проживає з дитиною, у разі його ухилення від виконання договору зобов'язаний відшкодувати матеріальну та моральну шкоду, завдану другому з батьків.

Вирішення органом опіки та піклування спору щодо участі у вихованні дитини того з батьків, хто проживає окремо від неї

За заявою матері, батька дитини орган опіки та піклування визначає способи участі у вихованні дитини та спілкуванні з нею того з батьків, хто проживає окремо від неї. Рішення про це орган опіки та піклування постановляє на підставі вивчення умов життя батьків, їхнього ставлення до дитини, інших обставин, що мають істотне значення. Рішення органу опіки та піклування є обов'язковим до виконання. Особа, яка ухиляється від виконання рішення органу опіки та піклування, зобов'язана відшкодувати матеріальну та моральну шкоду, завдану тому з батьків, хто проживає окремо від дитини.

Якщо той із батьків, з ким проживає дитина, чинить перешкоди тому з батьків, хто проживає окремо, у спілкуванні з дитиною та у її вихованні, зокрема якщо він ухиляється від виконання рішення органу опіки та піклування, другий із батьків має право звернутися до суду з позовом про усунення цих перешкод. Суд визначає способи участі одного з

батьків у вихованні дитини (періодичні чи систематичні побачення, можливість спільного відпочинку, відвідування дитиною місця його проживання тощо), місце та час їхнього спілкування. Під час вирішення спору щодо участі одного з батьків у вихованні дитини береться до уваги ставлення батьків до виконання своїх обов'язків, особиста прихильність дитини до кожного з них, вік дитини, стан її здоров'я та інші обставини, що мають істотне значення, в тому числі стан психічного здоров'я одного з батьків, зловживання ним алкогольними напоями або наркотичними засобами.

За заявою заінтересованої сторони суд може зупинити виконання рішення органу опіки та піклування до вирішення спору. У разі ухилення від виконання рішення суду особою, з якою проживає дитина, суд за заявою того з батьків, хто проживає окремо, може передати дитину для проживання з ним. Особа, яка ухиляється від виконання рішення суду, зобов'язана відшкодувати матеріальну та моральну шкоду, завдану тому з батьків, хто проживає окремо від дитини.

Місце проживання дитини, яка не досягла десяти років, визначається за згодою батьків. Місце проживання дитини, яка досягла десяти років, визначається за спільною згодою батьків та самої дитини. Якщо батьки проживають окремо, місце проживання дитини, яка досягла чотирнадцяти років, визначається нею самою.

Батьки мають переважне право перед іншими особами на те, щоб малолітня дитина проживала з ними. Батьки мають право вимагати відібрання малолітньої дитини від будь-якої особи, яка тримає її у себе не на підставі закону або рішення суду. Суд може відмовити у відібранні малолітньої дитини і переданні її батькам або одному з них, якщо буде встановлено, що це суперечить її інтересам.

Підстави позбавлення батьківських прав

Мати, батько можуть бути позбавлені судом батьківських прав, якщо вона, він:

1) не забрали дитину з пологового будинку або з іншого закладу охорони здоров'я без поважної причини і протягом шести місяців не виявляли щодо неї батьківського піклування;

2) ухиляються від виконання своїх обов'язків по вихованню дитини;

3) жорстоко поведуться з дитиною;

4) є хронічними алкоголіками або наркоманами;

5) вдаються до будь-яких видів експлуатації дитини, примушують її до жебракування та бродяжництва;

б) засуджені за вчинення умисного кримінального правопорушення щодо дитини.

Мати, батько можуть бути позбавлені батьківських прав щодо усіх своїх дітей або когось із них. Під час ухвалення рішення про позбавлення батьківських прав суд бере до уваги інформацію про здійснення соціального супроводу сім'ї (особи) у разі здійснення такого супроводу.

Рішення суду про позбавлення батьківських прав після набрання ним законної сили суд надсилає органу державної реєстрації актів цивільного стану за місцем реєстрації народження дитини.

Особа, позбавлена батьківських прав:

1) втрачає особисті немайнові права щодо дитини та звільняється від обов'язків щодо її виховання;

2) перестає бути законним представником дитини;

3) втрачає права на пільги та державну допомогу, що надаються сім'ям з дітьми;

4) не може бути усиновлювачем, опікуном та піклувальником;

5) не може одержати в майбутньому тих майнових прав, пов'язаних із батьківством, які вона могла б мати у разі своєї непрацездатності (право на утримання від дитини, право на пенсію та відшкодування шкоди у разі втрати годувальника, право на спадкування);

б) втрачає інші права, засновані на спорідненості з дитиною.

Особа, позбавлена батьківських прав, не звільняється від обов'язку щодо утримання дитини.

88. Порядок укладення трудового договору. Трудовий контракт.

Трудовий договір є угода між працівником і власником підприємства, установи, організації або уповноваженим ним органом чи фізичною особою, за якою працівник зобов'язується виконувати роботу, визначену цією угодою, з підляганням внутрішньому трудовому розпорядкові, а власник підприємства, установи, організації або уповноважений ним орган чи фізична особа зобов'язується виплачувати працівникові заробітну плату і забезпечувати умови праці, необхідні для виконання роботи, передбачені законодавством про працю, колективним договором і угодою сторін.

Працівник має право реалізувати свої здібності до продуктивної і творчої праці шляхом укладення трудового договору на одному або одночасно на декількох підприємствах, в установах, організаціях, якщо інше не передбачене законодавством, колективним договором або угодою сторін.

Особливою формою трудового договору є контракт, в якому строк його дії, права, обов'язки і відповідальність сторін (в тому числі матеріальна), умови матеріального забезпечення і організації праці працівника, умови розірвання договору, в тому числі дострокового, можуть встановлюватися угодою сторін. Сфера застосування контракту визначається законами України.

89. Припинення трудових правовідносин: підстави та порядок.

Підстави припинення трудового договору

Підставами припинення трудового договору є:

- 1) угода сторін;
- 2) закінчення строку, крім випадків, коли трудові відносини фактично тривають і жодна з сторін не поставила вимогу про їх припинення;
- 3) призов або вступ працівника або власника - фізичної особи на військову службу, направлення на альтернативну (невійськову) службу, крім випадків, коли за працівником зберігаються місце роботи, посада;
- 4) розірвання трудового договору з ініціативи працівника (статті 38, 39), з ініціативи власника або уповноваженого ним органу (статті 40, 41) або на вимогу профспілкового чи іншого уповноваженого на представництво трудовим колективом органу (стаття 45);
- 5) переведення працівника, за його згодою, на інше підприємство, в установу, організацію або перехід на виборну посаду;
- 6) відмова працівника від переведення на роботу в іншу місцевість разом з підприємством, установою, організацією, а також відмова від продовження роботи у зв'язку із зміною істотних умов праці;
- 7) набрання законної сили вироком суду, яким працівника засуджено (крім випадків звільнення від відбування покарання з випробуванням) до позбавлення волі або до іншого покарання, яке виключає можливість продовження даної роботи;
- 7-1) укладення трудового договору (контракту), всупереч вимогам Закону України "Про запобігання корупції", встановленим для осіб, які звільнилися або іншим чином припинили діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, протягом року з дня її припинення;
- 7-2) з підстав, передбачених Законом України "Про очищення влади";
- 8) підстави, передбачені контрактом;
- 9) підстави, передбачені іншими законами.

У випадках, особа підлягає звільненню з посади у триденний строк з дня отримання органом державної влади, органом місцевого самоврядування, підприємством, установою, організацією копії відповідного судового рішення, яке набрало законної сили; особа

підлягає звільненню з посади у порядку, визначеному Законом України "Про очищення влади".

Зміна підпорядкованості підприємства, установи, організації не припиняє дії трудового договору.

У разі зміни власника підприємства, а також у разі його реорганізації (злиття, приєднання, поділу, виділення, перетворення) дія трудового договору працівника продовжується. Припинення трудового договору з ініціативи власника або уповноваженого ним органу можливе лише у разі скорочення чисельності або штату працівників (пункт 1 частини першої статті 40).

90. Неповнолітня особа як суб'єкт трудових правовідносин.

Неповнолітні, тобто особи, що не досягли вісімнадцяти років, у трудових правовідносинах прирівнюються у правах до повнолітніх, а в галузі охорони праці, робочого часу, відпусток та деяких інших умов праці користуються пільгами, встановленими законодавством України.

Не допускається прийняття на роботу осіб молодше шістнадцяти років.

За згодою одного із батьків або особи, що його замінює, можуть, як виняток, прийматись на роботу особи, які досягли п'ятнадцяти років.

Для підготовки молоді до продуктивної праці допускається прийняття на роботу учнів загальноосвітніх шкіл, професійно-технічних і середніх спеціальних навчальних закладів для виконання легкої роботи, що не завдає шкоди здоров'ю і не порушує процесу навчання, у вільний від навчання час по досягненні ними чотирнадцятирічного віку за згодою одного з батьків або особи, що його замінює.

На кожному підприємстві, в установі, організації має вестися спеціальний облік працівників, які не досягли вісімнадцяти років, із зазначенням дати їх народження.

Забороняється застосування праці осіб молодше вісімнадцяти років на важких роботах і на роботах з шкідливими або небезпечними умовами праці, а також на підземних роботах.

Забороняється також залучати осіб молодше вісімнадцяти років до підіймання і переміщення речей, маса яких перевищує встановлені для них граничні норми.

Перелік важких робіт і робіт із шкідливими і небезпечними умовами праці, а також граничні норми підіймання і переміщення важких речей особами молодше вісімнадцяти років затверджуються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я, за погодженням із центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони праці.

Усі особи молодше вісімнадцяти років приймаються на роботу лише після попереднього медичного огляду і в подальшому, до досягнення 21 року, щороку підлягають обов'язковому медичному оглядові.

Забороняється залучати працівників молодше вісімнадцяти років до нічних, надурочних робіт і робіт у вихідні дні.

Для робітників віком до вісімнадцяти років норми виробітку встановлюються виходячи з норм виробітку для дорослих робітників пропорціонально скороченому робочому часу для осіб, що не досягли вісімнадцяти років.

Для молодих робітників, які поступають на підприємство, в організацію після закінчення загальноосвітніх шкіл, професійно-технічних навчальних закладів, курсів, а також для тих, що пройшли навчання безпосередньо на виробництві, в передбачених законодавством випадках і розмірах та на визначені ним строки можуть затверджуватись знижені норми виробітку. Ці норми затверджуються власником або уповноваженим ним органом за погодженням з профспілковим комітетом.

Заробітна плата працівникам молодше вісімнадцяти років при скороченій тривалості щоденної роботи виплачується в такому ж розмірі, як працівникам відповідних категорій при повній тривалості щоденної роботи.

Праця працівників молодше вісімнадцяти років, допущених до відрядних робіт, оплачується за відрядними розцінками, встановленими для дорослих працівників, з доплатою за тарифною ставкою за час, на який тривалість їх щоденної роботи скорочується порівняно з тривалістю щоденної роботи дорослих працівників.

Оплата праці учнів загальноосвітніх шкіл, професійно-технічних і середніх спеціальних навчальних закладів, які працюють у вільний від навчання час, провадиться пропорційно відпрацьованому часу або залежно від виробітку. Підприємства можуть встановлювати учням доплати до заробітної плати.

91. Поняття кримінального права України.

Поняття «кримінальне право» використовується для позначення галузі права, галузі законодавства, науки.

Кримінальне право як галузь законодавства – це система нормативно-правових актів, що визначають коло суспільно небезпечних діянь, які визнаються злочинами, і встановлюють покарання та інші заходи кримінально-правового впливу, що застосовуються за їх вчинення.

Кримінальне право як галузь права – система юридичних норм, що визначають коло суспільно небезпечних діянь, які визнаються злочинами, і встановлюють покарання та інші заходи кримінально-правового впливу, що застосовуються за їх вчинення.

Кримінальне право як наука – це теоретичні погляди, ідеї та уявлення про кримінально-правові явища.

92. Поняття та види злочинів.

Відповідно до ч. 1 ст. 11 КК України злочином є передбачене Кримінальним Кодексом суспільно небезпечне винне діяння (дія або бездіяльність), вчинене суб'єктом злочину.

Класифікація злочинів:

За ступенем тяжкості злочини поділяються на злочини невеликої тяжкості, середньої тяжкості, тяжкі та особливо тяжкі.

За формою вини: умисні та необережні.

За конструкцією: формальні, матеріальні, з усіченим складом.

93. Поняття та елементи складу злочину.

Склад злочину — це система встановлених у кримінальному законі юридичних ознак (об'єктивних і суб'єктивних), що визначають учинене суспільно небезпечне діяння як злочинне. Елементи складу злочину: об'єкт (те, чому в результаті вчинення злочину спричиняється шкода або створюється загроза спричинення такої шкоди), об'єктивна сторона (зовнішня сторона злочину, яка характеризує суспільно небезпечне діяння та його наслідки), суб'єкт (особа, яка вчиняє злочин), суб'єктивна сторона (внутрішня сторона злочину, яка характеризує процеси, що протікають у свідомості суб'єкта злочину у зв'язку з вчиненням ним суспільно небезпечного діяння).

94. Стадії злочину: поняття, види та їх характеристика.

Стадії злочину — це передбачені КК, певні етапи його вчинення, які істотно різняться між собою ступенем реалізації злочинного наміру, тобто характером діяння (дії або бездіяльності) та моментом його закінчення (припинення). Розрізняють такі стадії вчинення злочину: готування, замах на вчинення злочину, закінчений злочин.

Готуванням до злочину відповідно до ст. 14 КК України є підшукування або пристосування засобів чи знарядь, підшукування співучасників або змова на вчинення злочину, усунення перешкод, а також інше умисне створення умов для вчинення злочину.

Замах на вчинення злочину відповідно до ст. 15 КК України – це вчинення особою з прямим умислом діяння (дії або бездіяльності), безпосередньо спрямованого на вчинення злочину, передбаченого відповідною статтею Особливої частини КК України, якщо при цьому злочин не було доведено до кінця з причин, що не залежали від її волі. Замах поділяється на закінчений та незакінчений.

Замах на вчинення злочину є закінченим, якщо особа виконала усі дії, які вважала необхідними для доведення злочину до кінця, але злочин не було закінчено з причин, які не залежали від її волі.

Замах на вчинення злочину є незакінченим, якщо особа з причин, що не залежали від її волі, не вчинила усіх дій, які вважала необхідними для доведення злочину до кінця.

95. Вина та її форми. Характеристика форм вини.

Відповідно до ст. 23 КК України виною є психічне ставлення особи до вчинюваної дії чи бездіяльності, передбаченої КК України, та її наслідків, виражене у формі умислу або необережності. Таким чином, виділяють дві форми вини: умисел та необережність. У свою чергу умисел поділяється на прямий та непрямий, а необережність – на злочинну самовпевненість та злочинну недбалість.

Прямим є умисел, якщо особа усвідомлювала суспільно небезпечний характер свого діяння (дії або бездіяльності), передбачала його суспільно небезпечні наслідки і бажала їх настання.

Непрямим є умисел, якщо особа усвідомлювала суспільно небезпечний характер свого діяння (дії або бездіяльності), передбачала його суспільно небезпечні наслідки і хоча не бажала, але свідомо припускала їх настання (байдуже ставилась до їх настання).

Необережність є злочинною самовпевненістю, якщо особа передбачала можливість настання суспільно небезпечних наслідків свого діяння (дії або бездіяльності), але легковажно розраховувала на їх відвернення.

Необережність є злочинною недбалістю, якщо особа не передбачала можливості настання суспільно небезпечних наслідків свого діяння (дії або бездіяльності), хоча повинна була і могла їх передбачити.

96. Поняття та ознаки співучасті.

Відповідно до ст. 26 КК України співучасть у злочині є умисна спільна участь декількох суб'єктів злочину у вчиненні умисного злочину.

Виділяють об'єктивні та суб'єктивні ознаки співучасті.

Об'єктивні ознаки поділяють на кількісний (множинність суб'єктів, для співучасті повинно бути хоча б 2 особи) і якісний (спільність діяльності, тобто дія або бездіяльність кожного співучасника має бути складовою частиною спільної діяльності, спрямованої на виконання об'єктивної сторони спільного злочину, своїми діяннями співучасники взаємодоповнюють один одного з метою вчинення єдиного спільного злочину) критерії.

До суб'єктивних ознак слід віднести: 1) суб'єктів злочину (усім співучасникам мають бути притаманні ознаки суб'єкта злочину), 2) умисну спільну діяльність (кожен зі співучасників має усвідомлювати, що він вчиняє злочин спільно з іншими суб'єктами, прагнути досягнення єдиного злочинного результату), 3) вчинення умисного злочину (співучасть не можлива у злочинах, вчинених з необережності).

97. Обставини, що виключають злочинність діяння. Види обставин та їх характеристика.

Обставини, що виключають злочинність діяння, — це передбачені КК та іншими нормативно-правовими актами зовнішньо подібні зі злочинами суспільно корисні (соціально прийнятні) та правомірні вчинки, що виключають підставу кримінальної відповідальності за шкоду, заподіяну правоохоронюваним інтересам.

У Розділі VIII КК України закріплено такі обставини, що виключають злочинність діяння: необхідна оборона (ст. 36), уявна оборона (ст. 37), затримання особи, що вчинила злочин (ст. 38), крайня необхідність (ст. 39), фізичний або психічний примус (ст. 40), виконання наказу або розпорядження (ст. 41), діяння, пов'язане з ризиком (ст. 42), виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації (ст. 43).

Обставини, що виключають злочинність діяння, можуть бути класифіковані за різними критеріями. За юридичною формою правомірних вчинків вони можуть бути поділені на такі види: 1) реалізація особою свого суб'єктивного права (наприклад, необхідна оборона, крайня необхідність, затримання злочинця тощо); 2) виконання юридичного обов'язку (наприклад, виконання професійних обов'язків, наказу або розпорядження та ін.); 3) здійснення владних повноважень (наприклад, застосування запобіжних заходів, фізичної сили, спеціальних засобів або зброї, примушування до покори).

98. Поняття та види покарань.

Поняття покарання наводиться у ст. 50 КК України, відповідно до якої покарання є заходом примусу, що застосовується від імені держави за вироком суду до особи, визнаної винною у вчиненні злочину, і полягає в передбаченому законом обмеженні прав і свобод засудженого. Покарання має на меті кару, виправлення засуджених, а також запобігання вчиненню нових злочинів як засудженими, так і іншими особами. Покарання не має на меті завдати фізичних страждань або принизити людську гідність.

Усі покарання поділяються на основні та додаткові. До основних покарань відносяться: громадські роботи, виправні роботи, службові обмеження для військовослужбовців, арешт, обмеження волі, тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців, позбавлення волі на певний строк, довічне позбавлення волі. За один злочин може бути призначене тільки одне основне покарання.

Додатковими покараннями є позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу та конфіскація майна. Додаткові покарання самостійно призначатися не можуть, вони завжди приєднуються до основного покарання.

Штраф та позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю можуть застосовуватися як основні, так і як додаткові покарання.

99. Покарання, які застосовуються до неповнолітніх, та їх характеристика.

Види покарань, які можуть бути застосовані до неповнолітніх, визначаються у ст. 98 КК України. До неповнолітніх, визнаних винними у вчиненні злочину, судом можуть бути застосовані такі основні види покарань: штраф; громадські роботи; виправні роботи; арешт; позбавлення волі на певний строк. Серед додаткових покарань до неповнолітніх можуть бути застосовані штраф та позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю.

На відміну від інших осіб, названі покарання при застосуванні до неповнолітніх мають певні обмеження. Штраф застосовується лише до неповнолітніх, що мають самостійний доход, власні кошти або майно, на яке може бути звернене стягнення і не може перевищувати 500 НМДГ.

Громадські роботи можуть бути призначені неповнолітньому у віці від 16 до 18 років на строк від тридцяти до ста двадцяти годин і полягають у виконанні неповнолітнім

робіт у вільний від навчання чи основної роботи час. Тривалість виконання даного виду покарання не може перевищувати двох годин на день.

Виправні роботи можуть бути призначені неповнолітньому в віці від 16 до 18 років за місцем роботи на строк від двох місяців до одного року (відрахування із заробітку встановлюється в межах від п'яти до десяти відсотків).

Арешт полягає у триманні неповнолітнього, який на момент постановлення вироку досяг шістнадцяти років, в умовах ізоляції в спеціально пристосованих установах на строк від п'ятнадцяти до сорока п'яти діб.

Покарання у виді позбавлення волі неповнолітні відбувають у спеціальних виховних установах. Позбавлення волі не може бути призначене неповнолітньому, який вперше вчинив злочин невеликої тяжкості.

Покарання у виді позбавлення волі призначається неповнолітньому:

- 1) за вчинений повторно злочин невеликої тяжкості - на строк не більше одного року шести місяців;
- 2) за злочин середньої тяжкості - на строк не більше чотирьох років;
- 3) за тяжкий злочин - на строк не більше семи років;
- 4) за особливо тяжкий злочин - на строк не більше десяти років;
- 5) за особливо тяжкий злочин, поєднаний з умисним позбавленням життя людини, - на строк до п'ятнадцяти років.

100. Особливості кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх.

Для неповнолітніх порівняно з особами, які на момент вчинення злочину досягли 18 років, передбачені пільгові умови кримінальної відповідальності та покарання.

Відповідно до ст. 97 КК України неповнолітнього, який вперше вчинив злочин невеликої тяжкості або необережний злочин середньої тяжкості, може бути звільнено від кримінальної відповідальності, якщо його виправлення можливе без застосування покарання. У цих випадках суд застосовує до неповнолітнього примусові заходи виховного характеру, визначені законом.

Також до неповнолітнього може бути застосоване обмежене коло покарань, а самі покарання призначаються на менший строк та характеризуються меншим розміром.

Відповідно до положень ст. 105 КК України неповнолітній, який вчинив злочин невеликої або середньої тяжкості, може бути звільнений судом від покарання із застосуванням примусових заходів виховного характеру, якщо буде визнано, що внаслідок щирого розкаяння та подальшої бездоганної поведінки він на момент постановлення вироку не потребує застосування покарання.

Строки давності за злочин, вчинений неповнолітнім, строки погашення та зняття судимості а також мінімальний строк відбуття покарання, після якого може бути застосовано умовно-дострокове звільнення від відбування покарання, для неповнолітніх також характеризуються меншим розміром.

III. Ситуаційні завдання

1. Прогулюючись з дитиною віком семи років парком імені Тараса Шевченка в м. Києві, Ви побачили, як громадянин А. розпиває спиртні напої.

Які Ваші подальші дії?

Звернутися до наряду патрульної поліції за його наявності чи зателефонувати 102.

2. У крамниці «Фора» Ви придбали тютюнові вироби, на яких немає марок акцизного збору встановленого зразка?

Які Ваші дії?

Повідомити органи Національної поліції безпосередньо звернувшись до найближчого відділу або зателефонувати 102.

3. Водій автомобіля «Урал» з номерами військової частини «3033» запропонував Вам придбати в нього пальне за зниженими цінами.

Які Ваші дії?

Відмовитись від такої пропозиції. Записати номер автомобіля «Урал» повідомити про цей факт органи Національної поліції безпосередньо звернувшись до найближчого відділу або зателефонувати 102.

4. У під'їзді Вашого будинку громадянин В. розпиває пиво з громадянином К, вік якого 13 років.

Які Ваші дії?

Повідомити про це органи Національної поліції, зателефонувавши 102

5. Біля парку громадянка С. продає яблука та м'ясні продукти.

Які Ваші дії як пересічного громадянина?

Повідомити органи Національної поліції безпосередньо звернувшись до найближчого відділу або зателефонувати 102 про факт торгівлі у невстановлених місцях.

6. У ботанічному саду громадянка С. за допомогою маленької лопатки зрубує самшитовий кущ.

Які Ваші дії?

Повідомити органи Національної поліції безпосередньо звернувшись до найближчого відділу або зателефонувати 102, а також повідомити про це адміністрацію ботанічного саду.

7. Ви бачили, як Ваш колега знищив свій військовий квиток із метою ухилення від призову на військову службу.

Які Ваші дії?

Повідомити про факт умисного зіпсування документів військового обліку органи Національної поліції безпосередньо звернувшись до найближчого відділу або зателефонувати 102, або до найближчого військового комісаріату.

8. Громадянин К., зайшовши на перон станції метрополітену, запалив цигарку.

Які Ваші дії?

Повідомити органи Національної поліції безпосередньо звернувшись до наряду поліції на станції метрополітену за умов його наявності або до чергового по станції, або зателефонувати 102

9. Святкуючи День народження, сусід К. почав співати пісні о 3.00 год. Сусід Р. викликав поліцію.

Чи правомірні їх дії?

Дії сусіда К. неправомірні, оскільки він порушує вимоги законодавчих та інших нормативно-правових актів щодо захисту населення від шкідливого впливу шуму чи правил додержання тиші в населених пунктах і громадських місцях (ст. 182 Кодексу України про адміністративні правопорушення), в свою чергу дії сусіда Р. є правомірними.

10. Ви були свідком того, як п'яні студенти навмисно розбили вітрину продуктового магазину.

Які Ваші подальші дії?

Повідомити органи Національної поліції, зателефонувати 102 та повідомити прикмети правопорушників.

11. Громадянин К. не сплатив за проїзд у громадському транспорті та відмовлявся сплатити штраф контролеру, у зв'язку з чим контролер запропонував йому пройти до відділення Національної поліції України.

Чи правомірні дії контролера?

Так, правомірні, оскільки громадянином К. вчинено адміністративне правопорушення, безбілетний проїзд.

12. Семикласник Іван К. звернувся до відділу поліції з повідомленням про крадіжку в нього мобільного телефону. Проте у відділі поліції в прийнятті заяви про злочин йому було відмовлено на підставі того, що він є неповнолітнім і не має права особисто подавати такі заяви.

Чи правомірно було відмовлено семикласнику Івану К. у прийнятті заяви про злочин?

Семикласнику Івану К. було неправомірно відмовлено у прийнятті заяви про злочин. Тому що норми Кримінального процесуального кодексу України та положення Інструкції про порядок ведення єдиного обліку в органах поліції заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та інші події, що затверджена Наказом МВС України від 06.11.2015 року № 1377, не містять правових заборон щодо віку особи, яка подає заяву про злочин. Відповідно до ч. 4 ст. 214 Кримінального процесуального кодексу України відмова у прийнятті та реєстрації заяви чи повідомлення про кримінальне правопорушення не допускається.

13. У загальноосвітній школі № 133 на перерві між уроками побилися двоє п'ятикласників. Унаслідок цього одному з них було зламано ребро та вибито зуб. Директор школи викликав наряд патрульної поліції. Прибувши на місце події, патрульні попросили дітей по одинці, без директора та вчителів, зайти до методичного кабінету для допиту.

Чи правомірними є дії патрульних поліцейських? Як мав діяти директор школи в такій ситуації?

Дії патрульних поліцейських є неправомірними. Оскільки відповідно до ч. 3 ст. 214 Кримінального процесуального кодексу України лише огляд місця події у невідкладних випадках може бути проведений до внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань. Крім того, відповідно до ч. 1 ст. 226 Кримінального процесуального кодексу України допит малолітньої (дитина до досягнення нею чотирнадцяти років) або неповнолітньої (малолітня особа, а також дитина у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років) особи проводиться у присутності законного представника, педагога або психолога, а за необхідності – лікаря.

Тому до внесення відповідних відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань директор повинен відмовити патрульним поліцейським щодо проведення допитів дітей за відсутності законного представника, педагога або психолога, а за необхідності – лікаря.

14. Неповнолітній школяр Петро Г. купив у кіоску пачку цигарок та відразу ж запалив цигарку. Після того як Петро Г. розплатився за покупку та отримав чек, підійшов поліцейський і затримав його.

Які порушення виявив поліцейський? Чи правомірно він діяв? Кого і за що буде притягнуто до відповідальності?

Поліцейський виявив адміністративне правопорушення, передбачене ч. 2 ст. 156 КУпАП, а саме тютюнових виробів особі, яка не досягла 18 років. В цьому випадку до адміністративної відповідальності буде притягнуто продавця кіоску.

15. Учитель фізкультури Федір К. під час перерви між уроками вийшов на спортивний майданчик та запалив електронну сигарету. У цей час до нього підійшов поліцейський та затримав його.

Які порушення виявив поліцейський? Чи правомірно він діяв? Чи буде притягнуто до відповідальності учителя за паління електронної цигарки?

Поліцейський виявив правопорушення, передбачене статтею 175-1 КУпАП «Куріння тютюнових виробів у заборонених місцях». Поліцейський діяв правомірно, оскільки забороняється куріння тютюнових виробів, а також електронних сигарет і кальянів у приміщеннях та на території навчальних закладів. Вчителя буде притягнуто до адміністративної відповідальності.

16. 28 серпня 2016 року о 23.00 мешканці багатоповерхового будинку по вулиці Маяковського викликали дільничного офіцера поліції у зв'язку з тим, що з однієї з квартир гучно лунала музика. Дільничний офіцер поліції, прибувши на місце виклику, з'ясував такі обставини: неповнолітній Новіков, скориставшись відсутністю його батьків, вирішив запросити до себе друзів для відпочинку. Новіков та його друзі в стані алкогольного сп'яніння палили в під'їзді та слухали гучну музику.

Кваліфікуйте дії неповнолітніх та їх батьків. Як має діяти дільничний офіцер у цій ситуації?

В цьому випадку має місце вчинення адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 182 КУпАП «Порушення вимог законодавчих та інших нормативно-правових актів щодо захисту населення від шкідливого впливу шуму чи правил додержання тиші в населених пунктах і громадських місцях» та ст. 175-1 «Куріння тютюнових виробів у заборонених місцях». Якщо неповнолітні вчинили правопорушення у віці від 16 до 18 років, то вони будуть нести адміністративну відповідальність, а також їх батьки за ст. 184 КУпАП «Невиконання батьками або особами, що їх замінюють, обов'язків щодо виховання дітей». Якщо їм менше 16 років, то відповідальність будуть нести тільки батьки, а до неповнолітніх будуть застосовані профілактичні заходи працівниками підрозділів ювенальної превенції.

17. Хлопця 13 років було затримано працівниками поліції на місці вчинення злочину, а саме під час крадіжки гаманця у жінки похилого віку. При цьому він поводив себе зухвало, вживав нецензурні слова, намагався втекти, розірвав поліцейському куртку.

Які дії має вжити поліцейський? Яку відповідальність буде нести дитина?

Відповідно до ч. 2 ст. 492 Кримінального процесуального кодексу України затримання та тримання під вартою можуть застосовуватися до неповнолітнього лише у разі, якщо він підозрюється або обвинувачується у вчиненні тяжкого чи особливо тяжкого злочину. В умовах задачі зазначено, що хлопцю, який вчинив крадіжку (злочин середньої тяжкості), 13 років, тому поліцейський повинен його звільнити. Дитина не буде нести кримінальної відповідальності, оскільки не має ознак суб'єкта злочину.

18. На своє 16-річчя Петро Бочкарьов запросив друзів. Батьки дозволили підліткам випити дві пляшки шампанського і залишили їх самих святкувати вдома. Хлопці та дівчата танцювали, слухали музику, розважалися. О 21.15 у квартирі пролунав дзвоник. Це прибув дільничний офіцер поліції, якого за цією адресою направив оперативний черговий Мінського РУНП з приводу заяви сусіда Григи, який скаржився на гучну музику і галас, що лунали з квартири сусідів Бочкарьових.

Хто і за які порушення в цій ситуації несе відповідальність? Проаналізуйте ситуацію і дії дільничного офіцера поліції.

19. 25.02.2017 р. на зупинку громадського транспорту під'їхав легковий автомобіль з розпізнавальним знаком патрульної поліції. З автомобіля вийшли двоє поліцейських, які підійшли до кіоску, купили каву та цигарки. Після цього працівники патрульної поліції

пили каву. У цей час під'їхав тролейбус, який через припаркований поліцейський автомобіль не зміг заїхати на відведену дорожнім знаком зупинку. Водій тролейбуса був змушений здійснити висадку пасажирів з другої полоси. Пасажири, виходячи з тролейбуса, обурювалися діями поліцейських і показували на них пальцями. Поліцейські не реагували та продовжували пити каву.

Проаналізуйте ситуацію та сформуйте власне бачення.

У цьому випадку має місце порушення правил етичної поведінки поліцейських, крім того працівники поліції порушили правила дорожнього руху, оскільки здійснили паркування у невстановленому місці.

20. За адресою: м. Київ, вул. Народного Ополчення, 9А розташовано офіс Управління патрульної поліції м. Києва.

Щоденно о 8.00 год із зупинки громадського транспорту до офісу йдуть патрульні поліцейські з порушенням форменого одягу: несуть різнокольорові наплічники або пакети. Підійшовши до кіоску, який розташований на зупинці громадського транспорту, купують каву, цигарки та, ідучи по тротуару, п'ють каву, палять цигарки та плюють на землю. Люди спостерігають таку картину із саркастичними посмішками та роблять зауваження. Однак працівники патрульної поліції не реагують на зауваження перехожих та продовжують рух до офісу.

Проаналізуйте ситуацію та сформуйте власне бачення.

У цьому випадку має місце порушення правил етичної поведінки поліцейських та правила однострою.

21. Інколи для проїзду охоронюваних осіб держави в м. Києві на перехресті доріг виставляють регулювальника патрульної поліції для забезпечення проїзду зазначених осіб. Така особа без розпізнавальних знаків регулює дорожній рух. Спостерігаючи за діями поліцейського, складається враження, що регулювальник сам боїться автомобілів, які на швидкості рухаються повз нього, та дає вказівки чи побажання учасникам дорожнього руху незрозумілими жестами. Це створює певну особисту небезпеку як для самого регулювальника, так і для інших учасників дорожнього руху. Причина в тому, що в поліцейського відсутні розпізнавальні знаки, які вирізняють його від інших учасників дорожнього руху.

Проаналізуйте ситуацію та сформуйте власне бачення.

У цьому випадку має місце порушення правил однострою поліцейських.

22. 5 вересня 2017 року (недільним ранком) близько 9.40 год до поліції звернувся громадянин П. з повідомленням про те, що по вул. В. Великого, 16 здійснюється будівництво котеджу громадянином М. Будівельні роботи супроводжуються гучним гуркотінням будівельної техніки.

На зауваження та вимогу припинити роботу у вихідний представник власника котеджу вигнав заявника, погрожуючи розправою за незаконне проникнення до приватної території. Припинити гуркотіння відмовився. Громадянин П. також повідомив, що до забудовника уже застосовувалися заходи стягнення з порушеного питання.

Чи містяться в умовах задачі складні правопорушення? Які дії поліції за даною ситуацією?

В цьому випадку має місце вчинення адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 182 КУпАП «Порушення вимог законодавчих та інших нормативно-правових актів щодо захисту населення від шкідливого впливу шуму чи правил додержання тиші в населених пунктах і громадських місцях». Поліцейські повинні виїхати на місце вчинення правопорушення для з'ясування обставин і складання протоколу про адміністративне правопорушення.

23. Ідучи вулицею, Ви побачили, як патрульний поліцейський зупинив двох перехожих чоловіків. Підійшовши ближче, Ви почули, що патрульний вимагає від них

надати документи, які посвідчують їхню особу. На цю вимогу чоловіки повідомили, що вони брати і вийшли прогулятися містом, а особистих документів не взяли. Одночасно вони запитали поліцейського, з чим пов'язані їхнє зупинення та нагальна вимога перевірки особи?

Громадяни запропонували поліцейському надати своє службове посвідчення, але останній не зробив цього.

У зв'язку з тим, що зупинені особи почали голосно обурюватися діями патрульного, який вже почав рукою проводити по поверхні їхнього одягу в пошуках сторонніх предметів, та заявили про свою незгоду з такою перевіркою, поліцейський повідомив, що їх затримано й вони мають пройти до поліцейського відділку.

Визначте, чи може поліцейський зупиняти громадян для перевірки їхньої особи, вимагати документи, що посвідчують особу, та робити поверхневий огляд одягу з метою виявлення будь-яких речей або предметів, а також обмежувати пересування особи (затримання).

Поліцейський може зупиняти громадян для перевірки їхньої особи, вимагати документи, що посвідчують особу, та робити поверхневий огляд одягу з метою виявлення будь-яких речей або предметів, а також обмежувати пересування особи (затримання) тільки за наявності підстав, визначених у Законі України «Про Національну поліцію»

24. До громадянина С. подзвонив у двері дільничний офіцер поліції, який пояснив, що він прийшов із колишньою дружиною його сусіда К., щоб вона забрала свої речі, оскільки хазяїн квартири зачинився в хаті, нікому не відчиняє і не хоче віддавати особисті речі дружини. Дільничний офіцер поліції попросив громадянина С. (сусіда) бути свідком відкриття замка його квартири слюсарем ЖЕКу та засвідчити факт збирання належних їй речей.

Чи мають право поліцейські проникати до житла чи іншого володіння особи? Якщо мають, то в яких випадках?

Відповідно до ч. 3 ст. 233 Кримінального процесуального кодексу України слідчий, прокурор має право до постановлення ухвали слідчого судді увійти до житла чи іншого володіння особи лише у невідкладних випадках, пов'язаних із врятуванням життя людей та майна чи з безпосереднім переслідуванням осіб, які підозрюються у вчиненні злочину.

25. Сучасна правова теорія виробила значну кількість наукових уявлень про конструкцію правової держави, що є певною теоретичною цінністю та здобутком усієї історії розвитку політико-правової думки. Уся сукупність знань у цьому напрямку зводиться до існування системи ознак, принципів, вимог або характерних рис тощо. При цьому більшість авторів сходяться у тому, що обов'язковими параметрами правової держави мають бути: верховенство права та правового закону в системі національного законодавства; реалізація принципу розподілу влади; реальність гарантованих державою основних прав та свобод громадян.

Назвіть із наведеного переліку ті ознаки, які, на Вашу думку, не відображають основних властивостей правової держави та не дають можливостей відрізнити її від інших типів держав?

1 – розподіл влади на законодавчу, виконавчу, судову;

2 – наявність Конституційного Суду;

3 – наявність державного апарату управління та примусу;

4 – високий рівень ефективності роботи правоохоронних органів;

5 – наявність у державі Конституції та системи законодавства;

6 – утілення в життя суспільства ідей політичного плюралізму, демократизму, соціальної справедливості, свободи віросповідань;

7 – взаємна відповідальність держави та особи;

8 – правова держава і громадянське суспільство виступають суб'єктами правових відносин на засадах рівності відносно до права;

- 9 – існування самоврядування як інституту громадянського суспільства;
- 10 – закріплення у праві статусу інституту приватної власності;
- 11 – здійснення соціального захисту населення;
- 12 – високий рівень правової культури громадян.

26. Аристотель у своїй роботі «Політика» писав про те, що держава є вищою формою людського спілкування, яка охоплює всі інші форми спілкування, що держава виникає заради потреб життя і для досягнення певного блага. У процесі свого розвитку держава проходить, на думку філософа, кілька етапів, які ототожнюються з етапами соціального об'єднання та здійснюються людьми в їх природному намаганні до спілкування.

Перший етап – це сім'я, що складається з чоловіка, жінки і дітей. Далі – велика (розширена) сім'я, яка об'єднує вже декілька поколінь кровних родичів із боковими гілками родинного відмежування. Потім – село або поселення і врешті-решт – поліс. Поліс в Аристотеля – це вища форма об'єднання людей, до якої належать усі інші.

Представником якої концепції виникнення держави можна вважати Аристотеля?

Аристотеля можна вважати представником Антропологічної (патріархальної) теорії.

27. Згідно з теорією права, у структурі норми виділяють три складові компоненти – гіпотезу, диспозицію, санкцію, кожний з яких виконує свою специфічну функцію, забезпечуючи логічність та цілісність норми. Крім того, законодавець використовує різні способи викладення нормативного матеріалу в текстах нормативно-правових актів, а самі структурні елементи мають видову класифікацію.

Знайдіть у тексті правову норму, охарактеризуйте її структуру та види структурних компонентів.

Витяг з нормативного тексту для аналізу

Стаття 81. Залишення позову без розгляду.

Господарський суд залишає позов без розгляду, якщо:

- 1) позовну заяву підписано особою, яка не має права підписувати її, або особою, посадове становище якої не зазначено;
- 2) у провадженні господарського суду або іншого органу, що діє в межах своєї компетенції, є справа з господарського спору між тими ж сторонами, про той самий предмет і з тих самих підстав;
- 3) позивач не вжив заходів досудового врегулювання спору у випадках, передбачених статтею 5 цього Кодексу, і можливість такого врегулювання не втрачена;
- 4) позивач не звертався до установи банку за одержанням від відповідача заборгованості, коли її, відповідно до законодавства, слід було одержати через банк;
- 5) позивач без поважних причин не подав матеріали на вимогу господарського суду, необхідні для вирішення спору, або представник позивача не з'явився на виклик на засідання господарського суду і його нез'явлення перешкоджає вирішенню спору;
- 6) громадянин відмовився від позову, який було подано в його інтересах прокурором.

1. «Господарський суд залишає позов без розгляду» – **диспозиція**;

2. «1) якщо позовну заяву підписано особою, яка не має права підписувати її, або особою, посадове становище якої не зазначено;

2) якщо у провадженні господарського суду або іншого органу, що діє в межах своєї компетенції, є справа з господарського спору між тими ж сторонами, про той самий предмет і з тих самих підстав;

- 3) якщо позивач не вжив заходів досудового врегулювання спору у випадках, передбачених статтею 5 цього Кодексу, і можливість такого врегулювання не втрачена;
- 4) якщо позивач не звертався до установи банку за одержанням від відповідача заборгованості, коли її, відповідно до законодавства, слід було одержати через банк;
- 5) якщо позивач без поважних причин не подав матеріали на вимогу господарського суду, необхідні для вирішення спору, або представник позивача не з'явився на виклик на засідання господарського суду і його нез'явлення перешкоджає вирішенню спору;
- 6) якщо громадянин відмовився від позову, який було подано в його інтересах прокурором» – гіпотеза

28. Однією з функцій держави в духовній сфері життя суспільства є культурно-виховна функція, реалізація якої здійснюється завдяки функціонуванню цілісної системи державних установ – школи, бібліотеки, науково-дослідні інститути, будинки культури, театри тощо. Однак протягом останніх років на реалізацію цієї функції скорочуються бюджетні витрати, а частина зазначених закладів або переходять у недержавну власність, або змінюють напрям своєї діяльності. Крім того, із скасуванням державної цензури на ринку культурних послуг з'являються зразки дуже низького рівня якості, в яких не стверджуються ідеали гуманізму, справедливості, правди і добра. Широко пропагується продукція представників зарубіжної культури, що створює певний дисбаланс у використанні засобів виховного впливу не на користь національному інтересу.

Чи може громадянське суспільство взяти на себе повною мірою обов'язок щодо реалізації культурно-виховної функції держави і таким чином підмінити собою державу?

Вважаємо, що повною мірою реалізацію культурно-виховної функції держави громадянське суспільство взяти на себе не може. Тому що потрібна існувати державна зацікавленість, державна політика щодо розвитку культурно-виховної функції у молоді. В свою чергу громадянське суспільство може та мусить попогати державі в такій роботі через свої власні інститути, такі як сім'я, школа, церква, трудові колективи та ін.

29. Громадянин В. має робочий стаж на заводі «Арсенал» 32 роки., Обіймав послідовно посади слюсаря-інструментальника, майстра зміни, начальника цеху, головного інженера, чому значною мірою сприяло закінчення без відриву від виробництва технікуму, а потім інституту.

Однак із досягненням пенсійного віку, враховуючи значний стаж роботи на виробництві, В. було звільнено з роботи за власним бажанням наказом № 12/75 Км від 01.01.2001 р.

В., перебуваючи на пенсії, придбав садову ділянку та зайнявся садівництвом, рибалкою тощо. Одного разу він помітив нестачу в його господарстві частини електроприладів та садового інвентаря, про що офіційно повідомив дільничного офіцера поліції, зазначивши в заяві всі подробиці цих обставин. Через чотири місяці було встановлено особу, яка вчинила злочин, а згодом, за рішенням суду, потерпілому В відшкодовано матеріальні збитки.

Проаналізуйте всі життєві обставини, пов'язані з історією громадянина В., та визначте ті, які можна вважати юридичними фактами, розподіляючи їх за вольовою ознакою.

За вольовою ознакою юридичні факти поділяються на дії – залежить від волі людини та події – що не залежать від волі людини, виходячи із завдання висновки такі:

а) дія – влаштування на посади слюсаря-інструментальника, майстра зміни, начальника цеху, головного інженера, навчання у технікумі, а потім інституті, звільнення з роботи за власним бажанням, скоєння особою крадіжки з території садової ділянки.

30. Учень 11-А класу середньої школи № 34 Петриченко Василь на одному із занять з курсу «Правознавство» висловив думку, що в реалізації державних функцій бере участь усе населення країни, і що він сам, його батьки також є суб'єктом реалізації окремих функцій держави. Аргументуючи свою відповідь, Василь навів декілька прикладів:

- 1) господарсько-стимулююча функція (він та його батьки працюють у недержавному секторі економіки, виробляють матеріальні блага для жителів регіону);
- 2) соціальна (їхні заробітки обкладаються податком, який витрачається, зокрема, на адресну допомогу пенсіонерам, інвалідам, багатодітним сім'ям тощо);
- 3) забезпечення законності (цю функцію держави, на думку учня, він реалізує шляхом здійснення правомірної поведінки);
- 4) екологічна (Василь та його родина не завдають шкоди природі, дбають про рослинний світ за місцем свого проживання);
- 5) законодавча (реалізується шляхом участі в референдумах та в процесі виборів, коли формується парламент – законодавчий орган держави).

Чи погоджуєтесь Ви з такою аргументацією? Обґрунтуйте відповідь.

Погоджуюсь, тому що громадяни держави є тим самим інструментом за допомогою якого держава має змогу реалізовувати свої функції.

31. Міністр юстиції США Джон Ешкрофт після подій 11 січня 2001 р. (учинення терористичного акту) увів звичай починати робочий день у міністерстві з ранкової молитви. Через деякий час міністр запропонував підлеглим виконувати також його власні пісні, тексти яких він роздавав перед ранковою нарадою, щоб усі присутні мали можливість приєднатися до їх виконання. Однак значна частина співробітників не підтримали цю ідею і навіть відмовилися співати (з повідомлення газети «Сьогодні» від 6 березня 2002 р.).

Чи можна вважати введення такого правила для співробітників міністерства правомірним? Чи можна взагалі вольовим рішенням ввести звичай як правило поведінки?

Рішення Міністра щодо ранкового співу його пісень не можна вважати правомірним. Крім того, не можна вольовим рішенням керівника (Міністра) вводити норми-звичаї як правило поведінки. Такі норми не є обов'язковими для виконання, а входять у звички людей лише завдяки їх багаторазовому використанню.

32. Громадянка Н., знаючи про те, що анакаптиса пірамідального занесено до Червоної книги України і він є видом, який зникає, вирішила особисто зайнятися розведенням цієї рослини, з метою подальшого її продажу й отримання прибутку. Під час реалізації її було попереджено про незаконність операцій з цією рослиною. Н. заперечила, оскільки вона особисто виростила рослину в домашніх умовах, а отже, не завдає шкоди природі.

Визначте, яким нормативним актом регламентуються ці відносини. Дайте правову оцінку ситуації, що виникла з громадянкою Н.

У цьому випадку громадянка порушила ст.88-1 Кодекса України про адміністративні правопорушення, оскільки здійснювала незаконних продаж рослини занесеної до Червоної Книги.

33. Після набуття Україною незалежності певний час тривали політичні дискусії щодо форми територіального устрою держави, які остаточно вирішено з прийняттям Конституції України 1996 р.

Проаналізуйте нижче запропонований Вам нормативний матеріал та визначте юридичну силу актів, з яких було зроблено витяги.

Витяги з чинного законодавства України

Ст. 2. Суверенітет України поширюється на всю її територію. Україна є унітарною державою. Територія в межах існуючого кордону є цілісною і недоторканною.

Ст. 4. В Україні існує єдине громадянство...

Ст. 2. У частині 1 йдеться про поширення суверенітету України на всю її територію. Суверенітет – верховенство, єдність, повнота, самостійність та незалежність суб'єкта влади від інших соціальних суб'єктів у формуванні та реалізації внутрішньої та зовнішньої політики. Суверенітет є загальновизнаним принципом міжнародного права, закріплюється у Статуті ООН, інших міжнародних договорах та угодах.

Під територією, на яку поширюється суверенітет України, розуміють частину земної кулі, до складу якої належать: сухопутна територія, водна територія (внутрішні морські води і територіальне море), повітряна територія (простір над сухопутною і водною територіями, до космічного простору), підземна територія (простір під сухопутною і водною територіями, до технічно доступної глибини), континентальний шельф, виключна (морська) економічна зона.

У частині 2 ст. 2 Конституції України ідеться про те, що Україна є унітарною державою. Унітарна держава – держава, територія якої поділяється на адміністративно-територіальні одиниці, що не мають статусу державних утворень, не мають ознак суверенітету, хоча окремі з них і можуть мати статус територіальної автономії.

У частині 3 коментованої статті зазначено, що територія України в межах існуючого кордону є цілісною і недоторканною. Насамперед слід зазначити, що згідно із ст. 1 Закону України «Про державний кордон України» від 4 листопада 1991 р. із змінами, станом на 5 листопада 2009 р., під державним кордоном України необхідно розуміти лінію і вертикальну поверхню, що проходить по цій лінії, які визначають межі території України – суші, вод, надр, повітряного простору.

Ст. 4. Громадянство України – це «правовий зв'язок між фізичною особою і Україною, що знаходить свій вияв у їх взаємних правах та обов'язках» (ст. 1 Закону України «Про громадянство»).

34. Учні юридичного ліцею № 28 м. Обухів Київської області, згідно з вимогами навчальної програми, з вересня розпочали вивчення курсу «Правознавство». На урочистих зборах до початку занять перед ними виступила вчителька, яка мала викладати цей предмет, і розповіла про головні завдання, що стоять перед учнями ліцею в наступному навчальному році. У своєму виступі вона акцентувала увагу на тому, що всі учні ліцею як майбутні юристи мають стати висококультурними та грамотними людьми, патріотами своєї справи і з цією метою їм необхідно оволодіти системою знань, навичок та вмінь щодо майбутньої професії.

Про які знання та вміння, що забезпечують високий рівень правової культури, йшлося у промові?

Правова культура – це різновид загальної культури, який становить систему цінностей, що досягнуті людством у галузі права. Серед знань, вмінь та правових цінностей, про які йшлося у промові, можна виділити активність суб'єктів права у правовій сфері, добровільність виконання вимог правових норм, реальність прав і свобод громадян, ефективність правового регулювання, якісні закони, досконала юридична техніка, розвинута правова наука, юридична освіта, ефективна юридична практика, стабільний правопорядок.

Систему цінностей в галузі права, що існують в реальному функціонуванні в суспільстві, називають правовою реальністю, яка у структурному відношенні збігається з поняттям «правова система».

35. На пропозицію викладача навести приклад конституційно-правової відповідальності студент Зайченко відповів, що конституційно-правові норми мають одно- або двочленну структуру (диспозиція, диспозиція і гіпотеза) і тому не можуть передбачати юридичної відповідальності.

Дайте обґрунтовану оцінку відповіді студента.

Норма конституційного права – це формально визначене, встановлене чи санкціоноване Українським народом або державою чи суб'єктами місцевого самоврядування правило поведінки чи діяльності, що регулює суспільні відносини, які є предметом конституційного права і забезпечується системою конституційних гарантій.

Конституційно-правова відповідальність є видом юридичної відповідальності, тому їй властиві ознаки, які характеризують юридичну відповідальність у цілому, а саме: 1)

відповідальність є наслідком правопорушення; 2) вона пов'язана із реалізацією санкцій, встановлених у нормах права.

Водночас конституційно-правова відповідальність характеризується такими специфічними ознаками: 1) вона спрямована на правову охорону Конституції України; 2) вона часто межує з політичною відповідальністю, але політичний характер цієї відповідальності проявляється тільки щодо тих суб'єктів правовідносин, діяльність яких пов'язана із здійсненням політичної влади: Президент України, Кабінет Міністрів України, Верховна Рада України, народні депутати України, політичні партії тощо.

36. Розкриваючи питання «Предмет галузі конституційного права України», студент Хоменко стверджував, що конституційно-правові норми регулюють виключно політичні відносини.

Дайте оцінку відповіді студента Хоменка. Чи можна, на Вашу думку, виділити сферу однорідних суспільних відносин, які б становили предмет галузі конституційного права?

Узагальнюючи погляди вчених-конституціоналістів щодо предмета конституційного права, можна стверджувати, що предметом конституційного права України є політичні та інші найважливіші суспільні відносини в Україні. У першу чергу, це-суспільні відносини, пов'язані з основами конституційного ладу України; конституційно-правовим статусом людини і громадянина; формами безпосередньої демократії; організацією та діяльністю органів законодавчої, виконавчої та судової влади і Президента України, контрольно-наглядових й інших органів державної влади; адміністративно-територіальним устроєм України; місцевим самоврядуванням; правовим захистом України; національною безпекою та обороною України.

37. Про яких суб'єктів конституційного права йдеться у статті 53 Конституції України?

Стаття 53 Конституції встановлює: «Кожен має право на освіту» Повна загальна середня освіта є обов'язковою. Держава забезпечує доступність і безоплатність дошкільної, повної загальної середньої, професійно-технічної, вищої освіти в державних і комунальних навчальних закладах; розвиток дошкільної, повної загальної середньої, позашкільної, професійно-технічної, вищої і післядипломної освіти, різних форм навчання; надання державних стипендій та пільг учням і студентам.

Громадяни мають право безоплатно здобути вищу освіту в державних і комунальних навчальних закладах на конкурсній основі.

Громадянам, які належать до національних меншин, відповідно до закону гарантується право на навчання рідною мовою чи на вивчення рідної мови у державних і комунальних навчальних закладах або через національні культурні товариства”.

38. Характеризуючи об'єкти конституційного регулювання, студент Вовк зазначив, що Конституція України регулює два блоки суспільних відносин: права і свободи людини та громадянина та належну організацію публічної влади.

Дайте оцінку відповіді студента Вовка.

Для конституційного права України також властиве особливе коло суспільних відносин, що є предметом конституційно-правового регулювання. Відносини поділяються: відносини, які складають основоположні засади народовладдя, народний суверенітет; відносини, які розкривають побудову, устрій держави як організації влади народу і для народу; відносини, які визначають основоположні засади функціонування держави (діяльний, "робочий" аспект держави); відносини, що визначають характер зв'язків між державою і конкретною особою.

39. Громадянка України Галушко виїхала працювати до Греції, де через рік у неї народилася дитина.

Чи буде визнано дитину Галушко громадянином України, якщо її батько невідомий? Чи зміниться ситуація, якщо буде встановлено, що батьком дитини є громадянин Італії?

У ст. 7 Закону України "Про громадянство України" встановлено, що громадянином України є: 1) особа, батьки або один із батьків якої на момент її народження були громадянами України; 2) особа, яка народилася на території України від осіб без громадянства, які на законних підставах проживають на території України; 3) особа, яка народилася за межами України від осіб без громадянства, які постійно на законних підставах проживають на території України, і не набула за народженням громадянства іншої держави; 4) особа, яка народилася на території України від іноземців, які на законних підставах проживають на території України, і не набула за народженням громадянства жодного з батьків; 5) особа, яка народилася на території України, і одному з батьків якої надано статус біженця в Україні чи притулок в Україні, яка не набула за народженням громадянства жодного з батьків або набула за народженням громадянство того з батьків, якому надано статус біженця в Україні чи притулок в Україні; 6) особа, яка народилася на території України від іноземця і особи без громадянства, які на законних підставах проживають на території України, і не набула за народженням громадянства того з батьків, який є іноземцем; 7) новонароджена дитина, знайдена на території України, обоє з батьків якої невідомі (знайда).

Особа, яка має право на набуття громадянства України за народженням, є громадянином України з моменту народження.

Українське законодавство виходить із принципу рівності батька і матері при передачі свого громадянства дитині. Цей принцип впливає зі ст. 24 Конституції України. Хоча в деяких країнах (Бангладеш, Індія, Таїланд) громадянство дитини визначається за громадянством батька, за винятком, коли він є особою без громадянства або невідомий.

40. Характеризуючи систему органів державної влади України, студент Квітко зазначив, що за територією дії вони поділяються на вищі та центральні. До першого виду він зарахував Президента України, Конституційний Суд України та Генерального прокурора України, а до другого – Верховну Раду України, Кабінет Міністрів України та обласні ради. Студент Аврамчук не погодився з Квітком, заявивши, що Верховна Рада України та Кабінет Міністрів України є вищими органами держави, оскільки їхня діяльність поширюється на всю територію України, а центральні органи діють лише в межах областей.

Яка Ваша думка?

Стаття 6 Конституції України, закріплюючи принцип поділу влади, згідно з яким державна влада в Україні здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову, визначила також і відповідні види органів у системі органів державної влади України: органи законодавчої, виконавчої та судової влади. Згідно зі ст. 75 Конституції України єдиним органом законодавчої влади в Україні є парламент - Верховна Рада України. Конституювання Верховної Ради України як єдиного органу законодавчої влади не означає, що закони в Україні можуть прийматися лише цим органом. Законодавча влада може здійснюватися народом України не тільки через своїх представників у Верховній Раді, а й безпосередньо - всеукраїнським референдумом. До системи органів виконавчої влади Конституція України відносить насамперед Кабінет Міністрів України - вищий орган у цій системі. Кабінет Міністрів України спрямовує і координує роботу інших органів виконавчої влади:

а) центральних- міністерства, державних комітетів (державних служб) і центральні органи виконавчої влади зі спеціальним статусом;

б) місцевих - місцевих державних адміністрацій, місцевих органів міністерств, державних комітетів та інших центральних органів виконавчої влади.

Органи судової влади - суди відповідно до принципу поділу влади здійснюють судову владу шляхом конституційного, цивільного, кримінального та адміністративного судочинства. Конституція України до системи судових органів відносить суди загальної юрисдикції (ст. 125 Конституції України) та Конституційний Суд України (ст. 147 Конституції України).

Особливе місце в системі органів державної влади України посідає Президент України. Конституція України безпосередньо не відносить Президента України до якоїсь певної гілки влади (законодавчої, виконавчої чи судової) і закріплює його статус як глави держави, що дає можливість зробити висновок про особливий характер президентської влади як специфічної самостійної гілки влади.

41. На семінарі виникла дискусія щодо припинення повноважень народних депутатів України, які відмовилися скласти присягу. Студент Ільченко стверджував, що їх повноваження повинні припинитися за рішенням Президента України, а студент Блохін уважав, що це має робити Конституційний або Верховний Суд України. Водночас студент Петренко зазначив, що це питання належить до компетенції Верховної Ради України.

Яка Ваша думка?

Перед вступом на посаду народні депутати України складають перед Верховною Радою України присягу. Присягу зачитує найстарший за віком народний депутат України перед відкриттям першої сесії новообраної Верховної Ради України, після чого депутати скріплюють присягу своїми підписами під її текстом. Відмова скласти присягу має наслідком втрату депутатського мандата. Повноваження народних депутатів України починаються з моменту складення присяги

42. Розкриваючи питання про конституційний статус Кабінету Міністрів України, студент Руденко не зміг розкрити співвідношення понять «відповідальність», «підконтрольність» та «підзвітність».

Аналізуючи статтю 113 Конституції України, студент Долинський висловив припущення, що відповідальність Кабінету Міністрів України перед Президентом України означає, що лише Президент України може ухвалювати рішення про його відставку. А підконтрольність і підзвітність Кабінету Міністрів України Верховній Раді України означає її право вимагати звіти про роботу Кабінету Міністрів України.

Чи згодні Ви з Долинським?

Стаття 113. Кабінет Міністрів України є вищим органом у системі органів виконавчої влади. Кабінет Міністрів України відповідальний перед Президентом України і Верховною Радою України, підконтрольний і підзвітний Верховній Раді України у межах, передбачених цією Конституцією.

Кабінет Міністрів України у своїй діяльності керується цією Конституцією та законами України, а також указами Президента України та постановами Верховної Ради України, прийнятими відповідно до Конституції та законів України.

Відповідальність уряду перед Президентом полягає в обов'язку Кабінету Міністрів скласти свої повноваження у разі прийняття Президентом рішення про припинення повноважень Прем'єр-міністра. Внаслідок цього Прем'єр-міністр зобов'язаний невідкладно подати Президентові заяву про відставку Кабінету Міністрів.

Поряд з цим кожен член Кабінету Міністрів може бути звільнений з посади у будь-який час Президентом. В цьому полягає так звана політична відповідальність членів уряду. Кожен член Кабінету Міністрів має право також з політичних чи особистих мотивів заявити Президентові про свою відставку. Заява про відставку на ім'я Президента подається через Прем'єр-міністра, який зобов'язаний невідкладно доповісти про це Президентові і повідомити свої міркування щодо прийняття чи неприйняття відставки.

Відставка Прем'єр-міністра автоматично має наслідком відставку всього складу Кабінету Міністрів. Такий самий наслідок настає і в разі смерті Прем'єр-міністра.

Повноваження щодо парламентського контролю за діяльністю Кабінету Міністрів реалізуються через його обов'язкові відповіді на депутатські запити, розгляд звернень комітетів, тимчасових комісій Верховної Ради, регулярне інформування народних депутатів про роботу уряду на «Днях уряду».

До того ж уся діяльність Кабінету Міністрів, пов'язана з додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина, перебуває під постійним парламентським контролем з боку Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини (ст. 101 Конституції).

Контроль за використанням коштів Державного бюджету України здійснює від імені Верховної Ради Рахункова палата. Згідно із Законом України «Про рахункову палату» від 11 липня 1996 р. вона є постійно діючим органом контролю, який утворюється Верховною Радою, підпорядкований і підзвітний їй.

Кабінет Міністрів кожного року доповідає перед Верховною Радою про хід виконання Державного бюджету України поточного року, а також подає відповідно до закону звіт про виконання Державного бюджету України за минулий рік. Цей звіт має бути оприлюднений

Згідно із ст. 87 Конституції Верховна Рада за пропозицією не менш як однієї третини народних депутатів від її конституційного складу може розглянути питання про відповідальність Кабінету Міністрів та прийняти резолюцію недовіри урядові більшістю від конституційного складу Верховної Ради. Після цього Прем'єр-міністр невідкладно подає Президентові заяву про відставку Кабінету Міністрів.

43. Під час проведення уроку з основ правознавства вчитель поставив питання щодо того, яка з наведених конституційних характеристик України не відповідає чинній Конституції нашої держави: а) суверенна; б) соціальна; в) демократична; г) асиметрична; д) правова. Учень Іванченко Андрій відповів, що з наведених конституційних характеристик України не відповідає чинній Конституції нашої держави слово «асиметрична».

Чи правильна його відповідь?

Так. Україна за формою територіального устрою є унітарною державою. Унітарна держава – цільне політичне утворення, частини (територіальні підрозділи) якого (департаменти, провінції, округу тощо) мають статус лише адміністративно-територіальних одиниць, що не володіють якими-небудь суверенними правами. У цих утворень немає свого законодавства і своєї судової системи, органи адміністративного управління або підлеглі безпосередньо центральним органам влади, або мають подвійне підпорядкування – "центру" і місцевим представницьким органам.

44. Директор школи запропонував учням 11-го класу визначити положення, яке не відповідає Конституції України: а) усі сумніви щодо доведеності вини особи тлумачаться на користь слідства; б) ніхто не зобов'язаний доводити свою невинуватість у вчиненні злочину; в) ніхто не зобов'язаний виконувати явно злочинні розпорядження чи накази; г) незнання законів не звільняє від юридичної відповідальності. Учениця 11-го класу Варченко Надія відповіла, що це «незнання законів не звільняє від юридичної відповідальності».

Чи правильна її відповідь?

Ні.

45. Під час проведення тестування в питанні «вкажіть слово, яке означає правовий зв'язок між фізичною особою та відповідною державою з республіканською формою правління: а) підданий; б) іноземець; в) популізм; г) громадянство», учень 10-го класу Барський Микола надав відповідь – г) громадянство.

Чи правильна його відповідь?

Так.